

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání
se zaměřením na řemeslnou výrobu**

Bc. Anna Bímová

© 2017 ČZU v Praze

!!!

**Místo tohoto textu vložte PŘEDNÍ stranu zadání práce,
které si můžete vyexportovat do PDF v IS.CZU.cz,
pokud již máte schválené zadání i děkanem PEF.**

!!!

!!!

**Místo tohoto textu vložte ZADNÍ stranu zadání práce,
které si můžete vyexportovat do PDF v IS.CZU.cz,
pokud již máte schválené zadání i děkanem PEF.**

**V případě, že Vaše zadání je na více než 2 strany, vložte i
další strany.**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání se zaměřením na řemeslnou výrobu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. března 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Daniele Šálkové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a poskytnuté rady v průběhu jejího zpracování. Dále děkuji všem vybraným živnostníkům za jejich ochotu předat mi své zkušenosti, názory a další, pro mě tolik důležité informace. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za jejich neutuchající podporu.

Návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání se zaměřením na řemeslnou výrobu

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá problematikou podpory rozvoje malého a středního podnikání, zejména pak stanovením problémů a překážek, jež malé a střední podnikatele limitují při jejich podnikatelské činnosti. Literární rešerše pojednává o základních pojmech, výhodách a nevýhodách malých a středních podniků a jejich různých formách založení. Také se věnuje popisu aktuální situace v níž se malé a střední podnikání nachází, včetně problematiky nedostatku řemeslníků a technických pracovníků, která je v České republice aktuální.

Praktická část práce je založena na kvalitativním výzkumném šetření provedeném formou rozhovorů se skupinou malých a středních podnikatelů, jehož cílem bylo zjistit a vymezit problémy a bariéry, které malé a střední podnikatele trápí. V poslední části práce jsou pak v krátkosti shrnuty zásadní problémy, jež brání v rozvoji podnikatelské činnosti malých a středních podnikatelů, a navrženy konkrétní způsoby jejich řešení, tak aby se zlepšilo podnikatelské prostředí a zvýšila se jejich konkurenceschopnost.

Klíčová slova: podpora rozvoje, malé a střední podnikání, řemeslná výroba, živnosti, vzdělávání, nedostatek pracovní síly, podnikatelské prostředí

A Proposal of Support the Development of Small and Medium-sized Enterprises with a Focus on Craft

Summary

The master thesis deals with the issue of supporting the development of small and medium-sized enterprises, especially the determination of the problems and barriers that small and medium-sized enterprises limit in their business. Literary research discusses the fundamental terms, advantages and disadvantages of small and medium-sized enterprises and their different business entities. This parts also describes the current situation of small and medium-sized business, including the current lack of qualified professionals in the craft and technical industry in the Czech Republic.

The practical part is based on qualitative research study conducted through interviews with a group of small and medium-sized entrepreneurs. The aim of the qualitative research was to identify and define the problems and barriers that small and medium-sized entrepreneurs suffer. The last part of the work briefly summarized major problems that hinder the development of business activities of small and medium-sized enterprises. Also there are suggested specific ways how to solve the major problems of medium-sized enterprises and improve the business environment and increase their competitiveness.

Keywords: support the development of small and medium-sized enterprises, craft, trade, education, labour shortages, business environment

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická východiska	14
3.1 Malé a střední podniky v České republice	14
3.1.1 Vymezení malých a středních podniků.....	15
3.1.2 Výhody a nevýhody malých a středních podniků.....	16
3.1.3 Formy založení malého a středního podniku	20
3.2 Aktuální situace malého a středního podnikání v České republice.....	23
3.2.1 Vývoj počtu malých a středních podnikatelů v ČR	23
3.2.2 Vývoj ekonomických ukazatelů malých a středních podniků	31
3.3 Nedostatek řemeslníků v České republice	35
3.3.1 Příčiny nedostatku řemeslníků a technických pracovníků.....	41
3.3.2 Nedostatek řemeslníků a technických pracovníků v ostatních státech	43
4 Vlastní práce	47
4.1 Charakteristika vybrané skupiny živnostníků	47
4.2 Vnímání řemeslníků z pohledu veřejnosti.....	50
4.3 Bariéry v rozvoji podnikání MSP v České republice	54
4.3.1 Problematika bariér tvořených státem.....	58
4.3.2 Problematika nedostatku zaměstnanců a mladých učňů	70
4.3.3 Jiné bariéry	82
4.4 Ceny řemeslné práce a jejich trend	83
4.5 Konkurence v oblasti řemeslného podnikání	88
4.6 Množství zakázek a jejich trend v oblasti řemeslné výroby.....	92
4.7 Využívání podpory státu ze strany živnostníků	94
5 Návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání	97
5.1 Návrh podpory konkurenceschopnosti podniků.....	98
5.2 Návrh podpory rozvoje technického vzdělávání.....	100
6 Závěr.....	105
7 Seznam použitých zdrojů.....	106
8 Seznam použitých zkratek.....	115

9 Přílohy	116
------------------------	------------

Seznam obrázků

Obrázek 1: Nejhůře obsaditelné pozice dle ManPowerGroup	37
Obrázek 2: Nejčastější důvody pro nemožnou firmu vyhledat vhodné uchazeče	38
Obrázek 3: Země, které nejhůře obsazují pracovní pozice	44
Obrázek 4: Nedostatek pracovní sil omezujících výrobu v EU v % - průmysl	45
Obrázek 5: Nedostatek pracovní sil omezujících výrobu v EU v % - stavebnictví	45
Obrázek 6: Základní strategické priority Koncepce podpory MSP 2014 – 2020	117

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj aktivních subjektů v ČR v letech 2010 - 2015	19
Graf 2: Přehled a struktura podnikatelů v letech 2007 - 2015	24
Graf 3: Počty podnikatelů dle krajů ve 3. čtvrtletí 2016	25
Graf 4: Vývoj počtu malých a středních podniků v ČR	26
Graf 5: Udělená živnostenská oprávnění v letech 2007 - 2015	27
Graf 6: Vývoj a struktura živností v letech 2007 - 2015	28
Graf 7: Struktura živností v jednotlivých krajích ve 3. čtvrtletí 2016	29
Graf 8: Udělená živnostenská oprávnění a počet podnikatelů na 1.000 obyvatel	30
Graf 9: Přehled počtu OSVČ v letech 2010 - 2015	31
Graf 10: Přehled vývoje výkonů MSP v letech 2010 - 2015	32
Graf 11: Přehled vývoje počtu zaměstnanců v MSP v letech 2010 - 2015	33
Graf 12: Přehled vývoje přidané hodnoty MSP v letech 2010 - 2015	34
Graf 13: Přehled vývoje přidané hodnoty MSP v letech 2010 - 2015	35
Graf 14: Jsou řemeslníci vytížení?	40
Graf 15: Jsou řemeslníci dostupní?	41
Graf 16: Vývoj počtu studentů ve školních letech 2005/06 – 2015/16	72
Graf 17: Vývoj počtu nově přijatých studentů ve školních letech 2005/06 – 2015/16	73
Graf 18: Vývoj počtu absolventů ve školních letech 2005/06 – 2015/16	74

Seznam tabulek

Tabulka 1: Porovnání nákladů exekucí	99
--	----

1 Úvod

Malé a střední podniky jsou nejen v České republice, ale i celé Evropské Unii považovány za významnou hnací sílu podnikatelské sféry a jakousi páteř ekonomiky daného státu. I v české ekonomice má MSP nezastupitelnou roli, a to zvláště proto, že se podílí na tvorbě zdravého podnikatelského prostředí, zvyšuje dynamiku trhu, napomáhá k udržení ekonomické stability a zaměstnanosti, a také přímo či nepřímo působí na velké podniky. Zároveň hrají malí a střední podnikatelé zásadní roli v rozvoji regionu, s nímž jsou podnikatelsky i společensky spjatí.

MSP reprezentuje více než 1 milion ekonomických subjektů České republiky, tedy 99,84% všech podnikatelů, kteří zaměstnávají v souhrnu více než 1,8 milionu zaměstnanců. Ani jejich vliv na HDP není nezanedbatelný, vždyť se na jeho tvorbě podílí z 54%. Vzhledem k nezastupitelné úloze malého a středního podnikání v tržní ekonomice, která je patrná z uvedených údajů, je nezbytné, aby stát vytvořil pro podnikatele vhodné podnikatelské prostředí, jež jim umožní zvýšit jejich konkurenceschopnost a rozvinout jejich schopnost přispívat k ekonomickému růstu.

Vláda ČR již deklarovala, že podpora konkurenceschopnosti malého a středního podnikání je jednou z jejích priorit. V této souvislosti byl vydán zákon č. 47/2002 Sb. o podpoře malého a středního podnikání, jež upravuje systém, nástroje a oblasti státní podpory. Současně je Ministerstvem průmyslu a obchodu každých šest let vydávána Koncepce podpory malých a středních podnikatelů, která detailněji popisuje konkrétní priority státu z oblasti podpory MSP v daném období. Pro období 2014-2020 si stát stanovil jako hlavní prioritu usilování o snížení nadbytečného omezování podnikatelských aktivit administrativními bariérami a neefektivností fungování státní správy a finanční podporu malých a středních podniků pro zmírnění dopadů vyplývajících z nižší ekonomické síly.

Aktuální stav podnikatelského prostředí však stanoveným prioritám neodpovídá, ba právě naopak. Stát více než kdy dříve přenáší své povinnosti na malé a střední podnikatele, čímž se zvyšuje jejich administrativní zátěž a snižuje se jejich konkurenceschopnost. To vše má pak negativní vliv na ekonomiku celého státu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce byl návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání, se zaměřením na řemeslnou výrobu, tak, aby se malí a střední podnikatelé stali více konkurenceschopnými a zlepšila se jejich situace v rámci podnikatelského prostředí. Návrh podpory rozvoje byl vytvořen v souladu s informacemi poskytnutými konkrétními malými a středními živnostníky působícími v oblasti řemeslné výroby.

Teoretická část práce si kladla za cíl vymezit a vysvětlit pojmy spojené s malým a středním podnikáním, jeho výhodami a nevýhodami a s právními formami, ve kterých je možné malý či střední podnik v České republice založit. V rámci této části práce byla rovněž i detailní deskripce aktuální situace, v které se MSP nachází, včetně problematiky nedostatku řemeslníků a technických pracovníků, s níž se Česká republika v současné době potýká. Veškeré teoretické poznatky získané v první části práce byly následně použity v druhé, praktické části, která se blíže věnuje specifikaci překážek a problémů, jež malé a střední podnikatele v České republice trápí. Konkrétní návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání byl pak odvozen z informací získaných od dotazovaných živnostníků, uvedených v předchozích kapitolách praktické části práce.

2.2 Metodika

První, teoretická část práce vychází z rešerše odborné literatury, zákonných norem, článků a dalších zdrojů zabývajících se problematikou podpory malého a středního podnikání, forem založení podniku, vývojem počtu malých a středních podniků a jejich ekonomických ukazatelů a v neposlední řadě také aktuálním nedostatkem řemeslníků a jiných technických pracovníků.

Pro deskripci aktuální situace, v níž se malé a střední podnikání nachází, byla využita zejména data získaná od Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky, Českého statistického úřadu a dalších státních institucí. Informace týkající se problematiky nedostatku řemeslníků a technických pracovníků byly čerpány z převážně elektronických

zdrojů a odborných časopisů. Hlavním důvodem využití těchto zdrojů informací je fakt, že se jedná o aktuální problém společnosti, který nebyl v minulosti řešen a doposud není k tomuto tématu sepsána žádná odborná literatura.

Ve vlastní, praktické části práce byly poznatky získané rešerší literatury konfrontovány se zkušenostmi a názory konkrétních malých a středních podnikatelů (živnostníků), kteří aktivně podnikají v řemeslných oborech. S ohledem na stanovený cíl praktické práce, tedy zjištění problémů, se kterými se malí a střední podnikatelé potýkají, co jim ztěžuje jejich podnikání a jaké bariéry v podnikání vnímají a následný návrh na podpory MSP, bylo vedle rešerše literatury využito i kvalitativní výzkumné šetření. Jako hlavní metoda pak byla vybrána metoda rozhovoru (interview), konkrétně polostrukturovaný rozhovor, který autorce umožnil získat velké množství kvalitních dat z relativně malého vzorku respondentů. Druhým důvodem, proč byla vybrána metoda rozhovoru je poskytnutí možnosti rozpoznat příčiny chování, názorů a postojů dotazovaných a na základě chování a odpovědí respondenta usměrňovat další průběh kladení otázek.

Hlavním kritériem pro výběr živnostníků, s nimiž byl rozhovor proveden, bylo jejich aktivní samostatné podnikání v oblasti řemeslné výroby. Zároveň musel podnik, či konkrétní podnikatel spadat do kategorie malého a středního podnikání. Velikost byla určena podle počtu zaměstnanců, živnostníci tedy museli mít méně než 249 zaměstnanců a obrát do 50 milionů EUR.

Zjišťované údaje byly rozděleny do jednotlivých tematických okruhů, které byly, v návaznosti na prostudovanou literaturu, definovány takto:

- 1) Vnímání řemeslníků veřejností
- 2) Aktuální stav malého a středního podnikání, včetně specifikace vnímaných bariér
- 3) Ceny a jejich trend
- 4) Konkurence
- 5) Množství zakázek a jejich trend
- 6) Využívání podpory státu
- 7) Nedostatek mladých učňů

V každém tematickém okruhu byly vymezeny hlavní výzkumné otázky, jejichž přesné znění a posloupnost je k nalezení v příloze č. 1 této práce.

Rozhovory byly prováděny v období prosinec 2016 – únor 2017. Každý rozhovor trval vždy kolem 1,5 – 2 hodin, přičemž v úvodu byl vždy představen účel, podstata a cíl šetření. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na diktafon.

Na základě informací získaných z rozhovorů se skupinou podnikatelů, byly vymezeny nejdůležitější problémy a bariéry, jež trápí malé a střední podnikání a následně navrhuta konkrétní řešení těchto problémů.

3 Teoretická východiska

3.1 Malé a střední podniky v České republice

Aby bylo možné blíže definovat malé a střední podniky v České republice, je nutné charakterizovat nejprve základní pojmy, které se vážou k problematice podnikání. Tyto pojmy jsou vymezeny v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen NOZ), živnostenském zákoně (zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb.), zákoně o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.) a další navazujících zákonných nařízeních.

Podnikání je tedy dle NOZ definováno jako samostatná výdělečná činnost vykonávaná na vlastní účet a odpovědnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, přičemž ten, kdo takovou činnost vykonává, je považován za podnikatele.¹ Z pohledu psychologického je podnikání definováno jako činnost motivovaná potřebou něco získat, něčeho dosáhnout. V podstatě se jedná o prostředek seberealizace. Ze sociologického hlediska je pak podnikání prostředkem k vytváření blahobytu pro všechny zainteresované osoby. A nakonec z pohledu ekonomického jde o zapojení ekonomických zdrojů a jiných aktivit tak, aby se zvýšila jejich původní hodnota.²

S novelou občanského zákoníku přišla i změna pojmu podnik, který byl nahrazen pojmem obchodní závod, pobočka. Ten je definován jako organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který slouží k provozování podnikatelské činnosti.³ Pobočka je pak taková část závodu, jež vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočka.⁴

¹ *Nový občanský zákoník*: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

² Vysoká škola ekonomická. *Vymezení malých a středních podniků* [online]. Praha. VŠE, 2005. [cit. 2016-4-11]. Dostupný na [www: <http://km.fph.vse.cz/pedagogika/msp/1_vymezeni_msp.doc>](http://km.fph.vse.cz/pedagogika/msp/1_vymezeni_msp.doc)

³ *Nový občanský zákoník*: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

⁴ Tamtéž, viz §502 odst. 2

Podnikatelem dle NOZ je osoba, která vykonává samostatně, na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským, nebo obdobným způsobem. Musí tak činit soustavně za účelem dosažení zisku.⁵ Avšak není to legislativa, nýbrž vlastnosti konkrétního podnikatele, které určují, zda bude úspěšný, či neúspěšný. Otázkou, jaké by tyto vlastnosti měly být, se zabývala agentura Ernst & Young. Výsledky studie pak jako základní předpoklad pro dosažení úspěchu v podnikání zmiňují schopnost být realistický, konat více než mluvit, vydělávat na svých zálibách, mít sebedůvěru a nechat své city stranou.⁶

3.1.1 Vymezení malých a středních podniků

Sektor malého a středního podnikání má nezastupitelnou roli a tvoří velice důležitou součást každé ekonomiky. Dá se říci, že vedle své základní a významné ekonomické funkce plní také roli politickou a stabilizační. Svou úlohou napomáhá k udržení ekonomické stability, zaměstnanosti, zahraničního obchodu i regionální a sociální stability. Vymezením pojmu malé a střední podnikání se zabývá velké množství různých definic. Pro účely této práce bude využita definice podle Doporučení Komise Evropské unie č. 96/280/EC, která sjednocuje vymezení malého a středního podnikání v členských zemích Evropské unie. Rozhodujícími kritérii jsou zde počet zaměstnanců, roční obrát, roční bilanční suma a nezávislost. Přičemž roční obrát a bilanční suma představují korunový ekvivalent uvedené částky, dle kurzu Evropské centrální banky, a to vždy ke konci roku.⁷

Dle těchto kritérií pak Doporučení rozlišuje tři kategorie podniků. První z nich je mikrofirma, v níž je zaměstnáno od jedné do devíti pracovníků a roční obrát nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 2 miliony EUR. Druhá kategorie podniků jsou

⁵ *Nový občanský zákoník*: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

⁶ iPodnikatel. *Máte vlastnosti úspěšného podnikatele?* iPodnikatel.cz [online]. Praha: iPodnikatel.cz ©2011–2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupný z: <http://www.ipodnikatel.cz/Nez-zacnete-podnikat/mate-vlastnosti-uspesneho-podnikatele.html>

⁷ MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

malé firmy. Ty zaměstnávají od 10 do 49 pracovníků a roční obrat nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 10 milionů EUR. Třetí kategorií jsou střední firmy, které zaměstnávají od 50 do 249 zaměstnanců a jejich roční obrat nesmí přesáhnout 50 milionů EUR nebo bilanční suma roční rozvahy nesmí přesáhnout 43 milionů EUR. Poslední kategorií, která není pro tuto práci relevantní, jsou velké podniky, kam spadají všechny podniky, které nesplňují pravidla pro již zmíněné kategorie.⁸

Jiné definice malého a středního podnikání však používá Statistický úřad Evropské unie (dále jen Eurostat), a také například Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ). Pro jejich definice je zde rozhodujícím kritériem počet zaměstnanců.

ČSSZ rozlišuje pouze dva základní typy organizací, a to malé organizace, v nichž je zaměstnáno maximálně 25 pracovníků a organizace velké, které mají více jak 25 pracovníků. Eurostat rozlišuje rovněž dvě kategorie organizací, pouze s odlišnou hranicí počtu zaměstnanců. Za malé podniky jsou v tomto případě považovány organizace, které zaměstnávají do 20 pracovníků, za střední pak organizace s maximálním počtem 100 pracovníků.

3.1.2 Výhody a nevýhody malých a středních podniků

Jak již bylo zmíněno, malé a střední podniky jsou významnou součástí ekonomiky, kde vedle ekonomických přínosů plní i svou společenskou funkci. Silné nadnárodní společnosti často vytlačují malé a střední podniky z trhu. Tím jsou malé a střední firmy nuceny se přizpůsobit, být flexibilnější a snažit se o co nejvýhodnější uplatnění na místních trzích, a to například využitím dobré znalosti lokálních podmínek, či uspokojením individuálních přání zákazníků.

K hlavním výhodám malých a středních podniků je možné řadit jednodušší řízení činnosti podniku, které je dáno nízkým počtem osob zahrnutých do řízení podniku. S tím souvisí i další výhoda MSP, kterou je flexibilita chování společnosti. Jde o schopnost včasné

⁸ MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

reakce na změny podnikatelského prostředí. V důsledku včasné a správné reakce na změny v podnikatelském prostředí mohou malé a střední podniky působit jako subdodavatelé velkých podniků, či vyplňovat okrajové oblasti trhu. Poslední výhodou je inovativní chování organizace a vedoucích pracovníků.⁹

K velkým nevýhodám malých a středních podniků však patří jejich omezené zdroje, ať už se jedná o zdroje kapitálové, lidské či finanční. Právě nedostatek zdrojů má výrazný vliv na nemožnost technologického i kariérního růstu firmy. Pro podnik je přístup ke kapitálu životně důležitý, pro banky jsou však MSP v porovnání s velkými podniky méně důvěryhodné. Oproti velkým podnikům se MSP rovněž špatně orientují v legislativních předpisech a jejich změnách, což je dáno i množstvím zaměstnanců, kteří se touto problematikou zabývají. Dále mají MSP ztížené možnosti pronikání na zahraniční trhy a oproti velkým podnikům mají samozřejmě i nižší účinnost hospodářských procesů, což je dáno například nemožností realizace úspor z rozsahu.¹⁰ To vše vede k slabší pozici v rámci konkurenčního boje s velkými podniky.¹¹

Ekonomické přínosy

Pro téměř každou ekonomiku jakéhokoliv vyspělého státu jsou malé a střední podniky významnou součástí, neboť s sebou přinášejí zejména ekonomické, ale i společenské přínosy. Celkem 99,8% všech firem Evropské unie tvoří malé a střední firmy. Jejich celkový počet je přibližně 21 milionů a poskytují dvě třetiny pracovních míst v soukromém sektoru (zaměstnávají zhruba 33 milionů osob), přičemž jejich podíl na tvorbě hodnoty vytvářené podniky EU činí více než polovinu. Současné jsou i zdrojem

⁹ VODÁČEK, L., VODÁČKOVÁ, O., *Malé a střední podniky: konkurence a aliance v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-099-6.

¹⁰ Tamtéž, strana 48

¹¹ Tamtéž, strana 48

podnikatelského ducha a inovací, které jsou samozřejmě zásadní pro konkurenceschopnost evropských zemí.¹²

V České republice se na celkovém počtu aktivních podnikatelských subjektů v roce 2015 podílely malé a střední podniky z 99,83%. Podíl přidané hodnoty MSP v témže roce dosáhl 54,12% a oproti roku předcházejícímu se jedná o pokles o 0,06 procentního bodu. Podíl MSP na zaměstnanosti v České republice činí 1814 tis. zaměstnanců, v procentech se jedná o 58,90%, což je oproti roku 2014 pokles o 0,38%. Zároveň byly MSP vytvořeny v roce 2015 výkony ve vší 4 517 916 mil. Kč (= 49,02%).

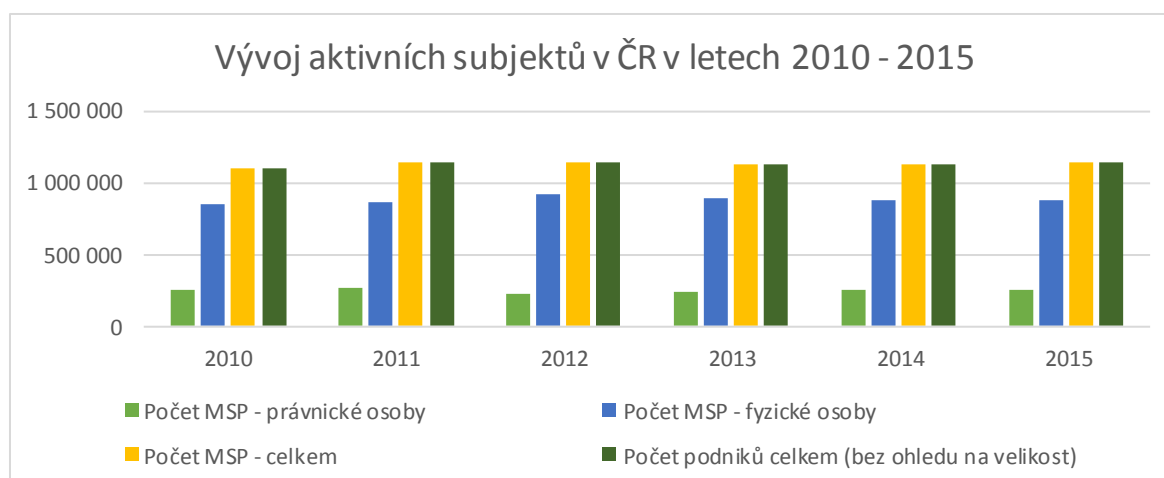
Ze statistických údajů také vyplývá, že i podíl malých a středních podniků na přímém vývozu¹³ zboží je nižší, než u velkých podniků. Tento podíl MSP osciluje kolem jedné třetiny celkového vývozu. V roce 2015 činil podíl na vývozu 31,06% a na dovozu pak 41,01%.¹⁴ Malé a střední podniky jsou velice citlivé na kvalitu podnikatelského prostředí, jeho stav, úroveň a způsob podpory či tvorby překážek. Jak však ukazuje graf č. 1 níže, tato citlivost se v současné době příliš neprojevuje, neboť ekonomická i politická situace v České republice je poměrně stabilní.

¹² Evropský parlament. *Fakta a čísla o Evropské unii*. [online]. Praha. Evropský parlament, 2016. [cit. 2016-11-10]. Dostupný na [www: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.2.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.2.html)

¹³ Přímý vývoz vypovídá o přímém obchodu českých podniků se zahraničím

¹⁴ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10]. http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

Graf 1: Vývoj aktivních subjektů v ČR v letech 2010 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Zpráva o vývoji MSP a jeho podpoře v roce 2015, Praha, 2015¹⁵

Společenské přínosy

Malé a střední podniky jsou i projevem svobody, neboť dávají občanům šanci k svobodnému uplatnění, k jejich seberealizaci v produktivním procesu. Malí a střední podnikatelé zpravidla nemohou dosáhnout monopolního postavení a jsou tak vlastně jakýmsi protipólem ekonomické i politické moci. Jejich existence však stabilizuje společnost, neboť jakákoliv nejistota je pro ně zdrojem rizik, se kterými se musejí potýkat. Jakýkoliv omyl, či ztráta se jich dotýká osobně a neúspěch pro ně může znamenat i konec jejich podnikání, často s důsledky, které ovlivní i soukromý život podnikatele.

Firmy této velikosti reprezentují místní kapitál, efekty z podnikání zůstávají v daném regionu, a proto jednou z cest, jak rychle ekonomicky oživit region, je právě podpora rozvoje malých a středních podniků z dané oblasti. Malé a střední podniky jsou s regionem svázány i díky osobě podnikatele, který v regionu často bydlí, svým podnikáním poskytuje regionu zaměstnanost a není výjimečné, když dokonce sponzoruje různé charitativní a další akce pořádané v regionu. Nejen díky tomu jsou pro obyvatele daného regionu podnikatelé známí, nejsou anonymní, a tak jsou jejich činy přímo pod veřejnou kontrolou jejich okolí.

¹⁵ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10]. http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

Malí podnikatelé dotvářejí svými provozovnami i urbanizaci měst a vesnic, ožívají prostor, udržují či obnovují historickou architekturu – zejména v historických centrech je rozšíření malých provozoven (drobné krámky, kavárny, provozovny služeb) jasně patrné. Rozvoj MSP lze hodnotit i z výstavby a upravenosti venkova.¹⁶

3.1.3 Formy založení malého a středního podniku

Podnikatelské subjekty mohou svou činnost realizovat v různých právních formách, které jsou upraveny specifickými zákony. Mezi ta základní rozdělení patří dělení na fyzickou a právnickou osobu, z nichž každá varianta má několik dalších možností.

Podnikání fyzické osoby – živnostníka - upravuje Zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb. Naopak podnikáním právnické osoby, tedy obchodními korporacemi, se zabývá Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.

Živnosti

Živnost je podnikání fyzické osoby, které je vymezeno jako soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.¹⁷ Živnostník ručí za své podnikatelské aktivity celým svým majetkem.

Živnostenský zákon dělí živnosti podle podmínek získání živnostenského oprávnění na dvě hlavní skupiny – živnosti ohlašovací a živnosti koncesované.

U ohlašovacích živností nevyžaduje vznik živnostenského oprávnění souhlas či rozhodnutí živnostenského úřadu. Oprávnění provozovat ohlašovací živnost vzniká podáním písemného ohlášení na předepsaném tiskopise u příslušného Ž. Ú., případně dnem, jenž je podnikatelem uveden jako den zahájení podnikatelské činnosti. Pokud podnikatel splňuje podmínky dané zákonem, může svou činnost zahájit ještě před vydáním živnostenského listu.¹⁸

¹⁶ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹⁷ FIALA, Josef. *Živnostenský zákon a předpisy související*. V Brně: Iuridica Brunensia, 1995. Komentované kapesní zákony. ISBN 80-85964-14-7.

¹⁸ Tamtéž

Ohlašovací živnosti se dále dělí, zejména podle požadované odborné způsobilosti, na živnosti řemeslné, volné a vázané.¹⁹

Koncesované živnosti mohou být provozovány výhradně na základě státního povolení, tzv. koncese. Oprávnění provozovat živnost vzniká až dnem doručení koncesní listiny. Na vydání koncese není právní nárok, její vydání však může být odepřenou pouze na základě zákonných důvodů. Mezi koncesované živnosti jsou zpravidla zařazeny činnosti, jež mohou ohrozit život, zdraví, majetek a veřejné zájmy. Zvláštním druhem živnosti jsou pak průmyslové živnosti - živnosti provozované průmyslovým způsobem.²⁰

Živnosti je možné dále dělit z hlediska předmětu podnikání a to na živnost obchodní, nákup zboží za účelem dalšího prodeje a jeho prodej, hostinská a ubytovací činnost, cestovní ruch, živnost výrobní, výroba a prodej výrobků, opravy obdobných výrobků a zprostředkování prodeje ve stejném oboru, služby a přeprava zboží a osob, opravy, kadeřnictví atp.²¹

Korporace

Česká legislativa, konkrétně Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. rozeznává celkem pět druhů korporací – společnost s ručením omezeným, akciová společnost, veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a v neposlední řadě také družstvo.²²

První zmíněná, Společnost s ručením omezením, má zkratku s.r.o. (případně spol. s.r.o.) a může být založena i jednou osobou a to ať už fyzickou, tak i právnickou. Základní kapitál této formy obchodní korporace je minimálně 1 Kč. Za své závazky ručí společnost

¹⁹ FIALA, Josef. *Živnostenský zákon a předpisy související*. V Brně: Iuridica Brunensia, 1995. Komentované kapesní zákony. ISBN 80-85964-14-7.

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

²² *Zákon o obchodních korporacích*: zákon č. 90/2012 Sb. ze dne 25. ledna 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-00-1.

veškerým svým majetkem, společník však ručí pouze do výše nesplaceného vkladu. Nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada, statutárním orgánem pak jednatelé.²³

Akciová společnost se zkráceně uvádí jako a.s. a může být založena pouze právnickou osobou a to jednou, nebo více. Základní kapitál je pak rozvržen na určitý počet akcií o stanovené jmenovité hodnotě. Při veřejné nabídce akcií musí základní kapitál činit minimálně 20 milionů Kč, bez veřejné nabídky pak minimálně 2 miliony Kč. Akciová společnost ručí celým svým majetkem, akcionáři za závazky společnosti neručí vůbec. Stejně jako u s.r.o. je nejvyšším orgánem společnosti valná hromada, statutárním orgánem je však představenstvo, které je kontrolováno dozorčí radou.

Veřejná obchodní společnost, zkráceně v.o.s., se dá založit minimálně dvěma osobami, a to jak fyzickými, tak právnickými. Základní kapitál není stanoven, avšak zakládající osoby ručí celým svým majetkem společně a nerozdílně. K obchodnímu vedení společnosti je oprávněn každý společník v rámci zásad dohodnutých ve společenské smlouvě.

Komanditní společnost se zkratkou k. s. může být založena dvěma a více společníky, přičemž alespoň jeden musí být komanditista a jeden komplementář. Základní kapitál ve výši 50 000 Kč vkládá komanditista, který pak zároveň ručí do výše tohoto vkladu. Komplementáři ručí celým svým majetkem. Z tohoto důvodu je společnost vedena právě komplementáři.

Poslední a odlišnou formou korporace je družstvo, jež může být založeno minimálně pěti fyzickými osobami nebo min. dvěma právnickými. Základní kapitál je tvořen souhrnem členských vkladů, nejméně však musí činit 50 000 Kč. Družstvo ručí za své závazky celým svým majetkem, členové družstva neručí vůbec. Nejvyšším orgánem je členská schůze, statutárním orgánem je pak představenstvo dozorované kontrolní komisí.²⁴

Se vstupem do Evropské unie nám přibyla i další forma podnikání – Evropská společnost. Ta může být založena fúzí dvou akciových společností, nebo jako holdingová společnost z akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. Dále je možné ji založit jako

²³ *Zákon o obchodních korporacích*: zákon č. 90/2012 Sb. ze dne 25. ledna 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-00-1.

²⁴ Tamtéž

dceřinou společnost s úpisem akcií, transformací akciové společnosti, anebo také založením dceřiné společnosti jiné evropské společnosti. Základní kapitál, 120 tisíc EUR, musí být rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Stejně jako akciová společnost, i Evropská společnost ručí celým svým majetkem, přičemž akcionáři neručí za závazky společnosti vůbec. Orgány společnosti jsou totožné jako u akciové společnosti.²⁵

3.2 Aktuální situace malého a středního podnikání v České republice

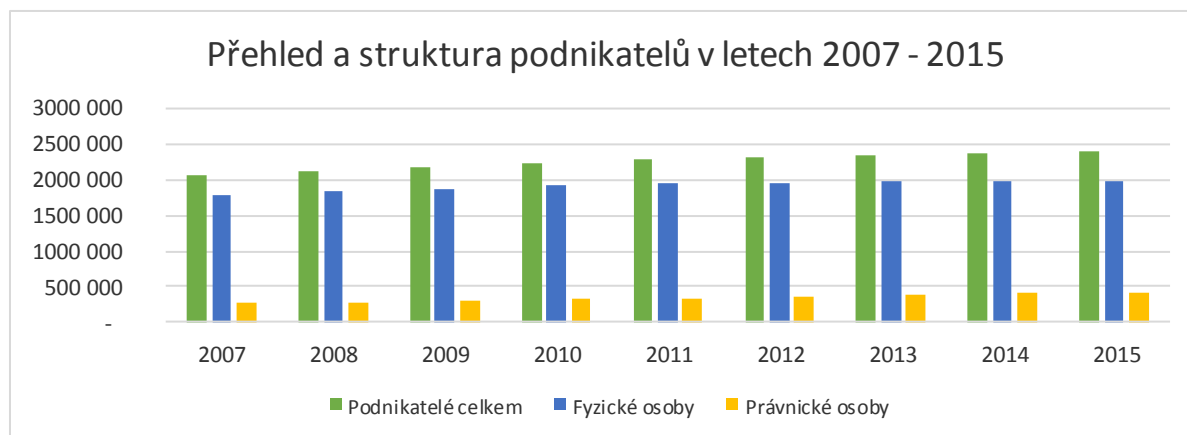
Míru významnosti malých a středních podniků v České republice značí i jejich množství a přínosy do české ekonomiky. Nicméně aby bylo možné zhodnotit malé a střední podnikání v České republice, je nejprve nutné uvést i údaje týkající se všech podnikatelů působících v ČR.

3.2.1 Vývoj počtu malých a středních podnikatelů v ČR

Počet malých a středních podnikatelů se v České republice postupně zvyšuje. Detailnější obraz vývoje poskytuje níže uvedený graf 2: Přehled a struktura podnikatelů v letech 2007 – 2015.

²⁵ *Zákon o obchodních korporacích*: zákon č. 90/2012 Sb. ze dne 25. ledna 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-00-1.

Graf 2: Přehled a struktura podnikatelů v letech 2007 - 2015

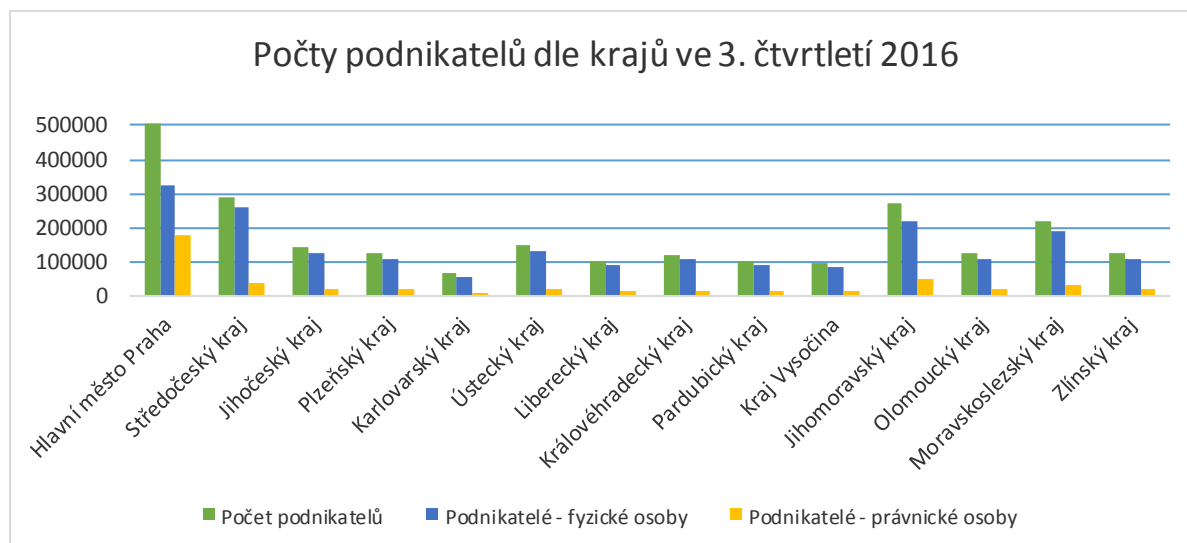
Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Roční přehled podnikatelů a živností, Praha, 2016²⁶

Ke konci roku 2015 bylo v České republice evidováno 2 400 945 podnikatelů, oproti roku 2007 došlo tedy k nárůstu celkového počtu podnikatelů o 14,5%. Množství podnikatelů – právnických osob vzrostlo o 36% a množství podnikatelů - fyzických osob vzrostlo o téměř 10%. Na vývoj počtu podnikatelů neměla významný vliv ani ekonomická krize, která se v České republice projevila v letech 2007 – 2014. Na základě těchto informací je možné usuzovat, že pokud budou podmínky na trhu obdobné, jako v předcházejících letech, je velice pravděpodobné, že počet podnikatelů bude mít i nadále vzrůstající tendenci.

Podnikatele a jejich počet je možné zhodnotit i z geografického hlediska, tedy dle jejich rozmístění v rámci jednotlivých krajů České republiky.

²⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/>

Graf 3: Počty podnikatelů dle krajů ve 3. čtvrtletí 2016

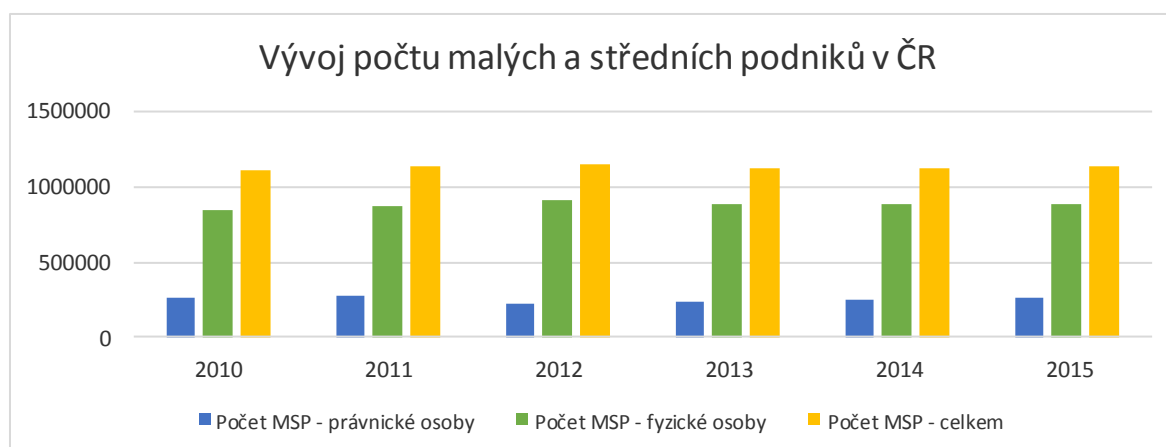
Zdroj: Zlínský kraj, Počty podnikatelů a živností dle krajů, Zlín, 2016²⁷

Nejvíce podnikatelů působí v Praze, dále pak ve Středočeském kraji a Jihomoravském kraji. Praha je ekonomicky nejsilnější region a zároveň hlavní město České republiky, a proto není překvapivé, že se umístila na prvním místě v žebříčku počtu podnikatelů. Naopak nejmenší množství podnikatelů se nachází v kraji Karlovarském, konkrétně 64 tisíc podnikatelů a také v kraji Vysočina, kde je evidováno 95 tisíc podnikatelů. Ve všech krajích ČR převládají podnikatelé – fyzické osoby, nad podnikateli – právnickými osobami.

Podle Zprávy o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015 vydané Ministerstvem průmyslu se malé a střední podnikání (údaj vychází z definice MSP užívané Českým statistickým úřadem) podílí na celkovém počtu aktivních podnikatelských subjektů v roce 2015 z 99,83%.

²⁷ Zlínský kraj, *Statistika živnostenského podnikání – Počty podnikatelů a živností dle krajů* [online]. Zlín: Zlínský kraj, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <https://www.kr-zlinsky.cz/statistika-zivnostenskeho-podnikani-cl-332.html#rozu-mim>

Graf 4: Vývoj počtu malých a středních podniků v ČR

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015²⁸

Celkový počet malých a středních podniků, tedy fyzických a právnických osob s počtem zaměstnanců od 0 do 249, byl k 31. 12. 2015 v České republice 1 139 330, z toho bylo 881 813 fyzických osob a 257 515 osob právnických. Jedná se o druhé nejvyšší číslo v období mezi roky 2010 a 2015. Nejvyšší počet malých a středních podniků, tedy 1 143 218, byl evidován v roce 2012. Naopak nejméně malých a středních podnikatelů vykazující podnikatelskou činnost bylo v roce 2010, a to celkem 1 106 908. Za pět let se tedy celkový počet malých a středních podniků zvýšil o 32 422, průměrně tak každý rok přibýlo 6 484 nových malých či středních podnikatelů.^{29 30}

Přestože je k 31. 12. 2015 v České republice evidováno na 2 400 945 podnikatelů, množství platných živnostenských oprávnění je však znatelně vyšší, a to 3 556 358. Na jednoho podnikatele tak vychází v průměru téměř 1,48 živnostenských oprávnění, což je číslo srovnatelné s rokem 1995, kdy na jednoho podnikatele připadalo

²⁸ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2015 [vid. 2016-12-23]. Dostupné na: http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

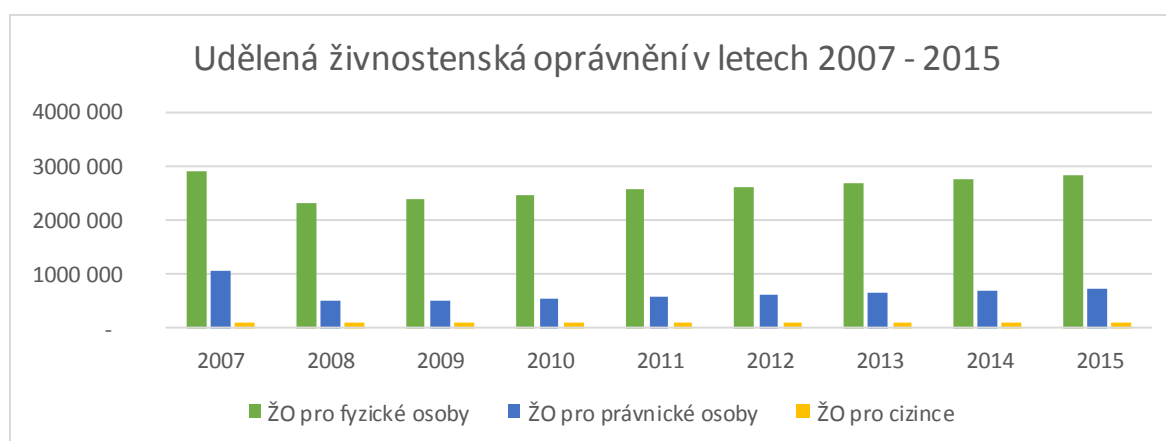
²⁹ V období před finanční krizí, konkrétně v roce 2006 bylo evidováno celkem 991 786 malých a středních podnikatelů.

³⁰ Tamtéž, str. 7

1,49 živnostenských oprávnění. V porovnání s obdobím před finanční krizí se stále jedná o nízké číslo, neboť v roce 2007 připadalo na jednoho podnikatele až 1,93 živnostenských oprávnění.³¹

Oproti roku 2014 došlo v počtu udělených živnostenských oprávnění k nárůstu o 2,32%. Přičemž fyzickým osobám bylo v roce 2015 vydáno na 2 819 905 živnostenských oprávnění, právnickým osobám pak 736 453 ŽO. Ministerstvo průmyslu a obchodu sleduje i živnostenská oprávnění vydaná cizincům, ta v roce 2015 činila 3% ze všech vydaných ŽO, tedy 107 255. Jedná o nejvyšší počet udělených živnostenských oprávnění cizincům za celé sledované období.³²

Graf 5: Udělená živnostenská oprávnění v letech 2007 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností*, Praha, 2016³³

Z grafu č. 5 je patrné snížení množství vydaných živnostenských oprávnění v období finanční krize. Zároveň z grafu č. 5 vyplývá, že se situace postupně vrací do stejného stavu, jako před rokem 2008, nicméně stále není vydáváno tolik ŽO, jako v roce 2007.

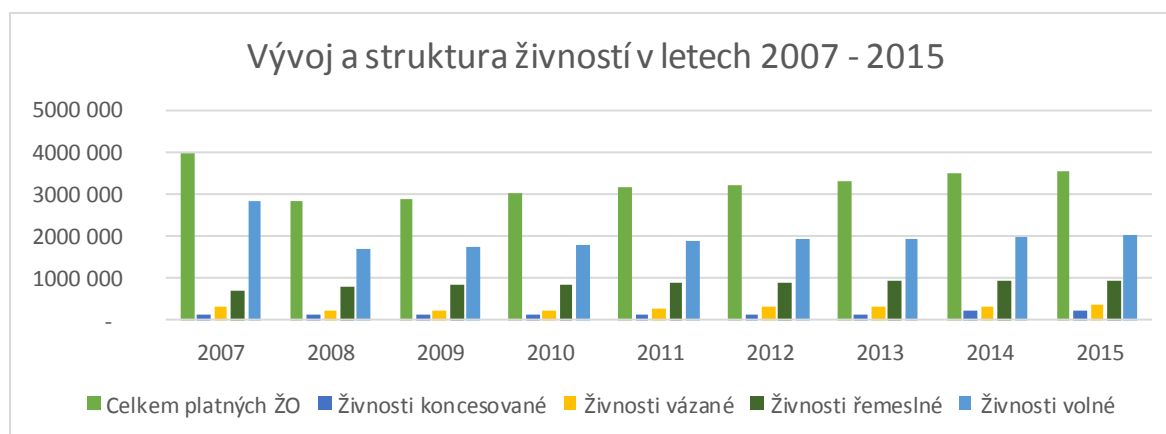
³¹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2016 [vid. 2017-01-30]. Dostupné na: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/>

³² Tamtéž

³³ Tamtéž

Při bližším pohledu na strukturu vydaných živnostenských oprávnění je patrné, že nejvíce je vydáváno ŽO na živnosti volné, a to 2 028 965, následují živnosti řemeslné s počtem 948 230 a nejméně je samozřejmě živností koncesovaných – 232 298, jejichž udělení vyžaduje splnění širokého množství kritérií, včetně odborné způsobilosti.³⁴

Graf 6: Vývoj a struktura živností v letech 2007 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností*, Praha, 2016³⁵

Z porovnání let 2015 a 2007 je patrné, že v roce 2007 bylo vydáno o 787 161 více ŽO pro volné živnosti, ale o 233 656 méně ŽO pro řemeslné živnosti. Období krize se projevilo u množství ŽO pro všechny živnosti, vyjma živností řemeslných. Množství platných ŽO pro řemeslné živnosti rostlo jako jediné i v období finanční krize.³⁶

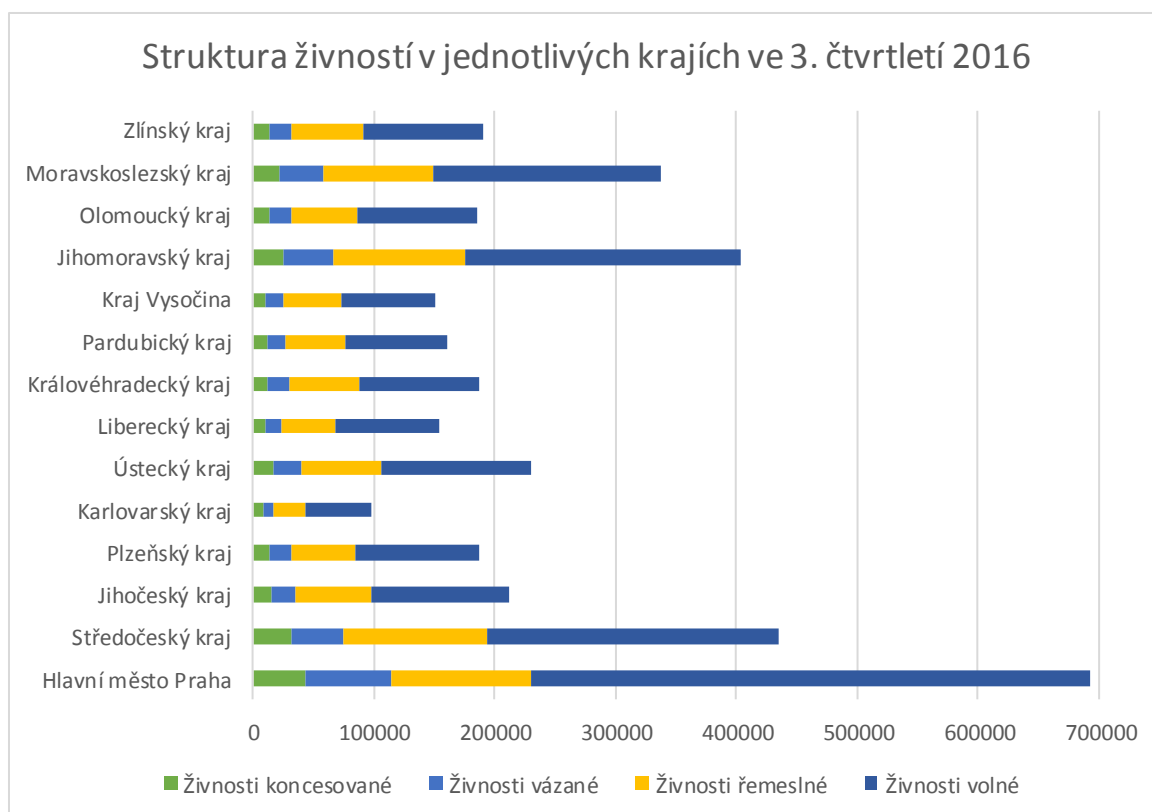
³⁴ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2016 [vid. 2017-01-30]. Dostupné na: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/>

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

Struktura živností se liší i s ohledem na jednotlivé kraje České republiky. Ve všech krajích dominují živnosti volné, avšak u živností řemeslných, vázaných i koncesovaných je viditelný nepoměr.³⁷

Graf 7: Struktura živností v jednotlivých krajích ve 3. čtvrtletí 2016

Zdroj: Zlínský kraj, Počty podnikatelů a živností dle krajů, Zlín, 2016³⁸

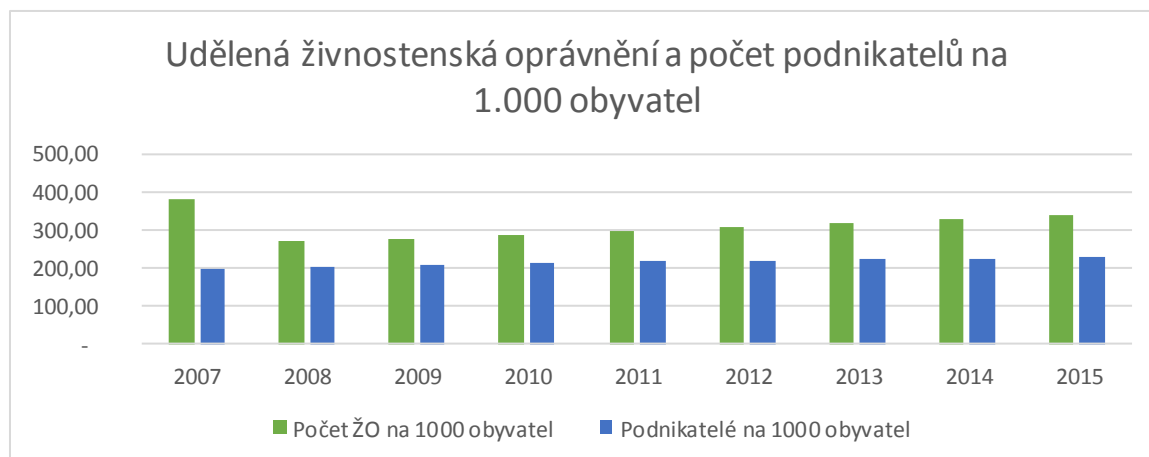
Nejvíce vázaných a koncesovaných živností se tradičně nachází v Praze. Nejvíce řemeslných živností je pak ve Středočeském kraji. Z grafu č. 7 je patrné, že živnosti řemeslné, vázané a koncesované se koncentrují do Prahy, Středočeského kraje, Jihomoravského kraje a do Moravskoslezského kraje. Naopak nejméně řemeslných,

³⁷ Zlínský kraj, *Statistika živnostenského podnikání – Počty podnikatelů a živností dle krajů* [online]. Zlín: Zlínský kraj, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <https://www.kr-zlinsky.cz/statistika-zivnostenskeho-podnikani-cl-332.html#rozumim>

³⁸ Tamtéž

vázaných a koncesovaných živností je v Karlovarském kraji, v kraji Vysočina, Libereckém kraji a Pardubickém kraji.³⁹

Graf 8: Udělená živnostenská oprávnění a počet podnikatelů na 1.000 obyvatel

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností*, Praha, 2016⁴⁰

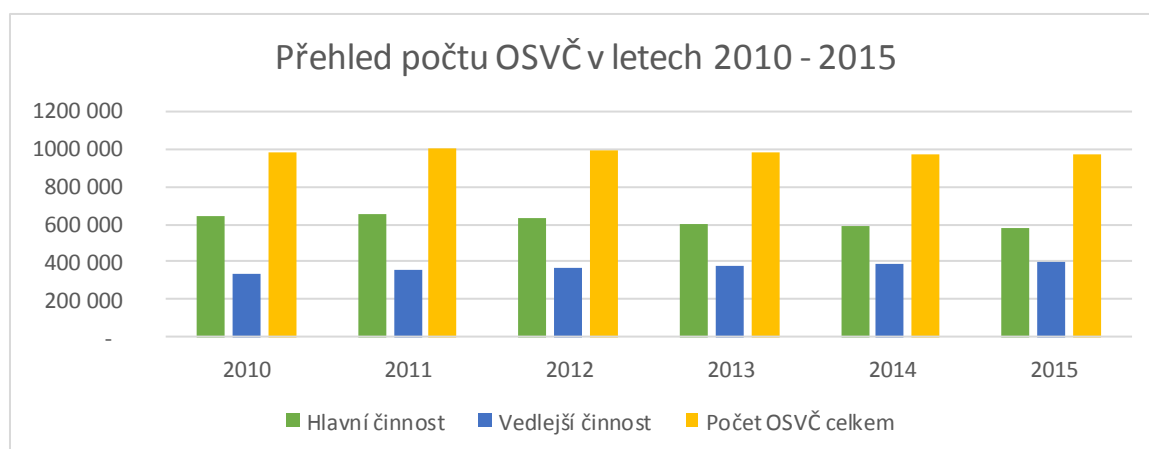
Z grafu č. 8 vyplývá, že počty živnostenských oprávnění a počty podnikatelů mají vzrůstající trend. Na 1.000 obyvatel České republiky připadalo v roce 2015 na 227 podnikatelů a na 337 živnostenských oprávnění. Jedná se o dosud nejvyšší počty za celou historii České republiky.⁴¹

³⁹ Zlínský kraj, *Statistika živnostenského podnikání – Počty podnikatelů a živností dle krajů* [online]. Zlín: Zlínský kraj, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <https://www.kr-zlinsky.cz/statistika-zivnostenskeho-podnikani-cl-332.html#rozu-mim>

⁴⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2016 [vid. 2017-01-30]. Dostupné na: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/>

⁴¹ Tamtéž

Graf 9: Přehled počtu OSVČ v letech 2010 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015 ⁴²

Česká správa sociálního zabezpečení evidovala k 31. 12. 2015 celkem 975 952 OSVČ, z nichž 578 544 mělo podnikání jako hlavní činnost. Jedná se o nejnižší číslo od roku 2010. Ještě na konci roku 2011 bylo OSVČ s podnikáním jako hlavní činností téměř 650 tisíc, na konci roku 2014 jich bylo však už jen 586 tisíc. V letech 2011-2014 tedy došlo k jejich snížení až o 10%. Zato OSVČ, kteří mají podnikání jako vedlejší činnost postupně přibývá. Od roku 2010 do roku 2015 došlo k nárůstu o 18%. Do této skupiny patří jednak zaměstnanci, ale i studenti, ženy na mateřské dovolené nebo penzisté, kteří si během roku přivydělávají vlastní samostatnou výdělečnou činností. ⁴³

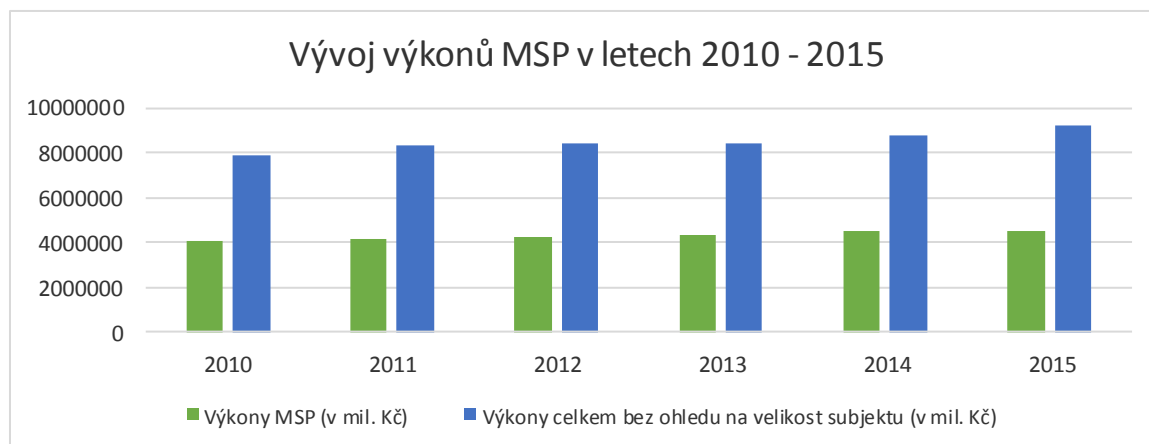
3.2.2 Vývoj ekonomických ukazatelů malých a středních podniků

V úvodu této kapitoly byly zmiňovány i přínosy malých a středních podniků do ekonomiky České republiky. Mezi ty nejzásadnější patří výkony MSP, zaměstnanost v malých a středních podnicích, celková přidaná hodnota MSP a také mzdy, vyplácené v MSP.

⁴² MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10].http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

⁴³ Tamtéž

Graf 10: Přehled výkonů MSP v letech 2010 - 2015

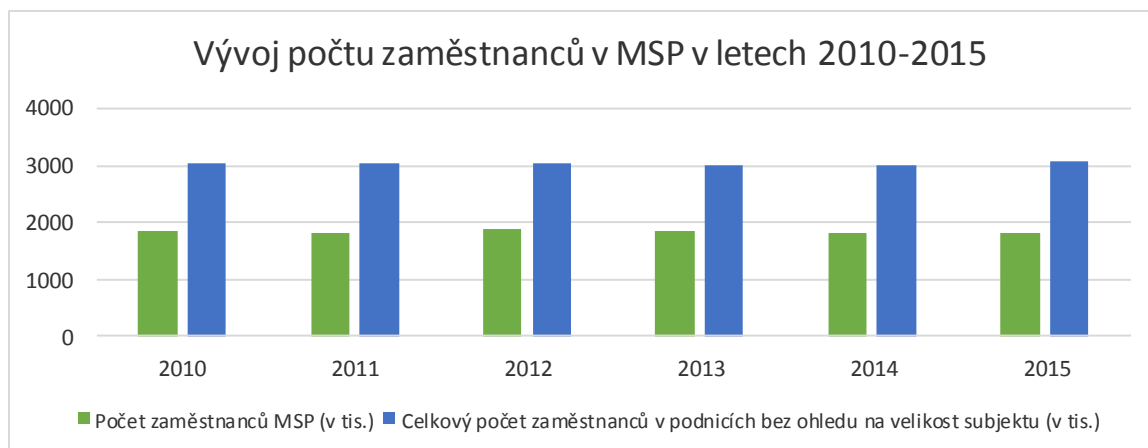
Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015 ⁴⁴

V roce 2015 bylo podnikatelskou sférou vytvořeno celkem 9 217 286 mil. Kč výkonů. Podíl malých a středních podniků činil 49,02%, což je sice oproti roku 2014 pokles o 1,98 procentního bodu, avšak stále MSP tvoří téměř polovinu všech výkonů. ⁴⁵

⁴⁴ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10].http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

⁴⁵ Tamtéž

Graf 11: Přehled vývoje počtu zaměstnanců v MSP v letech 2010 - 2015

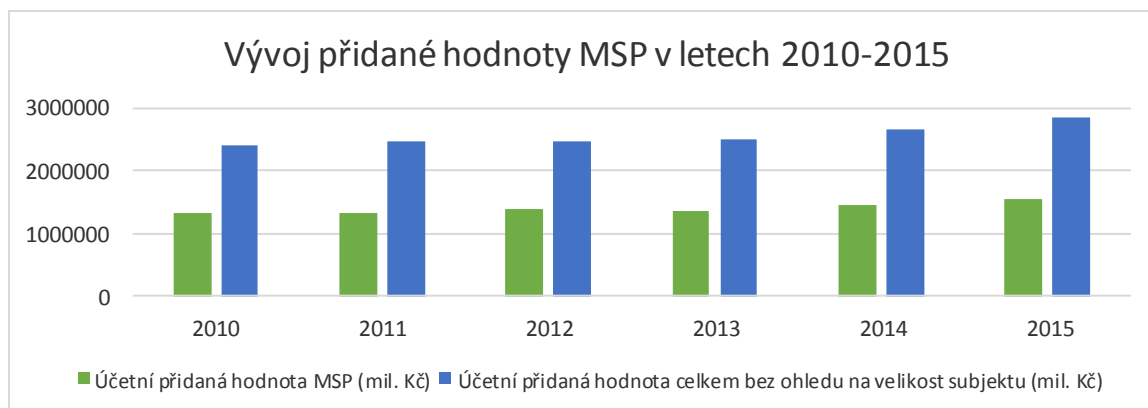
Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015 ⁴⁶

Podíl zaměstnanců malých a středních podniků na celkovém počtu zaměstnanců všech podniků, bez ohledu na jejich velikost, byl v roce 2015 58,9%. V absolutních číslech bylo v MSP zaměstnáno v roce 2015 na 1 814 zaměstnanců. Přestože se rok 2015 jeví jako nejslabší, dá se říci, že se podíl MSP na zaměstnanosti ve sledovaném období stále pohybuje s drobnými odchylkami kolem 60%.⁴⁷

⁴⁶ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2015 [vid. 2016-12-23]. Dostupné na: http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

⁴⁷ Tamtéž

Graf 12: Přehled vývoje přidané hodnoty MSP v letech 2010 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015 ⁴⁸

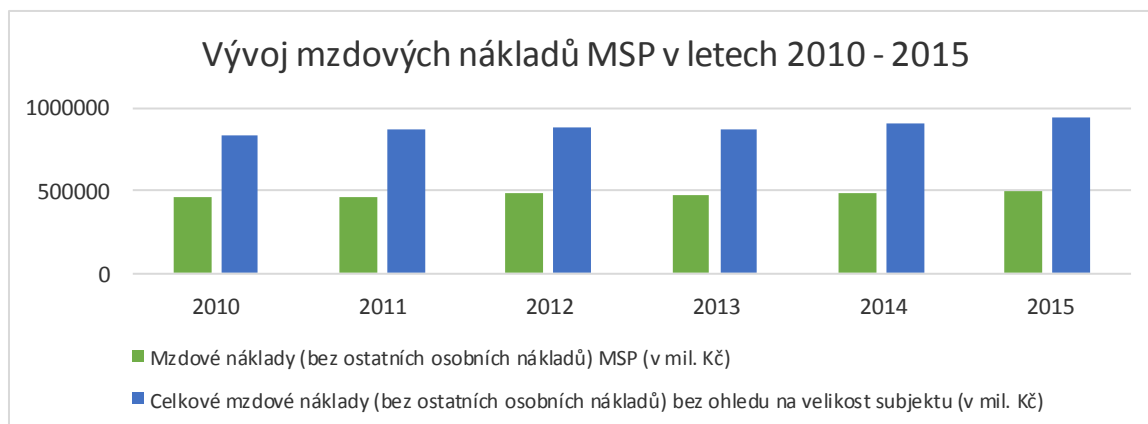
Malé a střední podniky vytvořily v roce 2015 účetní přidanou hodnotu v objemu 1 541 964 mil. Kč, což je o 98 866 mil. Kč více než v roce 2014. V relativních číslech lze tedy podíl MSP na tvorbě přidané hodnoty vyčíslit na 54,12%.

Posledním důležitým ekonomickým ukazatelem jsou mzdové náklady, vynaložené v malých a středních podnicích. Ty v roce 2015 tvořily 48% celkových mzdových nákladů, konkrétně se jednalo o náklad ve výši 494 317 mil. Kč. Podle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu dosáhla průměrná měsíční mzda vyplácená v MSP výše 22 708 Kč. V porovnání s průměrnou mzdou celé podnikatelské sféry ve výši 25 676 Kč, byla průměrná mzda v MSP nižší o 11,56%.⁴⁹

⁴⁸ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2015 [vid. 2016-12-23]. Dostupné na: http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

⁴⁹ Tamtéž

Graf 13: Přehled vývoje přidané hodnoty MSP v letech 2010 - 2015

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015*, Praha, 2015 ⁵⁰

Všeobecně se dá říci, že malé a střední podniky fungují v ekonomice jako jeden ze stabilizujících prvků a zároveň se z velké části podílí na vývoji ekonomiky. Vždyť malé a střední podniky reprezentují 99,84% všech podnikatelů České republiky, tedy více než 1 milion ekonomických subjektů. Na výkonech, které byly v roce 2015 vytvořeny podnikatelskou sférou se malé a střední podniky podílely z 49% a na tvorbě přidané hodnoty se MSP podílely z 54%. Zároveň zaměstnávají zhruba 60% všech zaměstnanců, což je přibližně 1,8 milionů lidí, avšak průměrná měsíční mzda vyplácena zaměstnancům malých a středních podniků je téměř o 3 000 Kč nižší než průměrná mzda vyplácena v celé podnikatelské sféře a dokonce je o 5 500 Kč nižší než průměrná měsíční mzda v České republice.

3.3 Nedostatek řemeslníků v České republice

Česká republika vždy patřila k těm zemím, v nichž se průmysl velkou měrou podílel na tvorbě HDP. Podle předsedy Francouzsko-české obchodní komory, Constantina Kinského, však dochází v posledních 20 letech k postupnému poklesu zájmu o průmyslové

⁵⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2015 [vid. 2016-12-23]. Dostupné na: http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

profese a řemesla a přesunu mladší generace do oblasti služeb. Pan Kinský nadále říká, že má-li si Česká republika udržet vysokou konkurenceschopnost průmyslové výroby a nadále se rozvíjet, je nutné usilovat o zvýšení atraktivity tradičních průmyslových profesí.⁵¹

Avšak růst ekonomiky České republiky naráží na své limity a ve strojírenství, které je základem české ekonomiky, se tři čtvrtiny firem potýkají s nedostatkem zaměstnanců. Podle průzkumu analytické společnosti CEEC Research tak kvůli tomu musí odmítat každou desátou zakázku.⁵² Navíc s nedostatkem pracovníků se potýkají firmy napříč celým sektorem, podle údajů Svazu průmyslu chybí v oboru zhruba 140 tisíc lidí.⁵³ Místopředseda Asociace exportérů, Otto Daněk říká „*Nedostatek lidí reálně brzdí především průmysl. Z 380 tisíc lidí, kteří jsou v evidenci Úřadu práce, je použitelných zhruba 55 tisíc lidí, tedy ti, co mají potřebnou kvalifikaci. Bohužel jsou však tyto lidé mnohdy v jiných regionech, než by bylo zapotřebí.*“ V roce 2016 bylo z ČR vyvezeno zboží a služby v hodnotě 3,95 bilionu Kč, ovšem podle propočtů Asociace exportérů mohl být tento údaj o 152 miliard vyšší. „*Tolik loni exportní firmy trpěly na nedostatku pracovní síly.*“ podotýká Otto Daněk.⁵⁴

Podle výsledků 11. ročníku každoročního průzkumu společnosti ManPowerGroup, který se zaměřoval na nedostatek lidí s potřebným profilem, má 30% českých zaměstnavatelů problém s obsazením volných pracovních pozic z důvodu nedostatku vhodných uchazečů. To je o 12% více, než v roce předchozím. „*Na trhu chybí především lidé s technickým vzděláním. Řemeslníci, technici, mechanici, obchodníci a pracovníci*

⁵¹ KINSKÝ, Constantin. iDNES.cz/Finance: S výučním listem vydělávají jako manažeři. Na trhu chybějí řemeslníci. [online]. 2016. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslnici-mzdy-nabidka-firem-d2v/-podnikani.aspx?c=A160509_182258_podnikani_kho

⁵² CEEC research. Kvartální analýza českého stavebnictví Q1/2017. [online]. 2017. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.czechstav.cz/files/kvartalni-analyza-ceskeho-stavebnictvi-q1.2017.pdf>

⁵³ EURO, Nejsou lidi. Strojírenské firmy musejí odmítat zakázky [online]. Praha: EURO, ©2016 [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.euro.cz/byznys/nejsou-lidi-stojirenske-firmy-museji-odmitat-zakazky-1319769>

⁵⁴ DANĚK, Otto. Deník.cz, *Není, kdo by pracoval. Firmy na tom loni trpěly 150 miliard.* [online]. 2017. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.denik.cz/ekonomika/neni-kdo-by-pracoval-firmy-na-tom-loni-tratily-150-miliard-20170125.html>

informačních technologií se již tradičně dostávají do první desítky žebříčku pozic, na které firmy nejhůře hledají vhodné kandidáty. Stále více zaměstnavatelů nám říká, že nedostatek vhodných talentů snižuje jejich schopnost vyhovět zákazníkům a musí prodlužovat dodací lhůty jejich zboží a služeb. Zároveň že se sníží jejich produktivita a konkurenceschopnost. Nedostatek kandidátů s vhodným profilem na všechny typy pozic bude znamenat významnou brzdu pro rozvoj českých firem a může zpomalit další růst ekonomiky.“ říká ředitelka ManPowerGroup Česká a Slovenská republika, paní Jaroslava Rezlerová. Podle průzkumu jsou nejhůře obsaditelné následující pozice:

Obrázek 1: Nejhůře obsaditelné pozice dle ManPowerGroup⁵⁵

Zdroj: ManPowerGroup, Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016, Praha, 2016⁵⁶

Průzkum se zabýval i důvody, proč je obtížné pozice obsadit. Jako hlavní důvody uvedli zaměstnavatelé zejména nedostatečnou odezvu na personální inzerci a další náborové aktivity v závěsu s nedostatkem tvrdých dovedností, především technických dovedností.

⁵⁵ REZLEROVÁ, Jaroslava. ManPowerGroup. Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016. [online]. Praha: ManPowerGroup, ©2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupný z: <https://www.manpowergroup.cz/pruzkumy/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016/>

⁵⁶ ManPowerGroup. Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016. [online]. Praha: ManPowerGroup, ©2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupný z: <https://www.manpowergroup.cz/pruzkumy/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016/>

Obrázek 2: Nejčastější důvody pro nemohou firmy vyhledat vhodné uchazeče⁵⁷

Zdroj: ManPowerGroup, Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016, Praha, 2016

O nedostatku řemeslníků informovala v pořadu Události i Česká televize. Ve své reportáži se zabývala především studií České obchodní banky, podle které ve svém okolí postrádá řemeslníky skoro polovina dotázaných. Jedná se zejména o automechaniky, obuvníky, hodináře, zámečníky či opraváři drobné elektroniky.

Reportáž dále zmiňuje problematiku týkající se věku současných živnostníků, kterou ukazuje na konkrétním případě pana Igora Bangy, obuvníka, který se opravám bot věnuje již přes 40 let. Neví však, kdo ho nahradí, až odejde do důchodu. Podle pana Bangy nechtějí mladí lidé tuto práci dělat, protože se jedná o špinavé a náročné řemeslo.

K otázce vzrůstajícího množství zakázek pan Banga uvedl, že do jeho krámků na okraji Prahy přinesou lidé údajně 60 párů bot denně a zakázky stále přibývají. Je tak nucen často pracovat i 12 hodin denně. Na nedostatek zakázek si nemůže stěžovat ani pan Pavel Müller, topenář, který v oboru pracuje přes 35 let a který zdůrazňuje, že jeho práce je v současné době již velice náročná na technologii. Další řemeslník, který v reportáži vystupuje, pan Luboš Hlavsa, elektroinstalatér, má údajně práci naplánovanou na dva

⁵⁷ REZLEROVÁ, Jaroslava. ManPowerGroup. *Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016*. [online]. Praha: ManPowerGroup, ©2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupný z: <https://www.manpowergroup.cz/pruzkumy/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016/>

měsíce dopředu a nejde jen o opravy zásuvek či zapojování světel, nýbrž i o elektrické rozvody pro celé domy.⁵⁸

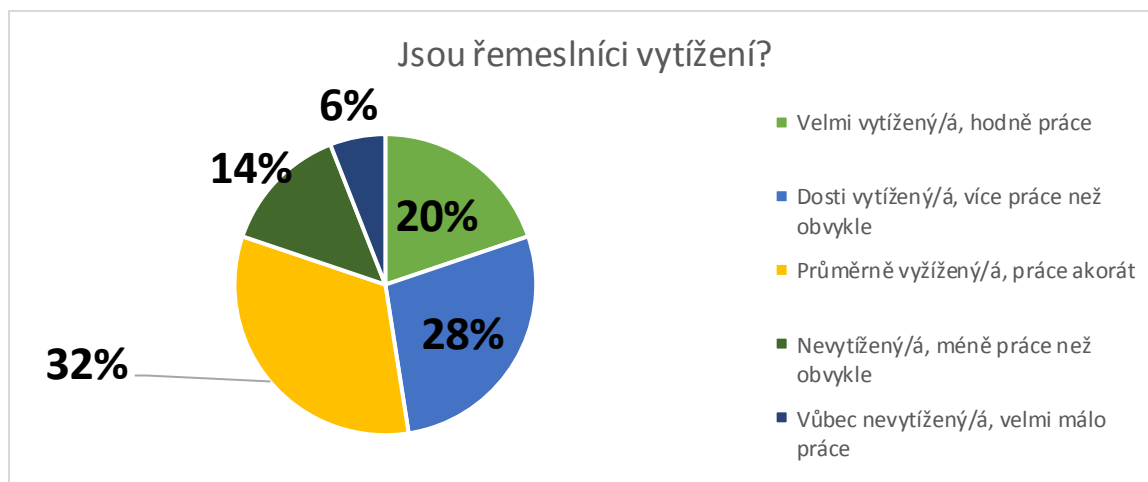
To, že se Česká republika potýká s nedostatkem kvalitních řemeslníků, potvrdil i průzkum Asociace malých a středních podnikatelů, který provedla ve spolupráci s Komerční bankou. Průzkum se zabýval vnímání řemesel českou populací i řemeslníky samotnými. Z průzkumu vyplynulo, že největší přítěží pro jejich činnost je momentálně konkurence nekvalitních a neodborných řemeslníků, kteří poškozují dobrou pověst poctivého řemesla, potenciální druhotná platební neschopnost a také štvance státu na živnostníky. Karel Havlíček, předseda AMSP ČR v souvislosti s průzkumem zdůraznil i nedostatek mladých lidí, kteří by šli studovat řemesla: *„Ať se nám to líbí či ne, musíme všichni z hrušky na zem, přestat emotivně omílat škodlivost paušálů a uvědomit si, že pokud nám nebudou mladí lidé chodit na učňovské obory, začne nám téci do bot. Klempíře nebo pokrývače těžko nahradíme čínským importem. Řemesla jsou základem infrastruktury a naší povinností je nejen zachovat elementární nabídku v regionech, ale snažit se i o to, aby byla kvalitní.“*⁵⁹

V rámci průzkumu se AMSP zabírala i otázkou vytíženosti a dostupnosti řemeslníků. Přestože 78% živnostníku uvádí, že má práce dostatek nebo dokonce více, lidmi jsou stále považováni za relativně dostupné. Autorka se domnívá, že se však může jednat o diskontinuitu mezi aktuálním stavem a momentem, kdy lidé skutečný nedostatek řemeslníků pocítí. Pro zhodnocení je důležitý meziroční nárůst, kdy v roce 2014 uvedlo 13% živnostníků, že jsou velmi vytížení a mají hodně práce a 12% z nich uvedlo, že jsou dost vytížení a mají práce více, než obvykle. V roce 2016 to již je 20% velice vytížených živnostníků a 28% dosti vytížených. To je celkový nárůst o 24%.

⁵⁸ Česká televize, *Události 9.5.2015* [online]. Praha: Česká televize, ©1996 -2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/215411000100509/obsah/399487-nedostatek-remeslniku>

⁵⁹ AMSP ČR, Ipsos. *Vnímání řemesel* [online]. Praha. Ipsos, 2016. [cit. 2016-12-21]. Dostupný na http://www.amspace.cz/uploads/dokumenty_2016/pruzkum/Vnimani_remesel.pdf

Graf 14: Jsou řemeslníci vytížení?

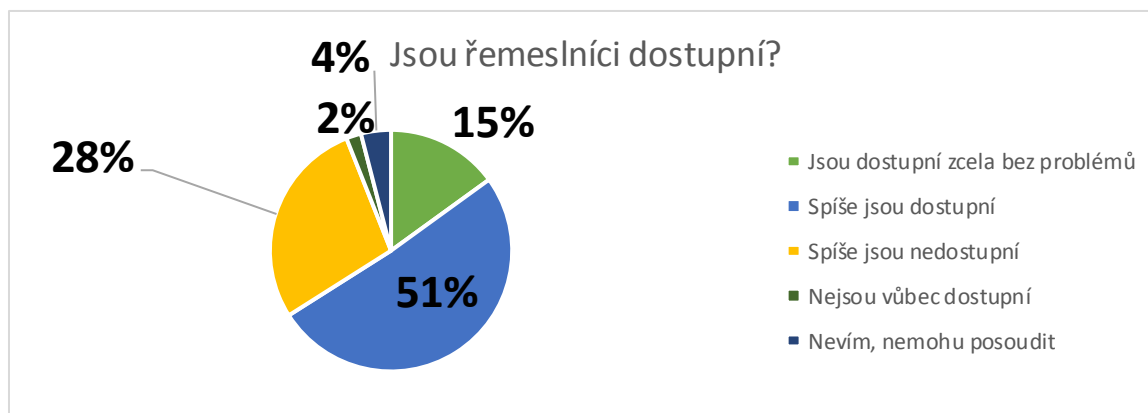

Zdroj: AMSP ČR, Vnímání řemesel, Praha, 2016⁶⁰

Co se týká dostupnosti, pak 66% dotázaných považuje živnostníky za dostupné či spíše dostupné. Oproti roku 2014 se však jedná o pokles o 16%. Většina respondentů, 79% z nich si je vědoma faktu, že větší odborníci jsou hůře dostupní a je potřeba si je zamluvit včas. AMSP ČR upozorňuje na to, že nižší dostupnost vyučených řemeslníků svádí lidi využívat služeb nekvalifikovaných dodavatelů, například tzv. hodinových manželů.

⁶⁰ AMSP ČR, Ipsos. *Vnímání řemesel* [online]. Praha. Ipsos, 2016. [cit. 2016-12-21]. Dostupný na http://www.amspace.cz/uploads/dokumenty_2016/pruzkum/Vnimani_remesel.pdf

Graf 15: Jsou řemeslníci dostupní?

Zdroj: AMSP ČR, Vnímání řemesel, Praha, 2016⁶¹

3.3.1 Příčiny nedostatku řemeslníků a technických pracovníků

Za nedostatkem řemeslníků a technických pracovníků stojí mnoho různých důvodů, avšak ty hlavní je třeba hledat v historii. Nejdůležitější z nich jsou ztráta prestiže řemeslních oborů, degradace českého školství a s tím související tlak rodičů na to, aby jejich děti šly studovat vyšší stupně vzdělávání. Následkem tohoto jevu je útlum učňovského školství a nedostatek učňů a mladých lidí, kteří by šli řemeslo či technický/učební obor studovat. Příčiny tohoto jevu jsou blíže rozebrány v kapitole 4.3.2. Nedostatek učňů v České republice.

Společně s klesajícím počtem absolventů technických škol může za nedostatek řemeslníků i generační obměna, kdy současní řemeslníci stárnou a postupně odcházejí do důchodu.

Dalším důvodem, proč je v České republice nedostatek pracovníků, je i nízká nezaměstnanost. Ta podle údajů Českého statistického úřadu klesla ve čtvrtém čtvrtletí na historické minimum 3,6 procenta. V absolutních číslech se jedná o 192 500 nezaměstnaných, což je o 44 400 nezaměstnaných osob méně, než v roce předcházejícím.

⁶¹ AMSP ČR, Ipsos. *Vnímání řemesel* [online]. Praha. Ipsos, 2016. [cit. 2016-12-21]. Dostupný na http://www.amspace.cz/uploads/dokumenty_2016/pruzkum/Vnimani_remesel.pdf

Nicméně vedle těchto dat je zde stále 127 100 nepracujících osob, které si práci ani aktivně nehledají a nesplňují tak podmínky ČSÚ pro zahrnutí do počtu nezaměstnaných.⁶²

Podle Hospodářské komory pracovní trh České republiky v současné době nenabízí dostatek kvalifikovaných pracovních sil, a to ani z řad nezaměstnaných, ani z řad absolventů škol. Firmy potřebují obsadit na 140 000 volných pracovních pozic jakýmkoliv pracovníky a řešení situace vidí firmy v hledání pracovní síly v zahraničí, konkrétně na Ukrajině. Představitelé Svazu průmyslu a obchodu, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR a Hospodářské komory ČR se proto obrátili na vládu s žádostí o řešení nedostatku řemeslníků a zároveň vyzvali vládu ke zrychlení přijímání ukrajinských uchazečů o práci.⁶³ S tím však nesouhlasí předseda odborů Josef Středula, který vidí řešení v navýšení mezd pracovníků. Zaměstnávání cizinců je podle něho znevýhodnění pro české občany a dále upozorňuje, že *„Za dovozem může být zájem získat levnou pracovní sílu. Dost často u odborných dělnických profesí narazím na nabídku mzdy kolem dvanácti tisíc korun. Za tyto peníze nemůže český občan ani při dobré vůli plnohodnotně žít. Je jasné, že firmy neseženou české zaměstnance za plat na hranici chudoby. A pokud po měsíci není místo obsazeno, lze ho obsadit zahraničním zaměstnancem. Pro Ukrajince je takový výše mzdy dostatečná.“* Tento názor však členové Konfederace zaměstnavatelských svazů odmítají, Jan Zikeš, tajemník Konfederace zaměstnavatelských svazů tvrdí, že *„Platy, které nabízíme cizincům, kontroluje ministerstvo sociálních věcí a práce. Musejí být stejné jako pro Čechy. Třeba autodopravci nabízejí mzdy kolem pětadvaceti, třiceti tisíc, a přesto lidi neseženou. Extrémně nízké platy*

⁶² EURO, *Nezaměstnanost klesla podle dat ČSÚ na historické minimum 3,6 procenta* [online]. Praha. EURO, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.euro.cz/politika/nezamestnanost-klesla-podle-dat-csu-na-historicke-minimum-3-6-procenta-1328067>

⁶³ PARLAMENTNÍ LISTY. *Hospodářská komora: Zaměstnavatelé vyzvali vládu, aby řešila nedostatek pracovníků a umožnila dočasný nábor Ukrajinců*. [online]. Praha. Parlamentní listy.cz, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Hospodarska-komora-Zamestnavatele-vyzvali-vladu-aby-resila-nedostatek-pracovniku-a-umoznila-docasny-nabor-Ukrajincu-474424>

nabízejí cizincům spíše pracovní agentury – přes ně ale čeští podnikatelé zaměstnance z ciziny shánět nechtějí.“⁶⁴

K problematice nízkých mezd se vyjádřil i ředitel závodu a jednatel společnosti Koyo Bearings Česká republika, Petr Novák, který tvrdí že „Navýšili jsme nástupní mzdu, ale problémem bohužel je, že lidé ochotni pracovat nejsou. Z průmyslových firem máme druhou nejvyšší mzdu v kraji.“⁶⁵ A jeho slova potvrzují i údaje portálu Platy.cz, podle kterého si kvalifikovaný a šikovný řemeslník může měsíčně vydělat i více než 50 000,- Kč.⁶⁶ Nejvyšší průměrné výdělky za rok 2016 mají nástrojáři – 25 855,- Kč, následují svářeči s 23 136,- Kč, automechanici – 21 258,- Kč a elektrikáři – 21 144,- Kč. Mzdy se liší i s ohledem na daný region, kdy největší rozdíl je patrný u zedníků, u kterých je průměrná mzda v Praze o 10 000,- Kč vyšší, než v Zlínském kraji.⁶⁷

3.3.2 Nedostatek řemeslníků a technických pracovníků v ostatních státech

Situace v České republice je v porovnání s ostatními státy avšak stále ještě příznivá. Přestože až jedna třetina firem má problém najít vhodné zaměstnance, a oproti loňskému roku došlo ke zhoršení situace o 12 procentních bodů, v Japonsku má problém obsadit volná místa až 86% firem. Ze států Evropské Unie mají největší problém obsadit volná pracovní místa v Rumunsku (72%), Bulharsku (62%), Řecku (59%) a Maďarsku (57%).⁶⁸

⁶⁴ DENÍK.CZ. *Češi došli. Firmy potřebují Ukrajince* [online]. Praha. Deník.cz, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.denik.cz/ekonomika/cesi-dosli-firmy-potrebuji-ukrajince-20170206.html>

⁶⁵ EURO. *Nejsou lidi. Strojírenské firmy musejí odmítat zakázky* [online]. Praha. EURO, 2016. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.euro.cz/byznys/nejsou-lidi-stojirenske-firmy-museji-odmitat-zakazky-1319769>

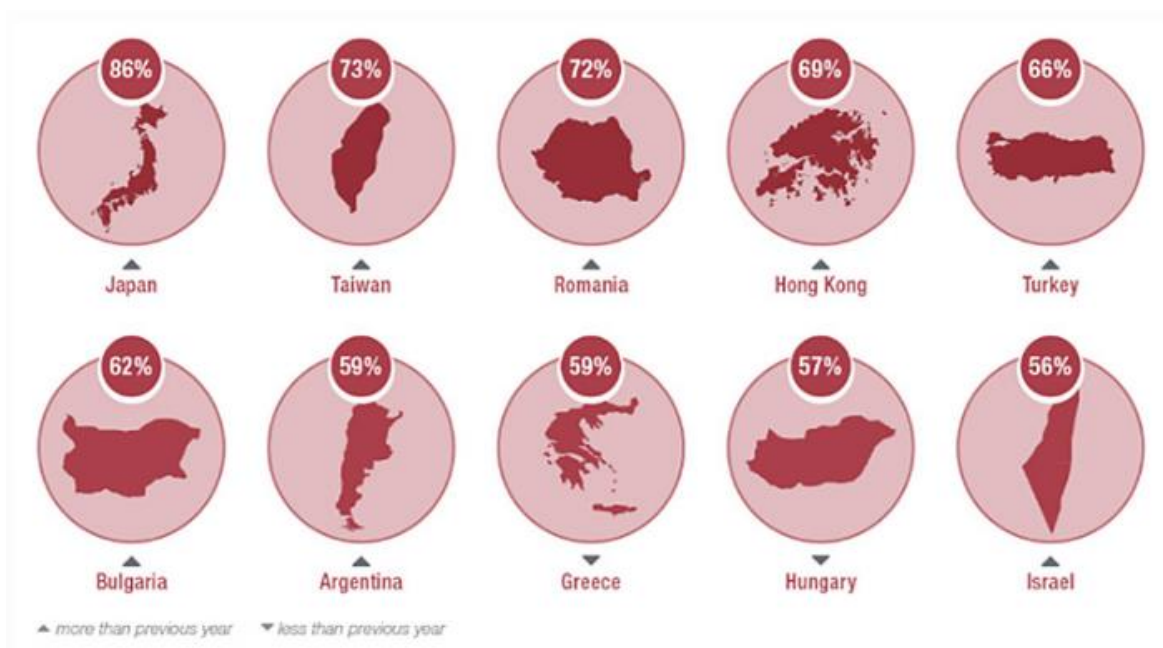
⁶⁶ Jedná se spíše o živnostníky, ne běžné zaměstnance.

⁶⁷ PROFESIA. *TZ: Dočkáme se renesance řemesel?* [online]. Praha. Profesia, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://firma.profesia.cz/dockame-se-renesance-remesel/>

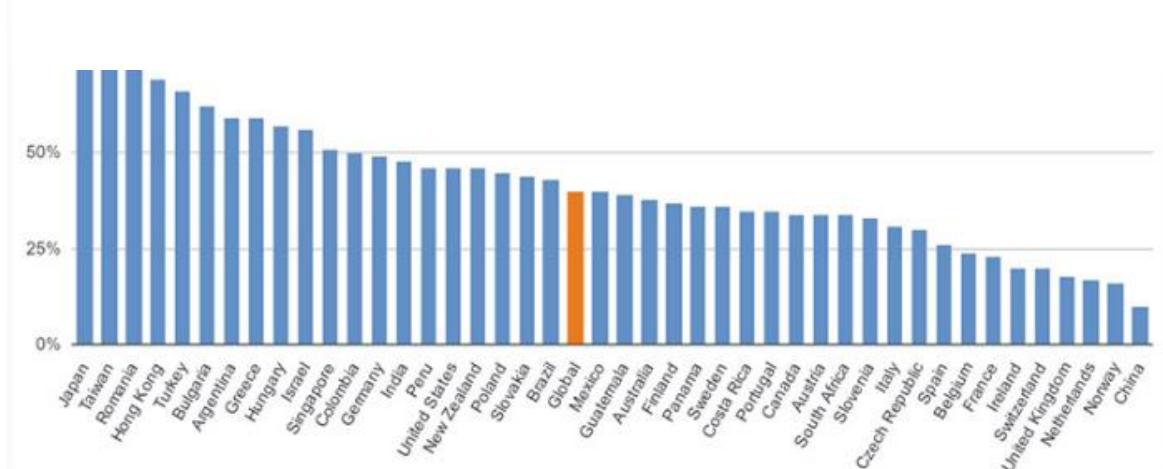
⁶⁸ Jedná se spíše o živnostníky, ne běžné zaměstnance.

⁶⁸ MANPOWER. *TZ: Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016.* [online]. Praha. Profesia, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <https://www.manpower.cz/manpower/cs/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016/>

Obrázek 3: Země, které nejhůře obsazují pracovní pozice

Pozn. hodnoty v procentech vyjadřují počet firem neschopných obsadit volné pracovní pozice

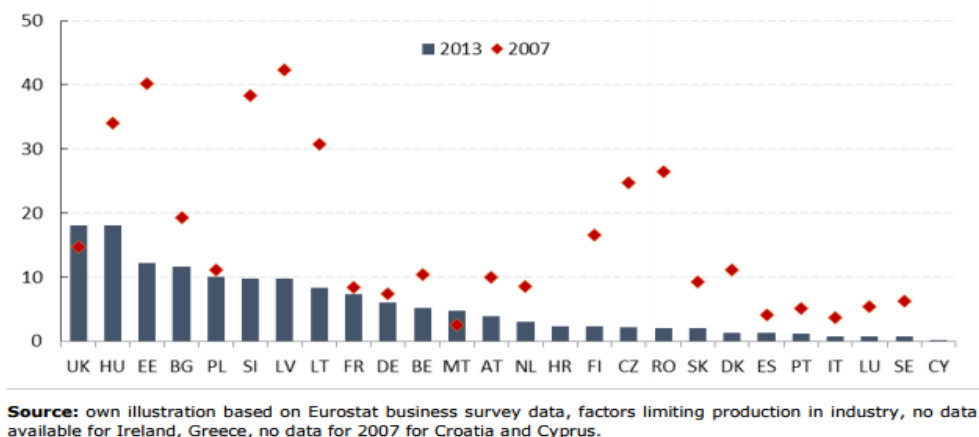
Zdroj: MANPOWER. Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016, Praha, 2016⁶⁹

Evropská Unie ve své studii Labour Market Shortages in the European Union porovnává nedostatek pracovních sil mezi lety 2007 a 2013, a to v různých odvětvích. Co se týká

⁶⁹ MANPOWER. TZ: Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016 [online]. Praha. Profesia, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <https://www.manpower.cz/manpower/cs/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016>

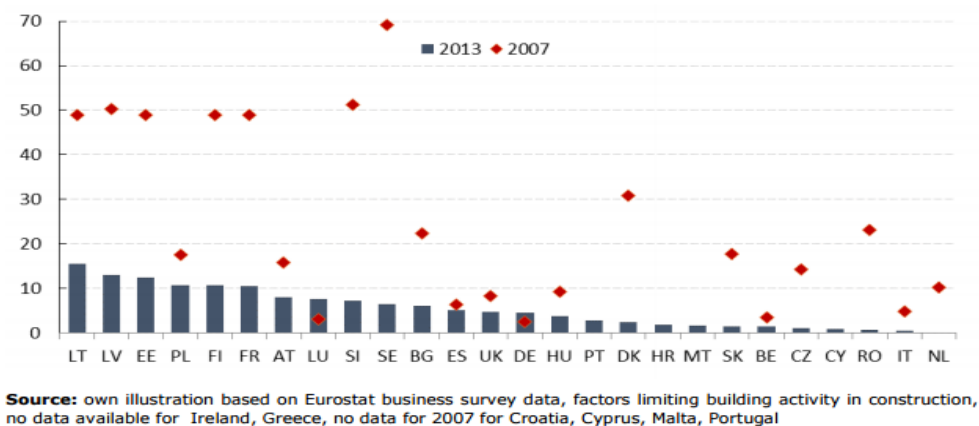
průmyslu, pak vyjma Velké Británie a Malty došlo u všech ostatních členských zemí mezi lety 2007 – 2013 k poklesu pracovních sil.

Obrázek 4: Nedostatek pracovní sil omezujících výrobu v EU v % - průmysl

Zdroj: POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. Labour market shortages in the European Union, Brusel, 2015⁷⁰

Obrázek 5: Nedostatek pracovní sil omezujících výrobu v EU v % - stavebnictví

Zdroj: POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. Labour market shortages in the European Union, Brusel, 2015⁷¹

⁷⁰ POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. *Labour market shortages in the European Union*. [online]. Brusel. Policy department A, Economic and scientific policy, 2015. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na [www: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU\(2015\)542202_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU(2015)542202_EN.pdf)

Ve stavebnictví počty pracovních sil ve všech zemích rovněž poklesly, a to kromě Lucemburska a Německa. Nárůst je znatelný zejména pak v pobaltských zemích, Švédsku, Finsku, Francii či Slovinsku. V příloze č. 2 je zmíněno detailnější porovnání vybraných členských států Evropské Unie z hlediska nedostatku pracovních sil.⁷²

⁷¹ POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. *Labour market shortages in the European Union*. [online]. Brusel. Policy department A, Economic and scientific policy, 2015. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na [www](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU(2015)542202_EN.pdf):

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU\(2015\)542202_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU(2015)542202_EN.pdf)

⁷² VOLLMER MICHAEL, *Determining Labour Shortages and the need for Labour Migration in Germany*. Working Paper 64 of the Research Centre of the Federal Office. 2015. Nuremberg: Federal Office for Migration and Refugees. ISSN: 1865-4770

4 Vlastní práce

V první, teoretické části práce byly definovány malé a střední podniky s jejich výhodami a nevýhodami. Zároveň byla detailněji popsána situace, v níž se aktuálně MSP nachází, a to včetně problematiky nedostatku řemeslníků a technických pracovníků. Malí a střední podnikatelé se však v jejich podnikatelské činnosti potýkají i s dalšími obtížemi, než jen s nedostatkem řemeslníků. Během rozhovorů se vybraní živnostníci podělili o své zkušenosti, názory a problémy, které je sužují. Veškeré zjištěné informace jsou uvedené a rozřazené dle svého obsahu v následujících kapitolách.

4.1 Charakteristika vybrané skupiny živnostníků

Výzkumný vzorek živnostníků byl vybrán s ohledem na atraktivitu profesí, jež byla blíže identifikována v průzkumu Asociace malých a středních podnikatelů – Vnímání řemesel 2016. Ze všech zmíněných profesí byly v této práci zastoupeny profese elektrikář, automechanik, truhlář, topenář a autodopravce.

Jednotliví živnostníci budou na základě své žádosti v této práci nadále uváděni anonymně, a to označením Respondent A – E, nebo profesí, jež vykonávají.

Respondent A je fyzická osoba podnikající dle živnostenského zákona, nezapsaná v obchodním rejstříku. Je držitelem jednoho živnostenského oprávnění na živnost ohlašovací řemeslnou, s předmětem podnikání Montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení (dále jen jako „elektrikář“). Podle institucionálního sektoru jde o osobu samostatně výdělečně činnou. Podnikatel je zároveň plátcem DPH, a to od roku 2003. Klasifikace ekonomické činnosti CZ-NACE je 27110, tedy výroba elektrických motorů, generátorů a transformátorů. Respondent A je držitelem osvědčení o odborné způsobilosti v elektrotechnice, dle vyhlášky č. 50/1978 Sb. V praxi tento živnostník působí již 25 let a k jeho zákazníkům patří zejména velké a střední firmy. Pro konečné spotřebitele pracuje zcela výjimečně. Aktuálně nemá podnikatel žádné zaměstnance, nicméně blíže spolupracuje s osmi dalšími osobami. Podnikatel působí ve Středočeském kraji a Praze.

Respondent B je rovněž fyzická osoba podnikající dle živnostenského zákona, nezapsaná v obchodním rejstříku. V současné době se jedná o držitele čtyř živnostenských oprávnění, z nichž dvě oprávnění jsou na živnost ohlašovací řemeslnou, jedno na živnost ohlašovací volnou a jedno na živnost koncesovanou. První živnostenské oprávnění (živnosti ohlašovací řemeslné) je pro předmět podnikání Klempířství a oprava karoserií, předmětem činnosti druhého ŽO jsou Opravy silničních vozidel. Třetí ŽO pro živnost ohlašovací volnou má uvedený předmět podnikání Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona a předmětem čtvrtého živnostenského oprávnění pro živnost koncesovanou je Silniční motorová doprava – nákladní provozovaná vozidly nebo jízdními soupravami o největší povolené hmotnosti nepřesahující 3,5 tuny, jsou-li určeny k přepravě zvířat nebo věcí. Na základě těchto informací může a příležitostně bude Respondent B uváděn v této práci také jako „automechanik“. Podle institucionálního sektoru se jedná o osobu samostatně výdělečně činnou. Stejně jako Respondent A je i Respondent B plátcem DPH, a to od roku 2007. Ekonomická činnost Respondenta B je podle CZ-NACE klasifikována kódy 45200 – Opravy a údržba motorových vozidel, kromě motocyklů, G – Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, 00 – Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona a 49410 – Silniční nákladová doprava. Respondent B pracuje jako živnostník - automechanik již 19 let. Automobily opravuje převážně koncovým zákazníkům, občas ale také firmám či státním úřadům. Tento podnikatel působí ve Středočeském kraji, konkrétně v okolí Mladé Boleslavi. V současné chvíli nemá žádné zaměstnance, ovšem stejně jako Respondent A spolupracuje i tento automechanik s jednou další osobou.

Respondent C je fyzická osoba podnikající dle jiných zákonů než živnostenského a zákona o zemědělství, nezapsaná v obchodním rejstříku. Respondent C je v současné chvíli držitelem dvou živnostenských oprávnění, z nichž první je ŽO pro živnost ohlašovací řemeslnou, s předmětem podnikání Truhlářství a podlahářství. Druhé ŽO je pro živnost ohlašovací volnou s předmětem podnikání Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. Kód institucionálního sektoru je stejný jako v předcházejících případech, tzn. 14200 – Osoby samostatně výdělečně činné. Podnikatel

není plátcem DPH. Klasifikace ekonomických činností jsou následující – 66 – Ostatní finanční činnosti, 16230 – Výroba ostatních výrobků stavebního truhlářství a tesařství, 47 – Maloobchod, kromě motorových vozidel a 702 – Poradenství v oblasti řízení. V praxi tento živnostník - truhlář působí 27 let, přičemž mezi jeho zákazníky patří zejména koncoví spotřebitelé, příležitostně ale i jiné firmy, či státní úřady. Stejně jako ostatní, působí i Respondent C převážně ve Středočeském kraji a Praze. Výjimečně však zpracovává zakázky i z jiných regionů České republiky, například z Jihočeského kraje, Východních Čech, nebo Severních Čech. Respondent C nemá dlouhodobě žádné zaměstnance, ani jiným způsobem pravidelně nespolupracuje s jinými osobami.

Respondent D je opět fyzickou osobou podnikající dle živnostenského zákona, nezapsaná v obchodním rejstříku. Tento živnostník je držitelem třech živnostenských oprávnění pro živnost ohlašovací řemeslnou a jednoho ŽO pro živnost ohlašovací volnou. Předmětem podnikání ohlašovací volné živnosti je Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. Předmětem podnikání prvního živnostenského oprávnění pro živnost ohlašovací řemeslnou je Vodoinstalátérství, topenářství. Předmětem podnikání druhého ŽO je pak Montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení a předmětem třetího ŽO je Výroba, instalace, opravy elektrických strojů a přístrojů, elektronických a telekomunikačních zařízení. Podle institucionálního kódu se jedná opět o osobu samostatně výdělečně činnou, jinak je podnikatelem také plátcem DPH, a to od roku 2015. Podle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE se tento podnikatel věnuje činnosti s kódem 43220 – Instalace vody, odpadu, plynu, topení a klimatizace, G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, 3320 – Instalace průmyslových strojů a zařízení, 43120 – Příprava stanoviště, 461 – Zprostředkování velkoobchodu a velkoobchod v zastoupení, 71209 – Ostatní technické zkoušky a analýzy, 81290 – Ostatní úklidové činnosti a 952 – Opravy výrobků pro osobní spotřebu a převážně pro domácnost. Respondent D pracuje jako topenář sedm let a k jeho zákazníkům patří koncoví zákazníci a příležitostně také firmy. Hlavním místem podnikání je Středočeský kraj a Praha, avšak občas má tento podnikatel zakázky i v dalších krajích a okresech ČR. V současné má Respondent D jednoho zaměstnance a dva další brigádníky. Dále pak spolupracuje i s dalšími třemi osobami.

Respondent E je také fyzická osoba podnikající dle živnostenského zákona, nezapsaná v obchodním rejstříku. Zároveň je však Respondent E jednatelem a 100% vlastníkem společnosti, jež má formu společnosti s ručením omezeným. Firma zabývající se autoservisem a autodopravou je držitelem živnostenského oprávnění s předmětem podnikání silniční motorová doprava přesahující 3,5 tuny. Jedná se koncesovanou živnost. Plátcem DPH je od roku 2007. Podle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE se zabývá čtrnácti různými činnostmi, z nichž nejdůležitější jsou činnosti s kódem 49410 – Silniční nákladní doprava, 45200 – Opravy a údržba motorových vozidel, kromě motocyklů, 461 – Zprostředkování velkoobchodu a velkoobchod v zastoupení, 6820 – Pronájem a správa vlastních nebo pronajatých nemovitostí a 55 – Ubytování. Společnost Respondenta E opravuje automobily konečným zákazníkům i firmám, kterým zároveň poskytuje služby autodopravy. Stejně jako ostatní respondenti, působí i Respondent E se svou firmou ve Středočeském kraji, zejména pak v okolí Mladé Boleslavi. V současné době jsou ve firmě Respondenta E zaměstnáni dva zaměstnanci.

4.2 Vnímání řemeslníků z pohledu veřejnosti

První okruh otázek v rozhovoru se týkal tématu vnímání řemeslníků veřejností. Respondenti měli odpovědět na otázku, jak podle jejich zkušenosti vnímá řemeslo a řemeslníky široká veřejnost a zákazníci. Bez ohledu na obor se všichni dotazovaní shodli, že řemeslníci nejsou veřejností plně doceněni a že řemeslná práce je podle veřejnosti vnímána jako podřadná, nekvalifikovaná a tudíž není ani vysoce hodnocená. Jako ukázka nedocnění řemesel byl v rozhovorech použit příklad nedostatku mladých učňů, kdy mladí lidé, a často ani jejich rodiče, nevidí řemeslné obory jako perspektivní a raději tak posílají své děti studovat střední a vysoké školy.

Z rozhovorů vyplynulo, že podle zkušenosti jednotlivých řemeslníků má označení řemeslník až pejorativní význam a pro mnohé jsou řemeslníci a ostatní živnostníci považováni za příživníky, kteří okrádají společnost a stát. Z průzkumu Asociace malých a středních podnikatelů, Vnímání řemesel 2016, vyplynulo, že 57% respondentů

řemeslníky pohrdá, protože je považuje za méně vzdělané a méně kultivované.⁷³ Řemeslníci nejsou společností vnímáni jako nositelé hodnot, jež přispívají jak samotné společnosti, tak státu jako takovému. Konkrétní zákazníci se pak domnívají, že mají vůči řemeslníkům silnou vyjednávací pozici, a očekávají, že je řemeslník na jejich zakázce závislým, což je podle respondentů dáno podmínkami nastavenými ze strany státu (ochrana spotřebitele aj.).

V návaznosti na první otázku byli dotazovaní požádáni, aby blíže vysvětlili svůj názor, proč si myslí, že jsou řemeslníci nedocenění a jsou vnímáni společností v negativním světle. Jako hlavní příčiny vzniku negativního vnímání řemeslníků společností spatřují dotázaní živnostníci ve změně politického systému v roce 1989 a s tím souvisejících porevolučních změnách, a to až už ve vzniku převisu nabídky nad poptávkou, změnou školství, či odlišnému (zbytečně složitému) nastavení tržních podmínek ze strany státu.

V období po Sametové revoluci zažilo malé a střední podnikání rozmach, kdy mnoho malých živnostníků, řemeslníků začalo podnikat. Tím se nabídka řemeslných služeb rozšířila a převýšila poptávku, zvýšila se konkurence mezi živnostníky a také nebylo pro konečné zákazníky těžké řemeslníka najít. *„Na nadbytek živnostníků reagovalo české školství a rodiče, kteří společnými silami začali mladé lidi vést ke studiu tzv. vyššího školství, tedy ne učebních oborů.“* řekl respondent A, který rovněž uvedl jako příklad porevolučních změn období, kdy on sám studoval: *„za mě byly nastaveny přijímačky a bylo nemyslitelné, aby se člověk s trojkou dostal na střední průmyslovou školu, dnes to jde. Nároky na studenty se extrémně snížily.“* Zkušenosti z období před revolucí a po ní porovnal ve svém oboru i respondent C, truhlář, který uvedl, že v době komunismu bylo pro zákazníky levnější nechat si vyrobit nábytek u řemeslníka, než si ho jít zakoupit do obchodu. V návaznosti na tuto zkušenost rovněž uvedl, že pozoruje rozdíl mezi vnímáním řemeslníků starší generací, té, která zažila ještě dobu komunismu, a generací mladší (porevoluční). *„Pro starší generaci jsme my truhláři jakýsi cenový střed, pro nejlevnější*

⁷³ AMSP ČR, Ipsos. *Vnímání řemesel* [online]. Praha. Ipsos, 2016. [cit. 2016-12-21]. Dostupný na http://www.amspace.cz/uploads/dokumenty_2016/pruzkum/Vnimani_remesel.pdf

zboží si dojedou do IKEA, to drahé a luxusní zboží pak nakupují ve specializovaných obchodech. Mladší generace si nás naopak váží více, jsou vděčnější, mají sice vyšší nároky, avšak zároveň jsou ochotni si za tu službu i náležitě zaplatit.“

Dalším důvodem, který stojí za současným negativním vnímáním řemeslníků společností, je charakter české populace, kdy si lidé často mezi sebou závidí a nepřejí ostatním úspěch. Tato domněnka je mimo jiné potvrzena průzkumem provedeným pro Hypoteční banku společností Confess Research a Stem/Mark, v únoru roku 2014.⁷⁴ Všichni dotazovaní řemeslníci upozorňovali na fakt, že jsou jim společnostmi vyčítány benefity jejich práce (flexibilní pracovní doba, žádná limitace výdělku atd.), avšak negativa společnost již není schopna zohlednit. Často také zákazníci nechápou, jak si může řemeslník dovolit odmítnout nabízenou zakázku (vždyť mu nabízejí práci, za kterou by měl být vděčný). A to i v případě, že se jedná o tak malou zakázku, že je pro řemeslníka nevýhodné ji vzít. Zákazníci považují za samozřejmost, že mohou živnostníkům zavolat o víkendu, či večer a řemeslník je z jejich hlediska povinen jejich žádostem okamžitě vyhovět. Nerespektují a nechápou, že si živnostník vzal dovolenou, nebo že o víkendech nepracuje. Na toto nepochopení a případné stížnosti ze strany zákazníků týkající se například volné pracovní doby odpovídá Respondent A takto: *„Mám sice flexibilní pracovní dobu, ale z charakteru mé práce nemohu odpracovat 8 hodin a jít domů s čistou hlavou. My řemeslníci pracujeme permanentně – i když jdu spát, tak uvažuji, co si na druhý den musím připravit, co budu dělat, jak to budu dělat apod.“*

Posledním důvodem, proč mají řemesla špatnou pověst, je chování samotných řemeslníků a živnostníků. V médiích bylo zveřejněno nespočet případů, kdy řemeslníci přijali zálohu a práci již nevykonali, nebo ji vykonali nekvalitně. Respondent D k této problematice uvedl: *„jsou dva druhy řemeslníků – jedni jsou ti, co skutečně něco umí a odvádějí kvalitní práci a pak to jsou hodinoví manželé, kteří se snaží něco dělat a spíše ty věci kazí. Jenže*

⁷⁴ TISCALI.CZ. *Češi jsou závistiví. Ostatním nepřejeme peníze a krásu* [online]. Praha: Tiscali.cz, 2014. [cit. 2017-02-24]. Dostupný na <http://zpravy.tiscali.cz/cesi-jsou-zavistivi-ostatnim-neprejeme-penize-a-krasu-237309>

zákazníci nedokáží rozeznat, zda se jednalo o řemeslníka z té první nebo druhé skupiny. Z pohledu zákazníků je to špatně odvedená práce řemeslníkem.“

Nicméně část respondentů spatřuje nový trend, kdy se řemeslníci pomalu stávají nezbytností, neboť řada lidí již není manuálně zručná a není schopna si danou práci provést sama, jako tomu bylo dříve. Poptávka po řemeslnících se tedy pomalu zvyšuje, avšak jejich počty postupně klesají. Pokud bude tento trend pokračovat, s vysokou pravděpodobností nastane převis poptávky nad nabídkou a řemeslníci se tak stanou žádanějšími a společností budou vnímáni jako cennější.

Poslední otázka v tematickém okruhu zabývající reputací řemeslníků se věnovala prezentaci řemeslníků v médiích. Z rozhovorů vyplynulo, že dnešní média prezentují řemeslníky spíše v negativním světle, nicméně část respondentů uznala, že se zvyšujícím se nedostatkem řemeslníků se situace lepší. V souvislosti s médii zazněla v rozhovorech i myšlenka, že nespokojený zákazník udělá vždy více reklamy, než spokojený zákazník. Tohoto jevu média samozřejmě patřičně využívají, neboť právě negativní případy jsou pro vysílání zajímavější. Respondent B k této problematice uvedl: *„Ti spokojení samozřejmě nemají ambice vystupovat v médiích, nicméně zase mě doporučí například svým známým a já tak získávám další zakázky.“* V souvislosti s médii zazněl i názor na vystupování politické reprezentace v médiích. Konkrétně byl uveden případ z roku 2013, kdy tehdejší stínový ministr financí Jan Mládek řekl na sjezdu ČSSD, že řemeslníci parazitují na zaměstnancích. Podle respondentů má všechna tato negativní vyjádření v médiích návaznost na vztah řemeslníka se zákazníkem. *„To vše ovlivňuje náš vztah se zákazníkem, protože ten zákazník k nám primárně přijde už s myšlenkou, že ho řemeslník okrádá a už nebere v potaz to, že to řekl někdo třetí, který s tím mnohdy nemá ani zkušenosti a jen politikaří. Závěrem tedy média podporují veřejnost v přesvědčení, že si řemeslník nezaslouží dostat za práci dostatečně zapláceno.“* doplnil Respondent B.

Respondenti však pozorují postupnou změnu v prezentaci řemeslníků médii, a to zejména v důsledku jejich nedostatku. Řemeslníci velice oceňují, že se média snaží informovat o nedostatku řemeslníků a upozorňovat, že se situace bude nadále zhoršovat. Avšak tento

trend je patrný až v posledních dvou letech, předtím byli živnostníci médií spíše očeňováni a jak bylo zmíněno výše, médií prezentováni spíše negativní případy. V souvislosti s médií upozorňovaným nedostatek řemeslníků vnímá Respondent C i vývoj v chování zákazníků. Podle jeho zkušenosti nebyli dříve zákazníci ochotni akceptovat určité zdržení při dodání zboží, nyní už jisté pochopení pro zdržení (z objektivních důvodů) při dodání zboží mají.

Závěrem se dá říci, že z pohledu dotazovaných řemeslníků, jsou řemeslníci společností velmi nedoceníni a jsou považováni spíše za tolerované příživníky. Média tento pohled společnosti zrcadlí a ještě více členy společnosti utvrzují v tom, že je tento názor správný. Situace se však pomalu postupně mění, nicméně jen proto, že v současné době začíná být řemeslníkův nedostatek a v budoucnu se bude tento nedostatek ještě dále zvyšovat.

Hlavní zjištění:

- nedoceníni řemeslníků širokou veřejností, řemeslníci jsou vnímáni jako tolerovaní příživníci
- nízká atraktivita řemeslných oborů
- rozdíly ve vnímání řemeslníků mezi starší a mladší generací
- negativní prezentace řemesel a řemeslníků v médiích

4.3 Bariéry v rozvoji podnikání MSP v České republice

Malé a střední podniky jsou výrazně citlivější vůči podnikatelskému prostředí a také zranitelnější, oproti velkým firmám. Bariéry rozvoje MSP často souvisejí právě s velikostí podniku, mezi tyto bariéry lze zařadit menší ekonomickou sílu, obtížný přístup ke kapitálu, slabší pozice ve veřejných soutěžích o státní zakázky, nedostatek finančních prostředků k zaměstnávání špičkových pracovníků, neschopnost monitorovat změny legislativy a využívání dostupných znalostí. Vedle těchto bariér však v současné době působí i další překážky, které komplikují samotnou podnikatelskou činnost.

Problematicke bariér a aktuálního stavu malého a středního podnikání se věnoval i druhý tematický okruh rozhovoru se živnostníky. Tento konkrétní okruh byl nadále rozdělen podle oblastí, kterých se pokládané otázky týkaly, a to na problémy týkající se nedostatku mladých učňů, problémy spojené s bariérami tvořených státem a na případné další problémy, které jsou z pohledu živnostníků spojené s jejich podnikáním, nicméně se netýkají státu, ani nedostatku učňů.

Ještě před specifickými otázkami souvisejícími se zmíněnými oblastmi byla položena jedna otázka na aktuální stav MSP, konkrétně „V jaké situaci se podle Vašeho názoru aktuálně nachází malé a střední podnikání, myslíte, že je konkurenceschopné? Jak konkrétně se daří Vašemu podnikání?“ Všichni dotázaní měli jednotný názor, že malé a střední podnikání v České republice je více či méně konkurenceschopné. Každý živnostník následně blíže popsal, jak se daří jeho podnikání a potažmo i celému odvětví, v němž živnostník působí. Až na výjimky se respondenti shodli, že v současné době se jejich podnikání daří velice dobře. Hlavním důvodem tohoto stavu pak spatřovali v současné konjunkturu a ochotě lidí utrácet peníze. Respondent A, profese elektrikář uvedl, že v současné době zažívá nejlepší období v jeho podnikání. Loňský i letošní rok byl z pohledu počtu zakázek od zákazníků i větších firem, nadstandardní. Obdobně se vyjádřil i Respondent B, truhlář, který uvedl, že: *„dá se říci, že lepší čas jsem v podnikání zažíval akorát těsně po revoluci, kdy tu ještě nebyla žádná nabídka, a zákazníci se o nás prali.“* Respondent D, topenář dosáhl takového obratu, že se rozhodl stát se v průběhu roku 2017 společností s ručením omezeným. Přestože většina dotazovaných řemeslníků uvedla, že se jim daří dobře, někteří z nich zároveň uváděli, že jsou si vědomi některých překážek, bez kterých by se jejich podnikání dařilo ještě lépe. Jednalo se zejména o platební morálku zákazníků, či o nízkou kvalitu zboží, které je na subdodavatelském trhu k dostání. Ze všech dotazovaných podnikatelů se tak pouze jedinému z nich dařilo špatně. Respondent B, profese automechanik, se po zhodnocení svého podnikání, jeho přínosů a nevýhod, rozhodl, že se nechá zaměstnat a podnikání z větší části omezí a bude ho mít pouze jako vedlejší činnost. Jako hlavní důvody, proč se tak rozhodl, uvedl Respondent B kombinaci dvou skutečností - neustále se zvyšujícího tlaku ze strany zákazníků a neméně se zvyšujícího tlaku ze strany státu. *„Vše se zdražuje, jen já jako malý živnostník neustále*

nemohu prorazit s vyšší cenou za službu, protože mi ji zákazníci prostě odmítnou zaplatit a já přestanu být konkurenceschopný. Do toho nám živnostníkům neustále ztěžuje život stát, v současné době je to například odpadové hospodářství, opět o něco vyšší odvody, dále EET a spousta nařízení, které generují další náklady, o které se mi neustále snižuje to, kolik jsem si schopen vydělat. Proč bych měl podnikat za řekněme 15 000 Kč, když mohu jít do zaměstnání za 20 000 Kč.“ vysvětloval Respondent B, dále se zmínil i o únavě a znechucení z neustálého prosazování si zdražení služeb u zákazníků, kteří odmítají zvýšení ceny pochopit a nejsou ochotni novou cenu zaplatit. S aktuální stavem podnikání Respondenta B souvisí i lokalita, ve kterém je podnikání provozováno, tedy Mladá Boleslav a okolí. V této oblasti působí i jeden z největších českých zaměstnavatelů ŠKODA AUTO a.s., pro kterou přímo či nepřímo dodává své zboží a služby i většina okolních podniků a její zaměstnanci tvoří velkou část poptávky po zboží a službách dotazovaných řemeslníků. Respondent B uvedl zajímavý příklad, ve kterém porovnával svou mzdu právě se zaměstnanci ŠKODA AUTO a.s. „Když se podívám zpět do doby, kdy jsem začínal podnikat, tak průměrná mzda dělníka ve ŠKODA AUTO a.s., byla cca 15.000,- Kč. Já, jakožto začínající podnikatel, jsem uhradil sociální a zdravotní pojištění, na což mi stačila tisícikoruna a mohl jsem si vydělat mnohem více, než ten dělník ve ŠKODA AUTO a.s. Dnes, když jdu zaplatit sociální a zdravotní pojištění, tak mě to stojí 6.000,- Kč a nemyslím si, že bych si vydělával 6 x 15.000,- Kč jako tomu bylo před 15 lety.“ ŠKODA AUTO a.s., nabízí svým zaměstnancům i díky své velikosti řadu benefitů, které malí a střední podnikatelé nejsou svým zaměstnancům schopni nabídnout. Jedná se například o 4 - 5 týdnů dovolené, 13. plat, bezúročná půjčka do výše 400.000,- Kč, stravenky, každoroční navyšování mezd díky působení odborů a spoustu dalších. Ve výsledku tak zaměstnanec společnosti ŠKODA AUTO a.s. pracuje jedenáct měsíců v roce, avšak za tuto práci obdrží platů třináct. To je nabídka, které jsou malí a střední podnikatelé z Mladoboleslavska schopni jen těžko konkurovat. V důsledku toho odchází spousta potenciálních živnostníků/řemeslníků do zaměstnaneckého poměru a nedostatek řemeslníků se v této oblasti ještě více zvyšuje. Podle Respondenta C je v oboru truhlářství takový nedostatek řemeslníků, že už přestal probíhat i konkurenční boj a podle jeho odhadů se v budoucnu situace s nedostatkem řemeslníků jen tak nezlepší. „Jsem přesvědčen o tom, že řemeslníci nebudou, lidé si na ně budou muset počkat a budou rádi,

když při stavbě domu budou mít alespoň posloupnost řemesel tak, jak mají být. V určitých oborech/řemeslech si myslím, že situace s nedostatkem řemeslníků bude vyhrocená a ve všech řemeslných oborech se bude velmi rychle zdražovat.“ řekl. Obdobně jako Respondent B vnímá situaci i mnoho řemeslníků – zaměstnanců. Jejich chování často zmiňovali i dotazovaní živnostníci, podle kterých si stávající zaměstnanci či spolupracovníci, kteří si po nějaké době zvyknou na svou mzdu a očekávají, že jim bude mzda konstantně navyšována, jako se tomu děje ve velkých firmách. S tím však mají malí a střední živnostníci potíže, protože jejich tržby jsou ovlivňovány velkým množstvím faktorů, jako je například sezónnost, zpožděné úhrady pohledávek od věřitelů či zvyšující se náklady na zaměstnance. Respondent D říká: „*Když přijmu člověka, tak pro malého živnostníka jako jsem já, je první rok zaměstnávání tohoto člověka ztrátové. To nikdo nevidí.*“ I při ukončování pracovního poměru se zaměstnancem mohou z pohledu živnostníků nastat potíže. Příkladem může být finanční krize, jež Českou republiku zasáhla mezi lety 2009 – 2014. Pokud je malý živnostník zasažen finanční krizí tak, že není schopen vydělat dostatečné množství peněz k uhrazení mezd svých zaměstnanců, je nucen svým zaměstnancům dát výpověď. Potíž nastává v okamžiku, kdy je živnostník nucen kvůli dvouměsíční výpovědní lhůtě hradit svým zaměstnancům mzdu a to i přesto, že negeneruje žádné další tržby. V podstatě tak hradí jejich mzdy z osobního rozpočtu, který bývá společný s rozpočtem jeho/její rodiny. Podle informací od dotazovaných živnostníků však tyto skutečnosti zaměstnanci po určitém čase neberou v potaz a očekávají, že jim živnostník zaplatí stejnou mzdu a nabídne stejné benefity, jako nabízí velké firmy. Práce pro živnostníka je mnohdy i časově náročná, a to nejen pro samotného živnostníka, ale i pro jeho zaměstnance. Pokud se sjedná termín, kdy má být zakázka dokončena a předána, je nutné tento termín dodržet. Proto když přijde nabídka práce od velké společnosti, neváhají ji zaměstnanci častokrát přijmout.

V souvislosti s problematikou bariér byli respondenti požádáni, aby definovali největší problémy, které trápí a zatěžují jejich podnikání. Jednotlivé problémy byly dle jejich specifík blíže rozebrány v níže uvedených kapitolách 4.3.1 až 4.3.3.

Hlavní zjištění:

- malé a střední podnikání je živnostníky vnímáno stále jako konkurenceschopný sektor
- významný rozdíl ve stavu podniku mezi dvěma skupinami živnostníků – ti, kteří dodávají své výrobky a služby konečným zákazníkům a ti, kteří spíše spolupracují s většími firmami (nepracují pro konečné spotřebitele)

4.3.1 Problematika bariér tvořených státem

Část respondentů zmiňovala, že špatné nastavení podnikatelského prostředí a jeho podmínek a využívání tohoto nastavení ze strany některých podnikatelů. Respondent D k této problematice řekl: *„když se v tom odvětví pohybujete, tak zjišťujete, že ne všechno probíhá úplně čistě, legálně a v pořádku.“* Ovšem pokud stát určitým způsobem umožňuje jednotlivým podnikatelům například daňovou optimalizaci, je jasné, že podnikatelé budou této možnosti řádně využívat. Je pak na straně státu, aby nastavil takové podmínky, aby k podobnému obcházení zákona ze strany podnikatelů – a to ať již menších, či větších – nedocházelo. V poslední době přibyla řada nařízení, která mají toto obcházení zákona omezit. *„Stát podnikatelům postupně čím dál tím více šlape na paty, tlačí podniky, aby vše bylo čisté, rovné. Od mých kolegů slýchávám, že všechny možnosti, které tu dříve byly, postupně mizí.“* komentuje situaci Respondent D. Nicméně je potřeba, aby všechna tato nařízení byla vytvořena systémově, navazovala na předcházející zákony a tvořila tak jeden kompaktní celek. Pokud je zřejmé, že se problém týká celého vybraného sektoru (například zastaralý školní systém s degradovanými stupni vzdělání), je nutné provést komplexní reformu, která obsáhne veškeré subjekty a bude brát zřetel na všechny související aspekty. *„Stát se chová jako naši silničáři, zaslepuje jednotlivé díry, místo aby postavil celou novou silnici.“* připodobnil jednání státu Respondent C. Avšak zároveň je nutné, aby si tvůrci reformy byli vědomi důsledků pro jednotlivé zájmové skupiny, jichž se reforma dotkne a dokázali je zohlednit. V nedávné době vydal stát nespočet nařízení, která mají zamezit obcházení zákona, mají donutit živnostníky a podnikatele přiznávat jejich tržby a náklady. Důsledky těchto nařízení však často dopadají na drobné živnostníky a mají podstatný, negativní vliv na jejich podnikání. Na druhou stranu nevnímají dotazování živnostníci ze strany státu téměř žádnou podporu. *„My od státu nedostaneme nic, já budu nemocný – nedostanu vůbec nic, něco se mi stane – nedostanu vůbec nic, budu*

bez práce – nedostanu ani dotační tituly, abych si třeba zaměstnal někoho rozumného. Od Úřadu práce získám neschopného, často nepřizpůsobivého občana, který mi dokáže zničit celou firmu. Je to prostě celé špatně postavené.“ ohodnotil současnou situaci v České republice Respondent D.

Tématem bariér, povinností a dalších věcí komplikujících podnikání z pohledu podnikatelů a asociací se ve svém článku 30 absurdních nařízení, kterými stát dusí firmy a lidi, zabýval i týdeník Ekonom.⁷⁵ Pro účely této práce nebudou jmenovány všechna nařízení, zmíněná v týdeníku, nýbrž pouze ta, která se přímo dotýkají malých a středních podnikatelů a mají na ně největší vliv.

Zavedení elektronické evidence tržeb

Elektronická evidence tržeb (EET) byla zavedena zákonem č. 112/2016 Sb., který nabyl platnosti vyhlášením ve Sbírce zákonů dne 13. dubna 2016. Jedná se o elektronický systém, od něhož si stát slibuje lepší výběr daní, efektivnější finanční správu a co největší omezení šedé ekonomiky.⁷⁶ Systém funguje tak, že každá finanční transakce bude prostřednictvím datové zprávy zaslána finanční správě, která ji potvrdí unikátním číselným kódem, jež se objeví na účtence zákazníka. Do ostrého provozu byla EET spuštěna dne 1. prosince 2016, kdy se v první fázi zapojily hotely a restaurace, od 1. března 2017 následovala druhá fáze, v níž se zapojil maloobchod a velkoobchod, od 1. března 2018, v tzv. třetí fázi se zapojí ostatní činnosti vyjma těch ze 4. fáze. A konečně od 1. června 2018 se zapojí vybraná řemesla a výrobní činnosti.⁷⁷

Náklady spojené se zavedením systému na straně podnikatelů v současné době není možné vyčíslit, avšak podnikatelé budou nuceni nakoupit hardware, který bude schopný zaslat datovou zprávu Finanční správě. S tím tedy souvisí i potřeba datového připojení,

⁷⁵ NĚMEC J., ŠEDA V. 30 největší absurdit. *Ekonom*. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č. 36, s. 12-23., ISSN 1210-0714

⁷⁶ Jak na E-tržby 2015, *EET v kostce* [online]. Praha: Jak na E-tržby 2015, ©2015 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.jaknaetrzby.cz/eet/zakladni-informace/>

⁷⁷ *etrzby.cz, Kdo, co a odkdy?* [online]. Praha: Finanční správa, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.etrzby.cz/cs/kdo-co-a-kdy>

díky kterému bude přístroj schopný datovou zprávu zaslat. Asociace malých a středních podnikatelů uvádí seznam možných přístrojů, jejichž cena se pohybuje od 4 250 Kč bez DPH do 40 000 Kč bez DPH. Velice tedy záleží, jaký typ přístroje podnikatel zvolí a zda má, či bude muset zařídit přístup k internetu.⁷⁸

Názory na elektronickou evidenci tržeb jsou různé i mezi dotazovanými řemeslníky. Zatímco jedni s EET souhlasí a vítají omezení šedé ekonomiky, druzí ji vnímají jako další nesmyslné zatížení podnikatelů, další náklad a zbytečné omezení jejich činnosti. Respondent B se k EET vyjádřil následovně: *„Pokud to tak bude pokračovat dál, tak se za chvíli dostaneme do situace, kdy státu budeme hlásit i to, že jsme si koupili žvýkačky a stát nás bude kontrolovat, proč jsme si je koupili, zda jsme na to měli právo, kolik jsme za žvýkačky vydali peněz a zda jsme z nich odvedli dostatečnou daň.“* Naopak Respondent A se EET zastává a v novém systému vidí způsob narovnání podnikatelského prostředí a nastavení stejných pravidel všem. *„V mém podnikání mám 99% příjmů tzv. na fakturu. Vše je tedy dohledatelné, čisté a stát k tomu má přístup. A pak když vidím, jakým způsobem ve velkých restauracích a podnicích mizí peníze... jsem pro to, ať jsou pro všechny nastavena stejná pravidla.“* Obdobné názory, ať již příznivců, či odpůrců, zaznívají v médiích i od ostatních podnikatelů, jež jsou ochotni své názory prezentovat. Zavedení elektronické evidence tržeb vyvolalo v první řadě spoustu emocí, zpočátku spíše negativních. To, zda byly tyto emoce liché a zda se podaří tímto nařízením omezit šedou ekonomiku, nebo zda EET dopadne v České republice stejně jako v Chorvatsku, tedy zrušením, se ukáže až v následujících letech.

Složitý daňový systém v České republice

Jako dalším respondenty často jmenovaným problémem, jímž stát způsobuje malým a středním podnikatelům velké obtíže, byl jmenován daňový systém. Zejména pak poukazovali na jeho přílišnou a vzrůstající složitost. Velké množství respondentů porovnávalo období, kdy začínali podnikat s aktuální situací. Dříve podle jejich informací

⁷⁸ Asociace malých a středních podniků, *Technické řešení EET* [online]. Praha: AMSP, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.eltrzyby.cz/cz/technicke-reseni>

vyplnili jeden formulář s třemi řádky - výnosy, náklady a rozdíl, který pak uhradili státní správě. Postupně se však systém stával složitějším a živnostníci si již nebyli schopni daňové přiznání vyplnit sami, nýbrž si museli najmout účetní, která jim daňové přiznání zpracovala/a. „*Když jsem začínal, tak formuláře na daňové přiznání byly poloviční. Dnes už ho nejsem bez pomoci mé účetní schopen vyplnit.*“ komentoval situaci Respondent C. Náklady na plnění daňových povinností a ostatních povinností vůči státu, se tak opětovně navýšily. Vláda ČR deklarovala v roce 2010 zjednodušení výběru daní, ovšem podle Stanoviska NKÚ jsou pokroky minimální. Zjednodušení výběru daní mělo být uskutečněno prostřednictvím Jednoho inkasního místa (JIM), kam by směřovaly všechny platby poplatníků. Nebylo by tak nutné posílat platby na různá místa, Správě sociálního zabezpečení, Finančnímu úřadu, zdravotním pojišťovnám, celním úřadům aj. Ze zprávy NKÚ však vyplývá, že za osm let budování JIM nedošlo k výraznému zjednodušení daňového systému a navazujícím úsporám, a to i přesto, že byly na realizaci projektu vynaloženy již více než tři miliardy korun. I sám prezident NKÚ Miloslav Kala napsal v úvodu stanoviska, že: „*řada zákonů, předpisů, podmínek a pravidel je nastavena tak přísně, že současné naplnění všech požadavků není možné.*“⁷⁹

S daňovým systémem úzce souvisí i dále jmenovaná nařízení, která opět navyšují jeho složitost a poplatníkům zvyšují náklady. Jde zejména o kontrolní hlášení k DPH, odvádění DPH z nezaplacených faktur, ověřování spolehlivosti plátce DPH a ručení za nespolehlivého plátce.

Kontrolní hlášení k DPH

Kontrolní hlášení je speciální daňové tvrzení, jehož podávání je pro plátce DPH povinné, a to s účinností od 1. ledna 2016. Kontrolní hlášení nahrazuje původně samostatný výpis z evidence tržeb pro účely DPH, avšak nenahrazuje řádné daňové přiznání DPH, ani souhrnné hlášení. Podávat ho podnikatelé musí pouze elektronicky, a to za sledované

⁷⁹ Lidovky.cz, *Český daňový systém je složitý, náklady poplatníků vysoké, tvrdí NKÚ* [online]. Praha: ČTK, ©2016 [vid. 2016-03-06]. Dostupné na: http://byznys.lidovky.cz/nku-tuzemsky-danovy-system-je-slozity-naklady-poplatniku-vysoke-1c3-/firmy-trhy.aspx?c=A160827_131059_firmy-trhy_ele

období. To je pro právnické osoby jeden kalendářní měsíc, v případě fyzických osob je to lhůta stejná, jako pro podání daňového přiznání (tzn. měsíčně nebo čtvrtletně). Maximální výše sankce činí 50 000 Kč a bude uložena v případě, že podnikatel nepodá kontrolní hlášení ani v náhradní lhůtě, přičemž tomu, kdo závažně ztěžuje nebo maří správu daní, může být uložena pokuta až ve výši 500 000 Kč.⁸⁰

Pro malé firmy a živnostníky přichází s novou povinností i nárůst administrativy, a to až o desítky hodin, přičemž do zavedení kontrolního hlášení musely malé firmy investovat řádově desítky tisíc, velké firmy pak dokonce stovky tisíc korun. Podnikatelé jsou tak frustrováni a demotivováni kontrolní hlášení k DPH podávat. „Firmy nemají kromě sankcí žádnou pozitivní motivaci kontrolní hlášení dělat. Kdyby věděly, že díky poctivému odevzdávání dat budou v budoucnu chráněny před několikaletými kontrolami, a správce daně bude schopen rychle kontrolu ukončit, situaci by to mohlo změnit.“⁸¹ komentuje demotivaci podnikatelů Radka Mašková, ředitelka daňového oddělení poradenské společnosti Deloitte.⁸²

I když většina dotazovaných živnostníků, plátců DPH, jež se kontrolní hlášení k DPH týká, vnímá toto nařízení jako opětovný nárůst administrativy, má kontrolní hlášení i své zastánce. „S kontrolním hlášením problém nemám, ano, sice mi jeho zpracování trvá hodinu, protože musím nově vyplňovat i čísla faktur, ale nevadí mi to. Oceňuji, že na oplátku vrací stát peníze mně.“ říká Respondent A.

Odvádění DPH z nezaplacených faktur

Zákon č. 502/2012 Sb. o dani z přidané hodnoty stanovuje povinnost dodavatele, plátce DPH, uplatnit vůči odběrateli v okamžiku dodání zboží či služeb DPH. Současně musí

⁸⁰ Finanční správa, *Kontrolní hlášení k DPH* [online]. Praha: Finanční správa, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/dane/dan-z-pridane-hodnoty/kontrolni-hlaseni-DPH>

⁸¹ MAŠKOVÁ, Radka. *30 největší absurdit – 1. Kontrolní hlášení k DPH*. Němec J., Šeda V. Ekonom: týdeník, 2016. č. 36, str. 16 [vid. 2016-11-22]. ISSN 1210-0714

⁸² NĚMEC J., ŠEDA V. *30 největší absurdit*. Ekonom. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č.36, s.12-23., ISSN 1210-0714

DPH uvést ve svém daňovém přiznání a v určené lhůtě také odvést do státního rozpočtu. Nicméně zákon o DPH již neřeší situaci, kdy odběratel svému dodavateli neuhradí vystavenou fakturu. Povinnost odvést DPH není v zákoně podmíněna faktickou platbou dodavatele.⁸³

V momentě, kdy dodavatelsko-odběratelský vztah je postižen platební neschopností odběratele, je dodavatel povinen odvést DPH, a to i přesto že DPH nebyla odběratelem ve skutečnosti uhrazena. Takováto situace tvoří podhoubí pro případnou druhotnou platební neschopnost. Zákon zároveň ustanovuje podmínky, za kterých si podnikatelé mohou u nezaplacených pohledávek nárokovat vrácení již odvedené DPH. Tyto podmínky jsou však vymezeny velice úzce. Většina podnikatelů tak má minimální šanci na jejich splnění, zvláště když musí být splněny všechny současně.⁸⁴

Ověřování spolehlivosti plátců DPH

Od roku 2013 je v zákoně č. 502/2012 o dani z přidané hodnoty uveden i tzv. institut nespolehlivého plátce. Z něho vyplývá povinnost podnikatelů ověřovat si, zda jejich obchodní partner je tzv. spolehlivým plátcem. Tím tak stát převedl na podnikatele svou kontrolní funkci, a to aniž by za to firmy získaly něco navíc, než potenciální problémy, pokud nespolehlivého plátce neodhalí. Problém je v tom, že zákon nijak nespecifikuje, jak přesně by firma měla takového nespolehlivého plátce DPH odhalit. V zásadě však podnikatelům nezbyvá nic jiného, než pracovat s veřejně dostupnými informacemi, zejména je dobré se pak zaměřit na seznam nespolehlivých plátců a zkontrolovat, zda je obchodní partner řádně registrován k DPH. Vedle toho však poradci doporučují nahlédnout do insolvenčního a obchodního rejstříku. Tato kontrola by měla být dělána průběžně, avšak i přesto je možné, že ani to nebude stačit. Je otázkou, zda například

⁸³ VYCPÁLEK, Martin. Hospodářské noviny: *Odvedené DPH za nezaplacené pohledávky vám stát jen tak nevrátí* [online]. 2015. [vid. 2016-12-21]. Dostupné na: <http://byznys.ihned.cz/podnikani/finance-dane/c1-63520370-odvedene-dph-za-nezaplacene-pohledavky-vam-stat-jen-tak-nevrati>

⁸⁴ Tamtéž

z údajů v účetní závěrce firmy v obchodním rejstříku lze poznat případnou podezřelou okolnost, zvláště, když více než polovina firem své účetní závěrky ani nezveřejňuje.⁸⁵

Ručení za nespolehlivého plátce DPH

Pokud podnikatel obchoduje s podnikatelem uvedeným na seznamu nespolehlivých plátců, a to ať vědomě, či nevědomě, v podstatě ručí i za to, že tento obchodní partner odvede DPH. V praxi to znamená, že pokud nespolehlivý plátce neuhradí DPH, spadne povinnost uhradit DPH na podnikatele, který s nespolehlivým plátcem obchodoval. Avšak tato situace se nevztahuje pouze na obchodování s firmami zapsanými na seznamu nespolehlivých plátců, nýbrž může nastat i v případě, že podnikatel svému obchodnímu partnerovi platí na jiný účet, než jaký je zveřejněný v registru plátců DPH. Tyto situace lze vyloučit pouze tak, že své obchodní partnery bude podnikatel průběžně prověřovat a s nespolehlivými plátcí nebude obchodovat.⁸⁶

Z množství výše uvedených nařízení týkajících se DPH je jasné, že se daňový systém v České republice nezjednodušuje, ba právě naopak. Současná koaliční vláda ve svém Národním programu reforem 2015 uvádí, že jejím cílem je zlepšení výběru daní a zjednodušení daňového systému. Pro zlepšení výběru daní uvedla vláda do praxe již zmiňovanou EET a kontrolní hlášení k DPH. Tedy nástroje, jež malé a střední podnikatele spíše zatěžuje, než aby jim ulehčily. Konkrétní způsoby, jak zjednodušit daňový systém, zmiňuje současná vláda ve své koaliční smlouvě (koaliční smlouva mezi ČSSD, politickým hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013-2017). Jako nejdůležitější nástroj ve zjednodušení daňového systému vidí koaliční vláda ve zrušení zákona č. 458/2011 Sb. (JIM), který je podle koaliční smlouvy vzhledem k zákonnému opatření Senátu legislativně nepoužitelný. Namísto JIM chce koalice spojit správce daní a pojistného tak, aby byly omezeny rizika výpadku ve výběru a také sjednotit základy pro výpočet zdravotního a sociálního pojištění s výpočty odpovídajících daňových základů. Poslední bod věnovaný

⁸⁵ NĚMEC J., ŠEDA V. *30 největší absurdit*. Ekonom. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č.36, s.12-23., ISSN 1210-0714

⁸⁶ Tamtéž, str. 17

problematicke zjednodušení daňového systému se pak týká platnosti schválených změn, podle plánu koalice by změny měly platit po celé volební období.⁸⁷

Žádný z uvedených bodů týkající se zjednodušení daňového systému však nebyl za celé volební období (2013-2017) uveden do praxe. Administrativní zátěž malých a středních podnikatelů spojená s daňovým systémem se tedy v konečném součtu opětovně navýšila, a to přestože vláda deklarovala, že jejím záměrem je zjednodušení celého daňového systému.

Všeobecně české úřady mají problém s předáváním si údajů poskytnutými podnikateli a požadují po nich, aby jim je stále znovu posílali. Ukázkovým příkladem je přiznání k dani z příjmů, kdy nejprve podnikatelé posílají údaje na finanční úřad a o několik měsíců později prakticky totéž zasílají na obchodní rejstřík. A nejenže firmy musí posílat formuláře a výkazy klasickým úřadům, ale pokud si je vybere i Český statický úřad, musí vyhovět i jemu. Z praxe je patrné, že digitalizace veřejné správy tzv. eGovernment, jejímž heslem bylo „obíhat úřady mají dokumenty, ne podnikatelé“ zatím často nefunguje. Například v momentě, kdy je potřeba kvůli podání dokumentu na úřad zaplatit správní poplatky, je nutné nejprve dokument poslat elektronicky, následně hotově koupit kolkovou známku a doručit ji ve fyzické podobě úřadu, neboť většina úřadů ještě stále neumožňuje zaplatit poplatek elektronicky. Tato situace se týká zejména žádosti o prodloužení lhůty pro podání daňového přiznání, žádost o zápis do obchodního rejstříku a mnoho dalších.

A možná právě proto, že firmy poskytují úřadům velké množství dat, dokumentů, formulářů a výkazů, jsou podrobováni nekoordinovaným kontrolám ze strany zejména Finančního úřadu, České správy sociálního zabezpečení, Státního úřadu inspekce práce, či zdravotních pojišťoven. Pokud je podnik navíc aktivní ve specializovaných oborech, přidává se další množství kontrolorů, například Česká obchodní inspekce, stavební úřad, Česká inspekce životního prostředí a další. Výsledkem je stav, kdy si mnoho podniků

⁸⁷ ČSSD, hnutí ANO 2011, KDU-ČSL, *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013-2017* [online]. Praha: ČSSD, hnutí ANO 2011, KDU-ČSL, 2013. [vid. 2017-03-07]. Dostupné na: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalici_smlouva.pdf

stěžuje na to, že si u nich kontroloři tzv. podávají dveře.⁸⁸ Tento stav potvrzuje i Respondent D, který v průběhu rozhovoru řekl, že kontroly prováděné různými státními institucemi byly u něj, zejména v začátcích jeho podnikání, velmi časté, zvláště v porovnání s ostatními kolegy z oboru.

Legislativní smršť po celý rok a zákony účinné na poslední chvíli

Dalším často jmenovaným problémem byla tzv. legislativní smršť po celý rok, tedy uvádění velkého množství legislativních novinek v průběhu celého roku. Jen zákonů, novel a vyhlášek, které se týkají pouze podnikání, jsou desítky ročně a v platnost a účinnost vstupují v různých termínech. Nové zákony jsou zároveň ovlivňovány i častou neschopností zákonodárců se dohodnout, a tak finální podobu zákonů schvalují na poslední chvíli. Na podnikatelích pak je, aby se s novinkami vypořádali mnohdy v šibeničních termínech. „*Jen přečtení norem spojených s elektrinou, jež se mění každý půl rok, je pro mě dost náročné.*“ doplňuje Respondent A, elektrikář. Typickým příkladem byl konec roku 2014, kdy parlament schválil novelu upravující DPH těsně před Vánoci a firmy tak měly na zavedení změn pouze několik dní. Malý živnostník nemá šanci sledovat tak velké množství novinek a z nich vyplývajících změn. „*Bez kvalitní účetní nejsem permanentně měnící se legislativu schopen zaznamenat tak, abych nebyl pravidelně penalizován.*“ hodnotí situaci Respondent C. Většina dotazovaných živnostníků se stejně jako Respondent C spoléhá služby externích účetních, daňových i právních poradců, kteří je na případné změny zákonů upozorní a pomohou jim změny implementovat. A to zejména pokud se jedná o oblast účetních a daňových zákonů. Ovšem když se jedná o změny související s jinými oblastmi, využívají živnostníci spíše svých dobře nastavených obchodních vztahů, kdy je na případné změny upozorní jejich obchodní partneři, a to často dostatečně dopředu.

Část respondentů upozorňovala i na velké množství zákonů, které jsou absurdní, nelogické a v praxi jsou velmi těžko uplatnitelné. V rozhovorech byl uveden příklad, který je spjatý

⁸⁸ NĚMEC J., ŠEDA V. *30 největší absurdit*. Ekonom. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č.36, s.12-23., ISSN 1210-0714

s pohostinstvím, tzv. Protikuřácký zákon obsahuje ustanovení, podle něhož nesmí hospodský pod hrozbou pokuty nalít osobě zjevně ovlivněné alkoholem. Jak poznat osobu zjevně ovlivněnou alkoholem už ale zákon nespecifikuje.⁸⁹ Obdobné zákony nejenže znesnadňují podnikání, ale také zaplevelují právní řád České republiky a ztěžuje orientaci v něm. Respondent C rovněž upozornil na příklady zákonů, jež přinesly retroaktivní změny. Konkrétně se jednalo o novelu zákona o podnikání na kapitálovém trhu č. 56/2006 Sb. jejíž součástí byly i poměrně výrazná novela zákona o daních z příjmů. Retroaktivní změna se týkala zvýšení tzv. výdajových paušálů, kdy došlo ke sjednocení výdajů na 50%. *„Podobné změny nám živnostníkům přináší zase další problémy, protože se jedná o poměrně velký zásah například do již naplánovaných odpisů apod. Jsem poškozený tím, že jsem si je v dobré víře nastavil podle původních parametrů, ale vláda parametry zpětně změnila a pro mě se tak původní nastavení stalo nevýhodné.“* tvrdí Respondent C.

Dotazovaní živnostníci jmenovali i problémy, jež jsou specifické pro jejich obor. Respondent B, profesí automechanik, jmenoval dva zásadní problémy, které jsou s jeho profesí spjaté a které mu komplikují jeho podnikatelskou činnost. Jedním z nich byl problém s likvidací pojistných událostí a druhý problém byl spojený s odpadovým hospodářstvím.

V souvislosti s likvidací pojistných událostí Respondent B v rozhovoru řekl, že se z českých pojišťoven staly subjekty, které ho, jakožto automechanika, tlačí k tomu, aby auta po nehodách opravoval nekvalitně. Pojišťovny chtějí šetřit, a tak automechanikovi neposkytnou odpovídající rozpočet, potřebný pro kvalitní opravu havarovaného automobilu. *„Tím, že neposkytnou odpovídající rozpočet, mě staví do situace, kdy buď auto opravím kvalitně, ale pojišťovna mi odmítne část nákladů uhradit, nebo to udělám nekvalitně, což se mi ale osobně přičí a může mít dopady na dobré jméno firmy, ale hlavně to může mít i katastrofální důsledky pro zákazníka.“* popsal Respondent B situaci.

⁸⁹ Lidovky.cz, *Kde je hranice opilosti? Poslanci ve zmatku nechali v protikuřáckém zákoně absurditu* [online]. Praha: ČTK, ©2016 [vid. 2017-03-06]. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/kde-je-hranice-opilosti-poslanci-ve-zmatku-nechali-v-protikurackem-zakone-absurditu-g3k-zpravy-domov.aspx?c=A161210_130053_ln_domov_ele

Pokud chce tedy automechanik opravit auto kvalitně, ne však předraženě, musí zákazníka informovat o vzniklé situaci. Zákazníci však odmítají situaci pochopit, neboť očekávají, že když si průběžně hradí pojištění automobilu (tzv. povinné ručení), že se z jejich pojištění vše uhradí. Podle informací od Respondent B poskytnou pojišťovny zpravidla rozpočet, z něhož je možné zakoupit pouze díly druhé jakosti. „*Pokud chci opravit auto kvalitně, musím se se zákazníky dohadovat o tom, že jim je pojišťovna ochotna zaplatit pouze díly druhé jakosti, což s sebou nese tyto a tyto důsledky a že pokud chtějí díly v rozumné kvalitě/první jakosti, musí si připlatit.*“ Zároveň dodal, že podle jeho zkušenosti je zhruba polovina zákazníků ochotna si za lepší kvalitu připlatit, druhá polovina akceptuje díly druhé jakosti.

Druhý problém zmíněný Respondentem B je spjatý se zákonem č. 185/2001 Sb. o odpadech, z něhož je v rámci ochrany životního prostředí na podnikatele uvalováno nespočet povinností. Jde například o povinnost recyklovat alespoň polovinu odpadu firmy, vést o odpadech evidenci a zasílat ji úřadům, vykonávání kontroly vlivů nakládání s odpady na zdraví lidí a životní prostředí, zabezpečení odpadů před jejich odcizením nebo únikem, či placení poplatků za ukládání odpadů na skládky.

Problematiku složitosti systému evidence odpadového hospodářství a případné odpovědnosti popsal blíže Respondent B takto: „*Ze zákona jsem povinen předat odpady firmě, která má oficiální certifikát, nicméně odpovědnost za odpady – přestože jsem jim je již předal – nesu stále já. To znamená, že pokud se firma rozhodne například motorový olej vylít někde do potoka, budu za to zodpovědný já a to i přesto, že nad nimi nemám již žádnou faktickou kontrolu a nevěřím, že kontrolu nad těmito firmami má i samotný stát. Nemluvě o tom, že tuto firmu si opět musím zaplatit z vlastních peněz.*“ Respondent B zároveň uvedl, že s evidencí odpadů je spjata velké množství dokladů, které se opakovaně vyplňují stejnými subjekty.

S podnikáním v autoopravě souvisí i ekologická likvidace autovraků, která byla zavedena výše zmíněným zákonem č. 158/2001 Sb. podle něhož není železo z auta již železo, ale má svůj speciální kód odpadu. Respondent B říká: „*Dnes je již běžné, že železo z auta nelze odevzdat do sběrný. Je opět nutné se domluvit s nějakou firmou, která má licenci*

na likvidaci autovraků, že ode mě ta auta vezme. Nicméně opět jim za to musím zaplatit. Je to prostě spousta starostí, papírování a peněz a z mého pohledu úplně zbytečně. Zbytečně se ten systém stává složitější a pro mě i pro mé zákazníky dražší.“

Za porušení těchto povinností podnikatelům hrozí vysoké pokuty, které se mají dle připravovaného nového zákona navíc ještě zvýšit. Že není povinnost zajišťovat využití a recyklaci obalů z prodávaných výrobků a vedení související evidence, která se zasílá do celorepublikové databáze Integrovaného systému plnění ohlašovacích povinností, radno podceňovat, se přesvědčil internetový obchod Alza.cz. Obchodu byla Českou inspekcí životního prostředí vyměřena pokuta 1,8 milionu korun za údajné nezajištění recyklace tisíců tun obalů.⁹⁰

Závěrem byli dotazovaní živnostníci požádáni, aby specifikovali, z kolika procent se na jejich problémech podílí stát. Údaje se velice lišily i s ohledem na stav, ve kterém se podnikání daného živnostníka nachází. Respondent A v průběhu rozhovoru řekl, že je vůči změnám ze strany státu apatický a nové změny mu příliš nevdí, neboť je bere jako nutné zlo. Na výše uvedenou otázku pak odpověděl tak, že stát se na jeho problémech podílí zhruba deseti procenty. Respondent B, jenž se rozhodl své podnikání převést na tzv. vedlejší činnost, řekl, že právě omezení a bariéry tvořené státem byly jedním z hlavních důvodů, proč se tak rozhodl. Na otázku odpověděl, že se stát na jeho problémech podílí z 80%. Respondent C, který do určité míry také rezignoval na stav věcí v České republice, uvedl, že se stát na jeho problémech podílí 30-40%, a to zejména špatným nastavením tržních podmínek a neustále se měnící legislativou. Respondent D, kterému se v podnikání daří a jeho podnik se bude podle plánu rozrůstat na společnost s ručením omezeným, odpověděl, že se stát na jeho problémech podílí méně jak 10%. Respondent E, jehož podnikání se také daří, odpověděl, že se stát na jeho problémech nijak nepodílí.

⁹⁰ NĚMEC J., ŠEDA V. 30 největší absurdit. *Ekonom*. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č.36, s.12-23., ISSN 1210-0714

Hlavní zjištění:

- zvyšující se administrativní zátěž, stát čím dál tím více přenáší své povinnosti na živnostníky
 - konstantně se zvyšující náklady spojené s plněním státem stanovených povinností
 - nekvalitní podnikatelské prostředí se špatně nastavenými podmínkami ze strany státu
 - chybějící ohled a podpora malého a středního podnikání
- tržního podnikatelského prostředí

4.3.2 Problematika nedostatku zaměstnanců a mladých učňů

Nedostatek učňů a navazující nedostatek řemeslníků silně ovlivňuje ekonomiku České republiky, přičemž patrně nejviditelnějším problémem je možný zpomalený růst exportu, který může zapříčinit i zpomalený růst celé české ekonomiky. Podle výpočtů Asociace exportérů by hrubý domácí produkt mohl kvůli problémům s nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců růst až o 0,5 procentního bodu pomaleji než s 2,7 procenty, se kterými počítá ministerstvo financí.⁹¹

Na nedostatek mladých učňů upozorňují nejen samotné podniky, ale problému si všimla i média. Ta o nedostatku řemeslníků a nedostatečné motivaci mladých lidí jít studovat technické obory informují čím dál častěji. Tlak jednotlivých firem již natolik zesílil, že i politické špičky byly, možná i s ohledem na nadcházející volby, donuceny se problému věnovat.

Současný ministr financí Andrej Babiš zdůraznil, že mezi nejdůležitější problémy české ekonomiky patří právě nedostatek učňů. „*Některé firmy kvůli tomu omezují výrobu a shánějí pracovní síly v zahraničí.*“ uvedl Babiš. Právě ke shánění pracovních sil v zahraničí se vyjádřil i prezident Svazu průmyslu a dopravy, Jaroslav Hanák, který právě v tomto spatřuje řešení nedostatku učňů. „*Řada firem říká, že není schopna plnit své*

⁹¹ HOLANOVÁ, Tereza, Aktuálně.cz. *Motor české ekonomiky se může zadřít. Brzdí nás naprostý nedostatek zaměstnanců, varují firmy* [online]. Praha: Aktuálně.cz, ©2016 [vid. 2017-02-10]. Dostupný z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/motor-ceske-ekonomiky-v-ohrozeni-vyrabime-mene-nez-chceme-ch/r~be35637cfb3f11e590710025900fea04?redirected=1486728259>

závazky. Když nemůžeme pracovníky sehnat doma, musíme je hledat v zahraničí. V České republice je 380 tisíc nezaměstnaných, z velké části jsou to lidé, kteří pracovat nechtějí a nebudou. Jsou na sociálních dávkách a dělají načerno.“ komentuje situaci Hanák. Jako nejčastější zdrojovou zemi uvádí podnikatelé Ukrajinu, kdy pouze 150 Ukrajincům bylo českými firmami (prostřednictvím Hospodářské komory) nabídnuto zaměstnání.⁹²

Problémy s nedostatkem zaměstnanců trápí i autorkou oslovené živnostníky. Část z nich potvrzuje výše uvedenou neschopnost plnit své závazky. Takový živnostník pak musí před každou zakázkou zhodnotit, zda bude mít dostatečný počet lidí, se kterými je reálné zakázku včas a v dostatečné kvalitě dokončit. „*V mém oboru je to tak, že ti co jsou líní, jsou již zaměstnaní a ti dobří mají už svou vlastní živnost. Sehnat kvalifikovaného pomocníka, který ani nemusí být z oboru, ale slušného člověka, který si chce vydělat peníze, je dnes velký problém.*“ komentuje situaci Respondent A.

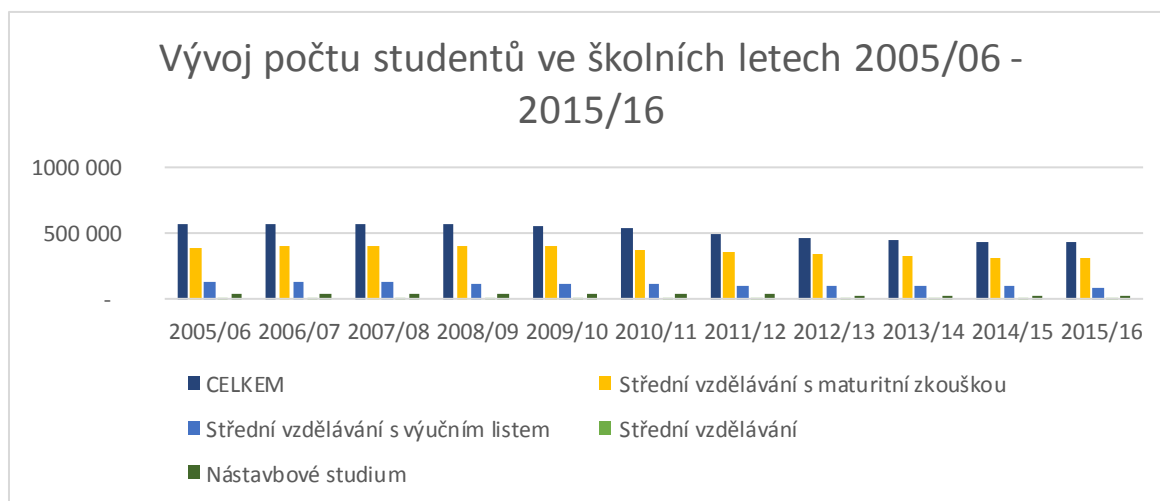
Pokud velké firmy trpí nedostatkem pracovních sil, pak malí a střední podnikatelé jsou tímto nedostatkem zasaženi ještě více. Velké firmy mají znatelný vliv na pracovní trh. Konkrétně v Mladé Boleslavi a okolí může za odliv relevantní pracovní síly zejména ŠKODA AUTO a.s., která nabízí nejen stabilní finanční ohodnocení, ale i řadu benefitů. Tomu malí a střední podnikatelé z okolí nejsou mnohdy schopni konkurovat.

Navíc malí a střední podnikatelé potřebují zaměstnat takové lidi, na které se mohou plně spolehnout. Zaměstnanec zpravidla funguje jako zástupce daného živnostníka, proto pokud si živnostník vybere nekvalitního zaměstnance, riskuje dobrou reputaci svého podnikání. Spolupráce s nekvalitními zaměstnanci či kolegy může malého živnostníka dovést až k likvidaci společnosti. S tímto problémem se velké firmy potýkají jen minimálně. Okruh, ze kterého mohou malí a střední živnostníci vybírat své potenciální zaměstnance se tak zase o kousek zmenšuje.

⁹² HORÁKOVÁ, Veronika. iDNES.cz. *České špičky řešily v Brně učně. Zrušte víza pro Ukrajince, zaznělo* [online]. 2016. [vid. 2017-02-12]. Dostupné na: http://bmo.idnes.cz/strojirensky-veletrh-bmo-zahajeni-dbu-/bmo-zpravy.aspx?c=A161004_2277073_bmo-zpravy_krut

Na nedostatek řemeslníků úzce navazuje i nedostatek učňů, kteří by studovali učební obory. Jaromír Macháček, zástupce pro praktické vyučování Vítkovické střední průmyslové školy uvádí, že: „*Přestože jsme největší soukromou firemní školou v republice zaměřenou převážně na oblast strojírenství, tak zdaleka nejsme schopni vyhovět všem požadavkům firem v regionu.*“ Tato slova jsou potvrzena i ředitelkou pražského Středního odborného učiliště gastronomie, Kateřinou Mrvovou, která říká: „*S poklesem počtu žáků, kteří vycházejí ze základních škol, se snížil i počet zájemců o studium na naší škole. Momentálně nemůžeme uspokojit poptávku gastronomických provozoven.*“⁹³

Graf 16: Vývoj počtu studentů ve školních letech 2005/06 – 2015/16

Zdroj: Ministerstvo školství a tělovýchovy, Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16, Praha, 2017⁹⁴

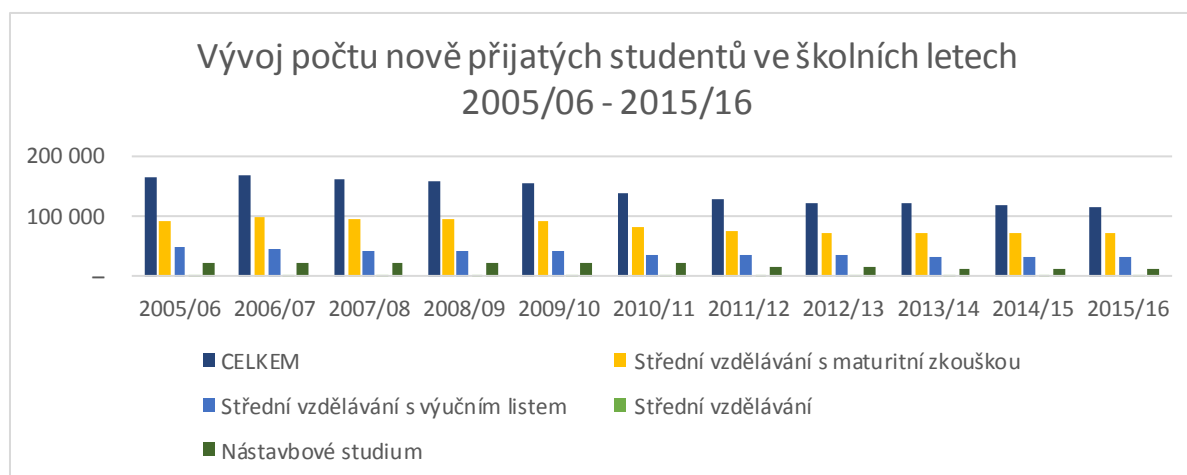
Snížující trend počtu studentů je patrný i z výše uvedeného grafu č. 2. Zatímco ve školním roce 2005/06 bylo celkem 577 605 žáků ve středním stupni vzdělávání, ve školním roce 2015/16 to bylo již jen 427 107 žáků. To je pokles počtu studentů o 150 498 během 10 let, tedy každý rok ubyde ve středním vzdělávání v průměru zhruba

⁹³ CHVÁTALOVÁ, Kateřina. iDNES.cz/Finance: Řemeslníků ubývá, zájem o ně roste. Pomohou stipendia či soutěže? [online]. 2016. [vid. 2017-02-12]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslo-nedostatek-ucnu-kampan-dmv-podnikani.aspx?c=A160615_2253568_podnikani_kho

⁹⁴ Ministerstvo školství a tělovýchovy, Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16 [online]. Praha: Ministerstvo školství a tělovýchovy, ©2016 [vid. 2016-17-09]. Dostupný z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

15 tisíc žáků. Počet žáků středního vzdělávání s výučním listem bylo ve školním roce 2005/06 136 603 z celkových 577 605 žáků, ve školním roce 2015/16 to pak bylo pouze 91 841 studentů.

Graf 17: Vývoj počtu nově přijatých studentů ve školních letech 2005/06 – 2015/16

Zdroj: Ministerstvo školství a tělovýchovy, Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16, Praha, 2017⁹⁵

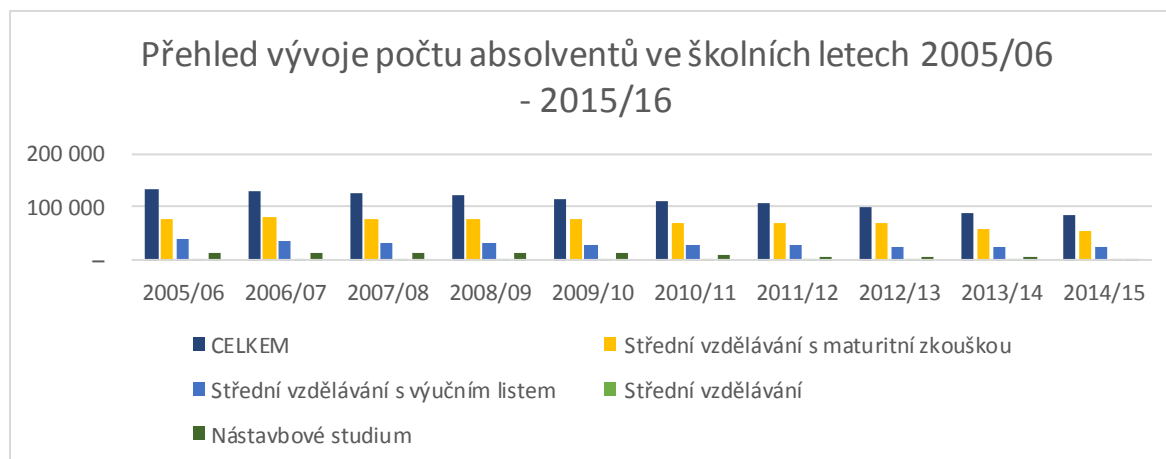
Klesající trend studentů potvrzuje i graf č. 17 vývoje počtu nově přijatých studentů. Zatímco ve školním roce 2005/06 bylo do různých druhů středního vzdělávání přijato na 162 804 studentů, ve školním roce 2015/16 to bylo již o 46 727 studentů méně, tzn. 116 077. Na učiliště, tedy do středního vzdělávání ukončeného výučním listem bylo v roce 2005/06 přijato cca 47 tisíc studentů, v roce 2015/16 pak už jen 32 tisíc studentů. Potvrzují to výše zmíněné údaje, které uvádí, že každý rok přijde na učiliště v průměru o 15 tisíc méně studentů.

Stejný trend lze samozřejmě vysledovat i v počtu absolventů, kdy v roce 2005 bylo celkem 41 145 absolventů odborných učilišť, v roce 2014 to pak bylo již pouze

⁹⁵ Ministerstvo školství a tělovýchovy, *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16* [online]. Praha: Ministerstvo školství a tělovýchovy, ©2016 [vid. 2016-17-09]. Dostupný z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

24 054 absolventů. Během deseti let tak došlo k poklesu absolventů odborných učilišť o téměř polovinu

Graf 18: Vývoj počtu absolventů ve školních letech 2005/06 – 2015/16

Zdroj: Ministerstvo školství a tělovýchovy, Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16, Praha, 2017⁹⁶

Příčin nedostatku učňů v České republice je hned několik. Na prvním místě je to nepříznivý demografický vývoj české populace. Česká populace stárne a trvale se snižuje počet narozených dětí, viz příloha č. 3. Dále vlivem administrativních opatření a zejména pak změnami koncepcí vzdělávací politiky ČR, došlo k úpravě vzdělanostní struktury obyvatelů ČR, kdy studenti jsou vedeni k dosažení vyšších stupňů vzdělání. Dochází tak k degradaci nižších stupňů vzdělání. Tam kde dříve stačil výuční list, je nyní potřeba mít maturitu. Kde dřív stačila maturita, je dnes nutné mít vystudovanou vysokou školu (alespoň bakalářský program) a kde dříve stačil akademický titul, je dnes třeba ho doplnit postgraduálním vzděláním.⁹⁷ Pokud se vezmou v úvahu ostatní faktory, jako jsou například formy financování škol (nákladové financování), přesun zakladatelských funkcí středních

⁹⁶ Ministerstvo školství a tělovýchovy, *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16* [online]. Praha: Ministerstvo školství a tělovýchovy, ©2016 [vid. 2016-17-09]. Dostupný z: <http://toiler.uiv.cz/ročenka/ročenka.asp>

⁹⁷ BĚLOBRÁDEK, Pavel. Vláda České Republiky: *Projev vicepremiéra Bělobrádka na konferenci k 25. výročí Evropského institutu pro postgraduální vzdělávání*. [online]. 2015 [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/pavel-belobradek/aktualne/projev-vicepremiery-belobradka-na-konferenci-k-25-vyroci-evropskeho-institutu-pro-postgradualni-vzdelavani-134955/>

škol na kraje, přesun kompetencí a odpovědnosti mezi ústředními orgány státní správy a krajů, lze říci, že dochází k celkové degradaci do té doby relativně úspěšného systému výchovy mladé generace v řemeslných profesích.⁹⁸

Státní politika zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatelstva má dopad i na motivaci mladých lidí, proč jít studovat učební obor. Řemeslné obory mají nízkou prestiž, podle průzkumu Asociace malých a středních podnikatelů zaměřeného na vnímání řemesel, až 56% respondentů ve věku 18-25 odpovědělo, že studium řemesla je ani nenapadlo. Celkem 33% dotazovaných uvedlo, že studium řemesla zvažovalo, ale nakonec se rozhodlo jinak a pouze 12% dotazovaných šlo řemeslo skutečně studovat. Jako hlavní důvody, proč se pro studium řemesla nerozhodli, uváděli tyto důvody: 63% dotazovaných chtělo mít vystudovanou střední školu s maturitou/vysokou školu, 35% dotazovaných nechtělo pracovat manuálně a venku, 28% mělo obavy z nízkých výdělků, 26% mělo obavy z prostředí a vztahů na učilišti (špatná pověst škol), 16% dotazovaným toto rozhodnutí rozmluvili rodiče, podle 10% respondentů mělo řemeslo špatnou pověst, 7% respondentů nebylo studium řemesel doporučeno výchovným poradcem a 5% z dotazovaných bylo přesvědčeno kamarádem/spolužákem.⁹⁹

Nízkou vnitřní motivaci u mladých lidí popsal i Respondent A, který má dceru, jež v září roku 2015 nastupovala do prvního ročníku střední školy, obor restaurátor knih. Respondent A v rozhovoru uvedl, že pouze čtyři spolužáci jeho dcery z deváté třídy věděli, čemu se dále chtějí věnovat a co chtějí studovat. Ostatním spolužákům to bylo jedno, jediné na co dbali, bylo to, aby vystudovali střední školu s maturitou. „*Bohužel mladí lidé nemají již žádné zájmy, jediné, co je zajímá je telefon a počítač, víc k životu nepotřebují. Musím konstatovat, že tento trend bohužel spatřuji i na svých dětech.*“ řekl Respondent A. Zároveň Respondent A popsal situaci, kdy měl realizovat projekt pro státní instituce, jehož

⁹⁸ Časopis Stavebnictví, *Krise učňovského školství ve stavebnictví – analýza: zpráva SPS v ČR v plném rozsahu* [online]. Praha: Časopis Stavebnictví. ©2016 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: http://www.casopisstavebnictvi.cz/krise-ucnovskeho-skolstvi-ve-stavebnictvi-analyza-zprava-sps-v-cr-v-plnem-rozsahu_N582

⁹⁹ AMSP ČR, *Rok řemesel 2016* [online]. Praha: AMSP ČR, ©2016 [vid. 2016-05-28]. Dostupný z: http://www.rokprumyslu.eu/soubory/pdf/2016/2016-01-analyza_remesel2_amspace_cr leden_2016.pdf

podmínkou bylo přijetí několika mladých studentů napříč různými školami z Mladé Boleslavi a okolí. Zastoupení tedy byli jak studenti učebních oborů, tak studenti středních průmyslových škol a gymnázií. „*První den přišli čtyři, všichni vydrželi hodinu a pak odešli. Druhý den přišel jen jeden, a když jsme mu po hodině dali do ruky smetáček a lopatku, tak odešel. Třetí den už nepřišel nikdo.*“ popsal svůj zážitek Respondent A. Obdobné zkušenosti uvedl i Respondent C, který se při své spolupráci s ostatními truhláři setkal se třemi uční, kteří závodili o to, kdo bude mít ve škole více absencí.

Na nízkou motivaci při výběru školy navazuje i minimální zájem o samotné studium. Student, který jde studovat učební obor, ho jde často studovat proto, že jeho znalosti a výsledky nebyly dostatečné pro studium střední školy. V návaznosti na tuto skutečnost pak studentům chybí vnitřní motivace a zájem o průběh a výsledky, a to jak ze strany samotných studentů, tak ze strany jejich zákonných zástupců. Důsledkem toho jsou pak časté absence, vysoká míra neúspěšnosti a případně to může vyústit i v odchod ze vzdělávání před jeho dokončením. U dvouletých učebních oborů odchází v průměru každý třetí student.¹⁰⁰

Ti, kteří přece jen učební obor dokončí, v něm často ale nezůstávají. Až 40% absolventů nakonec od řemesla stejně uteče. Častým důvodem je nízké platové ohodnocení v porovnání s platovým ohodnocením, které poskytují například velké firmy v regionu. Podle personální agentury ManMark se průměrný plat řemeslných a dělných profesí pohyboval v roce 2008 okolo 20 tisíc korun českých. Trend nízkého ohodnocení se však s nedostatkem řemeslníků mění a kde si dříve například svářeč vydělal přibližně 24 tisíc Kč hrubého měsíčně, si nyní vydělá 32-41 tisíc Kč hrubého.¹⁰¹ O nízkém ohodnocení řemeslníků hovořili i dotazovaní živnostníci, zejména pak ti, kteří dodávají své zboží a služby konečným zákazníkům. Pokud se tyto živnostníci nezaměřují na segment

¹⁰⁰ MACH, Jiří. Novinky.cz: *Třetina učňů vzdělání nedokončí. Nudí je to* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/390547-tretina-ucnu-vzdelani-nedokonci-nudi-je-to.html>

¹⁰¹ HOVORKOVÁ, Kateřina. iDNES.cz: *S výučním listem vydělávají jako manažeři. Na trhu chybějí řemeslníci* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslnici-mzdy-nabidka-firem-d2v-/podnikani.aspx?c=A160509_182258_podnikani_kho

zákazníků s vyššími příjmy, setkávají se se situacemi, kdy není možné nastavit vyšší ceny, protože to koneční zákazníci odmítnou zaplatit. A pokud vyšší cenu akceptují, při úhradě za dokončenou práci hledají na výrobcích vady, aby mohli požádat řemeslníka o slevu. V takových oborech je pak pro živnostníky téměř nemožné nabídnout zaměstnancům mzdy, které by konkurovaly velkým regionálním firmám. Pro většinu absolventů není ani možné si otevřít vlastní živnost a podnikat. Podle Respondenta B je v jeho oboru otevření živnosti a zřízení vlastního autoservisu ihned po vyučení téměř nereálné. „*Otevření autoservisu je v dnešní době extrémně finančně náročné, proto pokud za studentem nestojí rodina či jiný investor, který mu dá k dispozici finanční prostředky, je to téměř nemožné.*“ uvádí Respondent B.

Dalším důvodem, proč mladí lidé od řemesla utíkají, jsou i chybějící předpoklady. Řemeslník musí být šikovný, pracovitý, musí zvládat komunikaci se zákazníky a mít spoustu dalších atributů. Mladým lidem také často vadí, že jde o špinavou a náročnou práci. „*V mém oboru jsou požadavky na profesi značné, ovšem výdělky jsou nízké.*“ shrnuje situaci Respondent C. Současně uvedl svou zkušenost s již zmiňovanými třemi učiteli, se kterými se setkal v rámci spolupráce s jinými truhláři. První z učňů odešel ihned po vyučení do Prahy, druhý odešel pracovat do ŠKODA AUTO a.s., a třetí, který byl podle Respondenta C nejšikovnější a měl nadání pro truhlářské řemeslo, vykonával po vyučení praxi tři měsíce. Poté šel s kamarádem pracovat do autoservisu. Důvodem byly vyšší výdělky. S odchodem svých zaměstnanců z důvodu nízkých mezd se však nesetkal například Respondent A, který svým zaměstnancům hradí mzdy, jež konkurují mzdám ve velkých regionálních firmách. Vzhledem k tomu, že Respondent A spolupracuje spíše s firmami, než s konečnými zákazníky, je jeho situace odlišná oproti situaci, v níž se nachází živnostníci, jejichž zákazníci jsou koneční spotřebitelé. Avšak trápí ho jiný problém, a to, že si zaměstnanci na vysoké mzdy velice rychle přivyknou a očekávají, že se jim mzda bude zvyšovat často. Když se tak neděje, jsou frustrováni, domnívají se, že by práci, kterou odvádí Respondent A zvládali také, a tak odcházejí podnikat na svou vlastní živnost.

S nedostatkem nově příchozích učňů souvisí i kvalita výuky. Školy z důvodu nedostatku studentů snižují své nároky na ně a sami studenti rovněž tyto školy s nižšími nároky vyhledávají. Všichni dotazovaní živnostníci se shodli, že nároky, jež měli při studiu oni sami splnit, jsou neporovnatelné s nároky, které jsou kladeny na současné studenty. Respondent C uvedl příklad, kdy on měl u závěrečných zkoušek vyrobit dva výrobky náročné na výrobu – okno a skříň. Dnešní studenti vyrábí pouze jeden výrobek, který si mohou navíc ještě sami vybrat. Často to tedy dopadá tak, že studenti v truhlářském oboru vyrábí u závěrečných zkoušek například jednoduchou polici.

Zároveň schází českým učňům relevantní praxe, v tom lepším případě učni vykonávají v reálném pracovním prostředí alespoň krátkou praxi, v tom horším absolvují praktickou výuku pouze ve školních dílnách. Učiliště navíc nezohledňují technologický pokrok, jak to v praxi vypadá, popsal majitel nábytkářské firmy ze středních Čech takto: „*Funguji jako taková půlroční nástavba. Když vezmu někoho hned ze školy, musím si ho proškolit, protože ze školní praxe zná jen stroje, které jsou dobré leda do muzea.*“¹⁰² Obdobné zkušenosti mají se studenty i dotazovaní respondenti. Respondent A zmínil zastaralost učiva, jež se učí jeho dcera. „*Ve výpočetní technice se učí jakou velikost má disketa, nebo kolik se vejde na CD. To jsou média, která se dnes již dávno nepoužívají. A tato zastaralost není pouze v informatice, takhle to je se vším.*“ říká. Podobný příběh popsal i Respondent B, který po porovnání učiva, které se učil on (tedy před 20 lety) a učiva, které se na učilištích vyučuje nyní, zjistil, že se jeho obsah shoduje. Tedy, že se současní studenti učí již dvacet let staré postupy opravy automobilů. Když se spojí faktor nízké kvality výuky s nízkou vnitřní motivací, je jasné, že kvalita učňů bude rapidně klesat.

Ukázkou může být příklad studenta uvedený Respondentem B, který ač studoval třetí ročník učebního oboru automechanik, nebyl schopen vyměnit ani kolo u automobilu. O chybějících znalostech počítačové diagnostiky automobilu, která se v současné době využívá, nemluvě. Podle informací od respondentů mají studenti často studenti problémy i správně držet a používat nářadí. Například Respondent D hovořil o své zkušenosti,

¹⁰² EURO Portál, *Řemeslo má dřevě dno* [online]. Praha: EURO. ©2011 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <http://www.euro.cz/byznys/remeslo-ma-derave-dno-828393>

kdy spolupracoval s jiným živnostníkem, jehož učeň se pořezal paspartovacím nožem, protože ho neuměl správně držet. Uční, kteří neabsolvovali praxi ve firmách, jsou po vyučení mnohdy nepoužitelní. Toho si jsou firmy vědomy a proto o absolventy, kteří nemají dostatečnou praxi, nejeví zájem a z nich se tak stávají potenciální uchazeči o zaměstnání evidovaní na Úřadu práce.

Kvalifikovaného řemeslníka, který je schopen vyhovět daným požadavkům může připravit škola pouze s účastí firem a případně i dalších sociálních partnerů. Firmy mají zájem a mohou žákům poskytnout jak potřebné teoretické znalosti, tak i potřebnou praxi a schopnost vykonávat vybranou profesi. Avšak podle Lukáše Kovandy, ekonoma ze společnosti Roklen je intenzita spolupráce mezi podniky a akademickou sférou v České republice jednou z nejslabších ze zemí OECD.¹⁰³ S tím, že kvalitního učně, potažmo řemeslníka, je možné vyškolit pouze s účastí firem, souhlasí všichni dotazovaní respondenti. Častokrát vzpomínali na období, kdy se oni sami učili řemeslu a docházeli při tom do firem na praxi. Zpravidla se jednalo o velké firmy, které byly úzce spojené s učilišti a do kterých jejich učni docházeli. „*Já jsem chodil do velké firmy, kde jsem dělal takovou práci, jakou bych dělal, když bych nastoupil jako běžný zaměstnanec. Za to, že jsem se tam mohl takto vyučit, jsem se firmě musel zavázat, že k ní po dokončení školy nastoupím a odpracuji zde tři roky.*“ uvedl svou zkušenost Respondent C.

Pokusy o tzv. duální vzdělávání, které v Německu běžně funguje, u nás v ČR však nepadly na úrodnou půdu. O duální vzdělávání, kdy stát zajistí vzdělávací rámec a soukromé firmy pak vyučení financují, nejevily firmy žádný zájem. Hlavní důvod je ten, že investice do výuky učňů se, na rozdíl od investic do výroby, nejsou daňově odčitatelné. V případě výuky učňů, kteří ani nejsou zaměstnanci firmy tak podniky přijdou zkrátka. I když to přesto nějaká firma udělá, škola se vystavuje riziku, neboť nadále zodpovídá za bezpečnost žáků, kterou však nemůže sama nijak příliš ovlivnit. Podle současné legislativy

¹⁰³ KOVANDA, Lukáš. Aktuálně.cz: *Motor české ekonomiky se může zadřít. Brzdí nás naprostý nedostatek zaměstnanců, varují firmy* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/motor-ceske-ekonomiky-v-ohrozeni-vyrabime-mene-nez-chceme-ch/r~be35637cfb3f11e590710025900fea04?redirected=1486728259>

bezpečnost na pracovišti musí zajistit samotná firma, ale škola za žáky nadále zodpovídá, tzn., zodpovídá za různé pracovní úrazy a případné žaloby padnou na „její hlavu“. V době, kdy byl premiérem Mirek Topolánek, chtěla jeho vláda na počátku roku 2009 přitáhnout firmy do učňovského školství prostřednictvím nabídky možnosti odečtu investic. Novela však nebyla nikdy přijata.¹⁰⁴

Jako hlavní důvody, proč by nepřijali učně k sobě do praxe, uváděli dotazovaní živnostníci zejména požadavky učilišť, které jen těžko korespondují s běžnou praxí malých podnikatelů a také pokles produktivity práce. Část z respondentů zmiňovala požadavky, které mají učiliště na provozovnu, v nichž učni svou praxi vykonávají. Aby splnil Respondent C dané požadavky, musel by do své truhlárny investovat velké množství finančních prostředků, například na nákup dalších strojů a jiného vybavení. Jiný respondent zmiňoval požadavky učiliště na bezpečnost práce, nebo třeba dopředu sjednané zakázky, na nichž by se učeň měl podílet. *„To je reálné v případě velké stavební firmy, která staví například dům, kde je možné vytvořit určitý učební plán, neboť místo je stejné a učeň si zde vyzkouší širokou škálu činností. U mě toto nejde, jednak nemám v dlouhodobém horizontu dopředu sjednané a potvrzené zakázky, a také trávím spoustu času na cestách na jednání o budoucích zakázkách. S tím by se učiliště zcela jistě nespokojilo.“* popsal svou situaci Respondent D.

Další důvod, proč nevzít k sobě učně na praxi, byl pro dotazované živnostníky pokles produktivity práce, který by byl nutně spjatý s výukou a případnou kontrolou učně. *„Když přijmu učně, musím mu věnovat svůj čas, nemohu ho nechat pracovat samotného. Kvůli tomu ovšem nemohu pracovat na své zakázce a přicházím tím o výdělek. Produktivita práce mi spadne o 50 – 70% jen proto, abych naučil něco učně, který o to často stejně nejeví zájem a v praxi nezůstane. Navíc mám pak opět problém konečnému zákazníkovi vysvětlit, proč to trvalo tak dlouho a proč je tam napočítaných takových hodin.“* popsal svůj názor Respondent B. S tímto názorem se ztotožňovali i všichni ostatní

¹⁰⁴ EURO Portál, *Řemeslo má dřevé dno* [online]. Praha: EURO. ©2011 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <http://www.euro.cz/byznys/remeslo-ma-derave-dno-828393>

respondenti. Část z nich vzpomínala na dobu po revoluci, kdy si k sobě vzali brigádníky/učně. Podle jejich informací to dříve bylo možné, protože výplata učňů byla adekvátní k množství odvedené práce. V oborech, kde živnostník dodává své zboží a služby konečným zákazníkům je však jakékoliv zvýšení ceny problém, neboť jak již bylo zmíněno výše, konečný zákazník není ochotný vyšší cenu způsobenou náklady na učně akceptovat. „Dokud se za řemesla nebude platit stejně, jako v Německu nebo Anglii a stát nezlevní pracovní sílu, tak se situace malých a středních podnikatelů s ohledem na nabírání nových zaměstnanců nezlepší.“ tvrdí Respondent C.

S problémem nedostatku učňů se však v roce 2010 potýkalo i Německo, kdy podle Německé průmyslové a obchodní komory (DIHK) zůstávalo okolo 30 tisíc pracovních míst určených pro studenty učňovských oborů volných. V bývalé NDR to bylo dokonce každé třetí pracovní místo. Jako hlavní příčiny nedostatku učňů určila DIHK návrat konjunktury a hlavně klesající počet zájemců vlivem demografického vývoje. Situace byla kritická zejména na východě země. Velké naděje na řešení této situace vložila DIHK do otevření německého pracovního trhu obyvatelům okolních států, zejména pak se zaměřením na Čechy a Poláky. Toto otevření se uskutečnilo v květnu 2011, nicméně to bylo již z pohledu Achima Derckse, člena vedení DIHK moc pozdě. Celou situaci komentoval následovně: „Otevření bylo dobré, ale přišlo moc pozdě, na což jsme dlouhodobě upozorňovali. Jiné země dlouhodobě profitují z toho, že po roce 2004 přicházely kvalifikované síly z nových členských států k nim, a ne do Německa.“ Od otevření v roce 2011 do současnosti bylo v Německu zaměstnáno přes 80 mladých Čechů. „Víc jsme ale ani neočekávali, hlavní potíží a důvodem, proč do Německa přichází za vyučením málo mladých občanů EU, jsou nedostatečné jazykové znalosti.“ přiznává Dercks.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Práce.cz, *Aktuality z trhu práce: Německo má volná místa pro více Čechů* [online]. Praha: prace.cz. ©2016 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <http://www.prace.cz/poradna/aktuality/detail/article/nemecko-ma-volna-mista-pro-vice-cechu/>

Hlavní zjištění:

- nedostatek řemeslníků a učňů technických oborů
- významný vliv nedostatku pracovní síly na rozvoj podniků a ekonomiky ČR
- negativní dopad státní politiky na vzdělanostní strukturu populace, degradace českého školství
- konstantně se snižující kvalita výuky a učňů, kvalifikovaného řemeslníka lze připravit pouze s účastí firem
- nízký stupeň spolupráce mezi podniky a učilišti, chybějící podpora a nastavení systému ze strany státu, živnostníci by byli ochotni s učilišti spolupracovat v případě, že by jim byla vykompenzována snížená efektivita a náklady související s vyučením učně
- neschopnost konkurence MSP velkým podnikům v oblasti personální politiky a mzdových podmínek a s tím související odliv absolventů učebních oborů, nízké platové ohodnocení řemeslné práce

4.3.3 Jiné bariéry

Vedle nedostatku pracovních sil byla ze strany dotazovaných řemeslníků jako největší bariéra nejčastěji jmenována špatná platební morálka zákazníků, a to ať už se jednalo o konečné zákazníky, nebo o firmy. V současné době není výjimkou, že velké firmy nastavují dlouhou splatnost faktur, nebo že splatnost začíná běžet až posledním dnem v měsíci. Znamená to tedy, že pokud řemeslník zašle větší firmě fakturu například 1. března, dvouměsíční splatnost faktury se začne počítat až od 31. března. Fakticky se tak z dvouměsíční splatnosti stává splatnost tříměsíční. Obě zmíněné skupiny zákazníků pak mají společnou neochotu platit za odvedenou práci. Je to dáno i tím, že jsou si vědomy současného stavu, kdy stát neposkytuje příliš nástrojů jak vydobýt pohledávku, což je zvláště u malých a středních podnikatelů velký problém. Respondent A uvádí, že: „*Pohledávka nad 200.000,- Kč je pro mě nevymahatelná.*“ Jedna z mála možností, jak může řemeslník vydobýt svou pohledávku, je dát nesplacenou pohledávku k soudu. Nicméně soudy trvají často velice dlouho a soudní řízení je spojeno s náklady, které řemeslník musí vynaložit v průběhu celého soudního procesu. A to s nejasným výsledkem, zda soud vyhraje a tedy mu budou peníze vráceny a vynaložené náklady uhrazeny, nebo ne. K tématu zhoršené platební morálky řekl Respondent B toto: „*Dříve ta morálka lidí*

byla alespoň lepší, když řekli, že mi to přijdou zaplatit ve středu po výplatě, tak ve středu skutečně přišli a zaplatili. Postupem doby však lidé zjistili, že vymáhat právo téměř nelze, a tak se zhoršila i jejich platební morálka.“ O svou zkušenost se podělil i Respondent C, který řekl, že není výjimkou, že zákazníci i lžou. „Zákazníci mi řeknou, že už peníze poslali, avšak ani po týdnu žádné peníze na účtu nepříbyly.“.

K dalším potížím, se kterými se malí a střední podnikatelé potýkají, patří mnohdy extrémní časová náročnost jejich podnikání. V začátcích musí podnikatelé obvykle pracovat jako zaměstnanci ve standardním pracovním poměru a vedle toho rozvíjet své podnikatelské aktivity. Tento souběh může trvat i několik let, někdy i déle, v závislosti na délce potřeby stabilního výdělku. Nehledě na skutečnost, že se podnikání nemusí vůbec rozvinout do takové míry, která by živnostníka a jeho rodinu uživila. Časová náročnost spojená s tímto obdobím je enormní, živnostník v tomto období pracuje běžně sedm dní v týdnu, dvanáct i více hodin denně. Navíc se tato pracovní doba nemusí ani po rozvinutí podnikání zkrátit na standardní osmihodinový úvazek. Živnostníci často pracují i o víkendech nebo po nocích, kdy se věnují administrativě. To vše vytváří velký nátlak na psychiku živnostníka i na jeho rodinné vztahy. Pokud se k tomu přičte každodenní komunikace s velkým množstvím lidí, stávají se živnostníci skupinou ohroženou syndromem vyhoření, nebo jinými nemocemi.

Hlavní zjištění:

- špatná platební morálka zákazníků a s ní související těžko vymahatelné pohledávky
- časová náročnost profese

4.4 Ceny řemeslné práce a jejich trend

Podle dotazovaných živnostníků se ceny za poslední deset let zvýšily, nicméně opět se projevil patrný rozdíl mezi skupinou živnostníků, kteří dodávají zboží a služby konečným spotřebitelům a těmi, kteří spolupracují spíše s většími firmami.

První skupina se cítí být tzv. mezi mlýnskými kameny, tedy cítí se být tlačeni jak ze strany státu, tak ze strany konečných zákazníků. Podle informací, které vyplynuly z rozhovorů, stát tlačí na živnostníky, aby odváděli stále více peněz do státního rozpočtu, a současně

zavádí velké množství nových nařízení, která vyvolávají další náklady. Se vzrůstajícími náklady by tedy cena výrobků měla stoupat, ovšem s tím samozřejmě nesouhlasí zákazníci, kteří živnostníky naopak tlačí k tomu, aby byla cena za jejich výrobek nízká. Obě strany, jak stát, tak zákazníci, očekávají, že živnostníci budou vzrůstající náklady rozpouštět do svého zisku. Takto rozpouštět náklady do zisku jde však pouze do určité chvíle. Je nutné si také uvědomit, že tento tlak obou skupin může být jednou z příčin, proč začnou živnostníci působit v šedé ekonomice.

Samozřejmě s tímto problémem souvisí i konkrétní cenová politika každého živnostníka, ovšem tato politika je silně ovlivněná cenovou politikou ostatních konkurentů z oboru. V případě Respondenta C uplatňují stejnou cenovou politiku, tedy rozpuštění nákladů do zisku, všichni jeho konkurenti a kolegové z oboru. Pokud se takový živnostník přiblíží k hranici únosnosti, má několik možností. Může se začít specializovat na movitější segment zákazníků. Jde však o náročný proces, který může trvat i relativně dlouhou dobu. Druhá možnost je ukončit svou podnikatelskou činnost, případně ji převést na činnost vedlejší stejně, jako to udělal Respondent B. Nebo využít nejbližší možné příležitosti jak skokově zdražit. Respondent C se společně se svými konkurenty z oboru rozhodl řešit situaci právě skokovým zdražením. Jednou z příležitostí je zavedení EET, které tak vyvolá skokové zdražení o více, než jen o skutečné náklady, které s sebou EET přináší. Větší zvýšení cen pak vytvoří opětovně prostor pro jakékoliv další budoucí rozpouštění nákladů do zisku. Respondent B k této problematice uvedl: *„Neustále přibývajících náklady řemeslníci rozpouští do svého zisku a pro mě je EET jakási poslední kapka, kdy už odmítám zase další – v mých očích nesmyslný – náklad rozpouštět do zisku a ubírat si tak na vlastní odměně. Druhá možnost je samozřejmě rapidně zdražit a zohlednit v ceně i ty náklady, které byly dříve „rozpuštěny do zisku“, ale to by se zákazníkům samozřejmě nelíbilo a snížil by se mi počet zakázek.“*

Přestože tedy za posledních deset let se ceny za řemeslnou práci zvýšily, vlivem této cenové politiky mnohých řemeslníků zůstává poměr mezi náklady a konečnou cenou stejný, jako tomu bylo před deseti lety. Když budou živnostníci uplatňovat zmíněnou cenovou politiku, stát bude očekávat, že je možné na živnostníky dále uvalovat nařízení vyvolávající další náklady a současně zákazníci budou očekávat, že se ceny

za řemeslnou práci nezvýší. Respondent B nevidí řešení této situace ani v postupném zdražování. „*Postupné zdražování by vyvolalo cenovou válku, kdo za kolik bude dělat. Řemeslníci by bojovali mezi s sebou o zákazníka a ten by z toho jen těžil. Český národ slyší na slevy, někdo je schopný si dojet pro slevu 10,- Kč i do Mladé Boleslavi (pozn. autora: Mladá Boleslav se nachází 15 km od provozovny Respondenta B). Vzhledem k této české mentalitě si myslím, že by nedošlo k narovnání trhu a ke zlepšení morálky lidí, neboť lidé by necítili tuto potřebu – soustředili by se na to, kde získají větší slevu a nižší cenu.*“ říká Respondent B.

Druhá skupina živnostníků, tedy těch, kteří spolupracují spíše s firmami, obdobný problém nepocítuje. Tento typ živnostníků využívá pouze nabídkového systému. „*Zákazníkovi dám nabídku, ve které si svou práci adekvátně ohodnotím. Firma nabídku buď přijme, nebo ne. Nikdy jsem se však nesetkal s tím, že by někdo polemizoval, zda je má finanční odměna adekvátní, nebo ne.*“ komentuje svou zkušenost Respondent A. Živnostníci, jejichž zákazníci jsou spíše firmy, zároveň využívají ve velké míře možnosti poskytování záloh na materiál odběrateli. Zálohy mnohdy pokryjí 60-80% celkové ceny zakázky. Záloh samozřejmě využívá i první skupina živnostníků, nicméně ne v tak velké míře a podle jejich informací se občas setkávají i s nechutí zákazníků zálohy poskytnout.

Respondent A z druhé skupiny živnostníků uvedl, že jeho ceny se zvýšily až o 120% s tím, že se zvýšila i jeho odměna za práci. Naopak Respondent C, který spadá do první skupiny živnostníků, uvedl, že ačkoliv ceny za práci v jeho oboru stouply, náklady stouply stejně tak, a proto rozdíl mezi konečnou cenou a náklady zůstal stejný. Podle jeho mínění, tak v jeho oboru ceny za odbornou práci neodpovídají tomu, co lidé za danou cenu dostanou. Kvalita výrobků a poskytovaných služeb je vyšší. Pro porovnání uváděli živnostníci řemeslníky ze západních zemí, zejména pak z Německa a Anglie. Řemeslná práce je v západní Evropě vysoce ceněna, neboť je považována za ruční práci, která je kvalitní a jedinečná. „*Truhlář v Anglii má čtyřikrát vyšší hodinovou sazbu, než mám já. Náklady na materiál a ostatní suroviny jsou však srovnatelné.*“ porovnává situaci Respondent C. Obdobnou situaci popsal i Respondent B, který porovnával živnostníky v České republice a Německu. „*Když mi živnostník na českých hranicích přinese pivo*

za 25,- Kč, tak bude mít zhruba stejné vstupy/náklady, jako živnostník na německé straně hranic. Na té německé straně to však bude stát 3 - 4 EURA. Mzdy jsou v Německu znatelně vyšší než v ČR, ale potraviny jsou tam levnější a kvalitnější, telefonní služby jsou tam levnější a elektřina a plyn jsou cenově na stejné úrovni jako tady v ČR.“ říká Respondent B.

Podle živnostníků jsou tyto disproporce dané vývojem státu a délkou období trvání tržní ekonomiky. S tržní ekonomikou a historií souvisí i společenský žebříček a prestiž jednotlivých povolání. Povolání, která byla prestižní v období první republiky, byla prestižní i v tehdejší Anglii. „Období komunismu pokřivilo vnímání lidí, profese, které dříve byly považovány za prestižní, prestižní dnes již nejsou.“ říká Respondent C, podle něhož se vnímání společnosti postupně vrací zpět do období před komunismem. Změně vnímání pomáhá i nedostatek řemeslníků, díky němuž si podle živnostníků lidé uvědomí prestiž a důležitost řemeslných profesí. Druhou příčinu vzniklé situace vidí živnostníci v chování českých zákazníků a jejich neustále touze po nejnižší ceně. Jiří Štefek v časopisu Reflex uvedl dokonce, že „Češi jsou na slevách závislí jako na drogách. Kvůli nim mnohdy jedí skoro nestravitelné blafy.“¹⁰⁶ Tato touha po slevách a nízkých cenách se nedotýká pouze potravin, ale v podstatě téměř veškerého zboží, jež nespadá do kategorie luxusní. Pokud tedy není českým národem řemeslo vnímáno jako prestižní, očekávají, že jeho cena bude nízká. Nízká cena je však relativním pojmem, neboť je odvozena od mezd, které jsou v daném kraji běžné. Respondent D například prodává své zboží a služby v Praze draž, než v okolí Mladé Boleslavi. Přesto je však jeho cena nižší oproti cenám pražské konkurence. Potýká se však s konkurencí řemeslníků z Moravy, kteří dokáží nabídnout ještě nižší ceny. „To co jsem schopen vyrobit za 350,- Kč, z čehož je 270,- Kč náklad na materiál a 80,- Kč náklad na zaměstnance, jsou řemeslníci z Moravy schopni udělat za 230,- Kč.“ popisuje konkurenční boj Respondent D.

¹⁰⁶ ŠTEFEK J. Reflex: Češi jsou na slevách závislí jako na drogách. Kvůli nim mnohdy jedí skoro nestravitelné blafy [online]. Praha. Reflex, 2017. [cit. 2017-03-08]. Dostupný na <http://www.reflex.cz/clanek/komentare/77434/cesi-jsou-na-slevach-zavisli-jako-na-drogach-kvuli-nim-mnohdy-jedi-skoro-nestravitelne-blafy.html>

Na konkurenční boj a zhoršenou platební morálku zákazníků úzce navazuje problematika možné prvotní a druhotní platební neschopnosti, která může být pro řadu malých a středních podnikatelů v krátkém či středně dlouhém horizontu likvidační. Čtyři z pěti dotazovaných živnostníků uvedlo, že jsou ohroženi platební neschopností. Například Respondent A uvedl, že zakázku za více jak 250 tisíc korun nepřijme, neboť je to jeho hranice, kterou je schopen v případě neúhrady ze strany odběratele zvládnout.

Živnostníci se snaží si své odběratele a jejich platební morálku prověřovat. Ti, kteří dodávají své zboží a služby konečným spotřebitelům komunikují s ostatními kolegy v oboru a ptají se na jejich zkušenosti se zákazníkem. Zvláště, pokud se jedná o zakázku, do které investují větší finanční prostředky. Pokud živnostníci vykonávají řemeslo, které například v případě stavby domu není na konci řetězce, tedy nevyrábějí vybavení domu aj., mají možnost využít svých obchodních vztahů s firmami, které vykonávají řemeslnou práci, předcházející práci daného živnostníka, a platební morálku odběratele si jejich prostřednictvím prověřit. Provéřit si každého odběratele však není snadné, zejména v případě živnostníků dodávající zboží a služby konečným spotřebitelům. Někdy je prověření zákazníka přímo nemožné. V takových situacích vstupují živnostníci do rizika, kterým mohou ohrozit nejen své podnikání, ale i rozpočet své rodiny. V případě malých živnostníků bývají totiž oba rozpočty, rodinný i podnikatelský, úzce propojeny.

Hlavní zjištění:

- ceny postupně rostou, je však rozdíl mezi skupinou živnostníků, kteří dodávají své zboží a služby konečným spotřebitelům a živnostníky, jejichž zákazníci jsou spíše velké firmy
- první skupina se cítí být mezi mlýnskými kameny – tlak na nízkou cenu ze strany zákazníků a zvyšující se náklady v souvislosti se státními nařízeními na straně druhé
- u této skupiny zůstává poměr mezi náklady a konečnou cenou stejný, jako tomu bylo před deseti lety
- náklady mají čeští živnostníci stejné, jako jejich zahraniční kolegové, nicméně cena je o mnoho nižší
- druhá skupina ceny razantně navýšila

- zhoršující se platební morálka zákazníků a s ní související silné ohrožení první skupiny živnostníků druhotnou platební neschopností

4.5 Konkurence v oblasti řemeslného podnikání

Nedostatek řemeslníků má dopad i na konkurenci současných řemeslníků. Dotazovaní živnostníci se shodli, že se v současné době nepotýkají s konkurencí a nesvádí konkurenční boj, a to bez ohledu na obor, ve kterém působí. Výjimkou byl Respondent B, automechanik, v jehož oboru konkurence zůstává. Jedná se o necertifikované řemeslníky, kteří nejsou držiteli živnostenského oprávnění a mnohdy mají standardní pracovní úvazek jinde a opravu aut, tedy v podstatě podnikatelskou činnost, vykonávají ve svém volném čase. Pro tyto necertifikované živnostníky je pak vstup do odvětví relativně snadný, zvláště v regionu, kde působí největší česká automobilka. Vzhledem k tomu, že nejsou tyto řemeslníci oficiálně evidovaní, nejsou státem nuceni splňovat stejná pravidla a nařízení, jako ti se živností. Jejich celkové náklady se tak rapidně snižují, neboť ze své podnikatelské činnosti nehradí sociální a zdravotní pojištění, daně, náklady spojené s odpadovým hospodářstvím a další. *„Těmto řemeslníkům v podstatě odpadá 70% nákladů, které my registrovaní živnostníci máme. Proto jsou tyto konkurenti schopni práci odvést za mnohem nižší cenu, než já.“* říká Respondent B.

Kromě Respondenta B však všichni ostatní uvedli, že již dlouhou dobu konkurenci nemají. Důvody proč tomu tak je se podle oboru každého živnostníka lišily jen nepatrně. Respondent C uvedl, že všichni řemeslníci v okolí jsou natolik vytížení vlastními zakázkami, že nejsou schopni brát zakázky ostatním. V tomto ohledu spolu spíše spolupracují, radí si, pomáhají si a doporučují se navzájem. Doporučení funguje zejména tam, kde se jedná o poptávku po různých specializovaných výrobcích. Jako příklad uvedl Respondent C kolegy, kteří se zabývají pouze luxusním starožitným nábytkem, jež tvoří do interiérů bank, hotelů či jiných obdobných institucí. Další řemeslník se zaměřuje na práci s laminem a výrobu kuchyňských linek. Tento řemeslník byl zároveň učněm Respondenta C, proto je zde nastavena ještě bližší spolupráce, než s ostatními řemeslníky. O specializaci a mizivé konkurenci hovořili i ostatní respondenti, kdy poukazovali i na fakt, že v jejich oboru se řemeslník bez certifikace ani dle zákona vyskytnout nesmí.

Odborné osvědčení či certifikace je jednou z podmínek nastavených státem pro podnikání v daném oboru. V oboru Respondenta A elektrikáře se jedná například o osvědčení o odborné způsobilosti v elektrotechnice č. 50, dle vyhlášky č. 50/1978 Sb. Držitelem tohoto osvědčení však musí být i Respondent D, topenář, neboť se při své práci setkává s elektřinou a může potřebovat zasáhnout do elektrických rozvodů. Tato odborná osvědčení eliminují v některých oborech vznik neodborné a nekvalitní konkurence. Další způsob omezení konkurence ze strany státu popsal Respondent D, který uvedl, že topenáři bez živnostenského oprávnění nemohou nakoupit velkoobchodně materiál.

V dnešní době vznikl trend tzv. hodinových manželů, tedy řemeslníků či šikovných mužů/žen, kteří nabízejí pomoc s drobnými opravami v domácnostech. Někteří z nich nabízejí i pomoc s rozsáhlejšími opravami, či pomoc v havarijních situacích. Hodinový manžel se nespecializuje pouze na jednu oblast, jako je například instalatéřství. Nabízí služby v široké škále odvětví, od truhlářských prací, přes instalatéřské práce, elektrikářské práce, zednické práce, až k malování pokojů. Dotazovaní řemeslníci však hodinové manžele nepovažují za konkurenci, často právě z důvodu nedostatečné odbornosti. „Podle mé zkušenosti se v mém oboru jedná spíše o truhláře, kteří nebyli schopni se uživit jako OSVČ, nebo o tzv. kutily, kteří mají podobné práce jako koníček, nebo původně nezaměstnaní, jenž prošli rekvalifikačním kurzem. Aby byli schopni dělat mé řemeslo na určité úrovni, musí mít léta praxe, což tito lidé nemají.“ popsal svou zkušenost Respondent C, truhlář. Jako konkurenci hodinové manžely nevnímá ani Respondent A, naopak je vnímá spíše jako přínos jeho samotné podnikatelské činnosti. V jeho oboru zastanou hodinoví manželé drobné zakázky, které by Respondent A udělal, ale buď na ně nemá čas, nebo je nechce dělat, protože namísto nich se může věnovat větším projektům. On sám je pro dva až tři zákazníky hodinovým manželem, nicméně se jedná o natolik movité zákazníky, že se Respondentovi A vyplatí pro ně hodinového manžela dělat. „Moji zákazníci, pro které dělám hodinového manžela, jsou ochotni mi zaplatit 1.000,- Kč za hodinu práce, na oplátku však očekávají, že když ve dvě ráno praskne žárovka v domě jejich šéfa, že ji pojedou okamžitě vyměnit.“ popsal Respondent A důvod, proč souhlasil s prací hodinového manžela. Pokud jsou tedy hodinoví manželé šikovní, svou práci mají rádi a mají svou klientelu, je to podle Respondenta A pouze

k prospěchu. V opačném případě však hodinoví manželé spíše ničí reputaci ostatním řemeslníkům. Neznalí zákazníci vnímají hodinové manžele jako plnohodnotné řemeslníky a v důsledku toho odvozují, že pokud se setkali s nekvalitním hodinovým manželem, setkali se se špatným řemeslníkem. Obecně to zhoršuje reputaci celého oboru, avšak přímý vliv na konkrétní řemeslníky to má pouze ve zvýšené nedůvěře zákazníků. Ti pak upřednostňují řemeslníky, které doporučí jejich známí, přátelé či rodina.

Ani velké firmy z oboru nejsou pro dotazované živnostníky konkurencí. Respondent C, truhlář, řekl, že ve svém oboru nezná žádnou velkou firmu, která by ho přímo ohrožovala. „*Výrobky, například kuchyně, které tyto firmy vyrobí, jsou buď tzv. ošizené, nebo jsou sice kvalitní, ale montáž je prováděna zcela neodborně.*“ Ostatní dotazovaní s většími firmami blíže spolupracují a získávají od nich zakázky. Respondent A pracuje pro stejné, již ověřené firmy, které s ním spolupracují dlouhodobě, a to zejména na tak velkých projektech, které se týkají celých měst a velkého množství dalších firem. Tyto firmy tak neriskují spolupráci s levnějším konkurentem, neboť potřebují spolehlivého a ověřeného obchodního partnera.

Nicméně v médiích je možné občas shlédnout reportáž, ve které si drobní živnostníci stěžují na chování velkých firem. Nejlépe patrný problém je například ve stavebnictví, kde velké firmy běžně nastavují tříměsíční splatnost faktur, nebo zkrátka odmítají fakturu uhradit. V oboru truhlářství popsal své zkušenosti i zkušenosti svých kolegů v souvislosti s chováním velkých firem Respondent C takto: „*Velké firmy vědomě zneužívají malé řemeslníky a permanentně přichází s novými praktikami, jak malým řemeslníkům nezaplatit. Například si najmou řemeslníka, kterému dají zálohu. Doplatek mu však neuhradí a pod jakoukoliv záminkou – často to bývá stížnost na nízkou kvalitu – ho vyhodí. Následně najmou jiného řemeslníka na dokončení práce, kterému opět uhradí pouze zálohu. Pro velké firmy vychází lépe uhradit zálohu druhému řemeslníkovi, neboť bývá zpravidla o mnoho nižší, než doplatek prvnímu řemeslníkovi.*“ Jako další příklad pak Respondent C uvedl nastavení nesplnitelných požadavků ze strany velkých firem. Například ho jedna firma požádala o výrobu a montáž dřevěného plotu. V době těsně před začátkem prací se Respondent C dozvěděl, že firma požaduje na plot a hlavně jeho vzhled (případné vyblednutí barvy a třepení dřeva) záruku deset let. „*Na trhu neexistuje*

žádný výrobek, kterým by bylo možné plot natřít, a během deseti let neztratil svou podobu.“ popsal situaci Respondent C. Z tohoto důvodu se nakonec rozhodl zakázku nepřijmout. Další běžnou praxí je nastavení tříměsíční doby splatnosti faktur, která začíná běžet prvním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž byla faktura dodána. Tříměsíční splatnost faktury může být pro malé, zejména pro začínající živnostníky likvidační. Velké firmy jsou si tohoto vědomy a možná právě proto navíc odmítají fakturu uhradit. Spoléhají se na to, že se s nimi malí živnostníci nebudou soudit. Dotazovaní živnostníci proto doporučují pracovat na zakázkách pro různé firmy/zákazníky a rozkládat tak riziko. Z pohledu široké veřejnosti je však obtížné rozlišit, zda firma nezaplatila řemeslníkovi oprávněně, tedy že řemeslník odvedl nekvalitní práci, nebo zda firma nezaplatila živnostníkovi schválně.

V rámci tematického okruhu Konkurence hovořili dotazovaní živnostníci i zárukách, které poskytují a které jsou pro ně určitou konkurenční výhodou. Z pohledu zákazníků je u firmy, například společnosti s ručením omezeným, větší jistota, že dostojí svým závazkům. Pokud tak ke svým zákazníkům přistupují i řemeslníci, jsou zákazníky vnímáni stejně, jako velké firmy, tedy jako kvalitní, spolehliví a hodní doporučení. *„Běžný člověk, který se nepohybuje ve stavebnictví, nemá šanci poznat dobrého a špatného řemeslníka do chvíle, kdy se potká s tím špatným. Je to dáno i tím, že se dům se staví jen jednou, na rozdíl od oborů, v nichž se zákazníci setkávají s řemeslníkem pravidelně, například při opravě automobilu.“* tvrdí Respondent A. Ochotu řemeslníka opravit výrobek, který již není v záruce, považují zákazníci za přidanou hodnotu a ještě více pak řemeslníka ocení. Způsob přístupu k reklamám má pak samozřejmě vliv na další případné doporučení ze strany zákazníků. A. Proto dotazovaní živnostníci poskytují zpravidla záruku delší, než je zákonem stanovená, tzn. záruka delší jak dva roky. *„Snažím se výrobek udělat natolik kvalitní, aby zákazníkům vydržel co možná nejdéle. Pokud se nešťastnou náhodou výrobek rozbije například třetí rok, nemám problém s tím ho opravit.“* říká Respondent C, jehož hlavním motivem tohoto jednání je udržení si dobrého jména.

Hlavní zjištění:

- z důvodu nedostatku řemeslníků neprobíhá již konkurenční boj, vyjma oboru automechanik
- rozdílné názory na působení tzv. hodinových manželů
- nefér jednání vůči malým a středním řemeslníkům ze strany velkých firem

4.6 Množství zakázek a jejich trend v oblasti řemeslné výroby

Z rozhovorů vyplývá, že všichni dotazovaní řemeslníci zaznamenali v posledních letech nárůst počtu zakázek. „*Před 3-4 lety jsem měl ročně 100-150 zakázek. Za leden a únor roku 2017 mám již zakázek 30.*“ řekl Respondent A. Navýšení počtu zakázek je dáno zejména obdobím konjunktury, ve které se česká ekonomika aktuálně nachází. Vliv má však i nedostatek řemeslníků. Poptávka po službách řemeslníků se tedy navyšuje, ale počty řemeslníků, kteří by byli schopni poptávku uspokojit, se snižují. Tato situace vyvíjí tlak na současné řemeslníky, kterým se zvyšuje množství zakázek. Nicméně každý řemeslník je schopen pojmout jen určitou část poptávky, proto dochází i k prodlužování termínů, v nichž se řemeslník může zákazníkovi a jeho zakázce věnovat, nebo dokonce i k odmítání zakázek. Délka termínů je odlišná obor od oboru, a také se liší živnostníkovou klientelou. Ti řemeslníci, jež dodávají své výrobky a služby konečným spotřebitelům, mají delší termíny, než ti, kteří mají dlouhodobě trvalou klientelu. Příkladem může být Respondent C, truhlář, u kterého pokud se nejedná o vyloženě urgentní záležitost, musí zákazník počkat třeba i půl roku. „*Záleží také na sezónnosti a domluvě se mnou, čím víc se blíží konec roku, tím déle musí zákazníci čekat. Ti, co si řeknou v listopadu, že mě chtějí na březen, tak se v březnu i potkáme. Ti co si řeknou v březnu, že mě chtějí na září, tak se může stát, že se uvidíme až v lednu/únoru.*“ demonstroval situaci Respondent C. Vliv sezónnosti na poptávku byl v některých oborech dříve značný, avšak s obdobím konjunktury a zvyšujícím se nedostatkem řemeslníků se však i vliv sezónnosti zmenšuje. Sezónnost je ve stavebnictví velice znatelná, proto aby minimalizoval dopady sezónnosti, rozhodl se Respondent D obsáhnout širší škálu podnikatelských činností, tak, aby měl zakázky v průběhu celého roku. Pracuje tedy nejen jako topenář, ale dále se specializuje například i na jádrové vrtání, nebo měření termokamerou, které lze na rozdíl od jádrového vrtání provádět i přes zimu.

Jako jediný oproti ostatním respondentům nepocítil Respondent B, automechanik, navýšení počtu zakázek. Spíše došlo podle jeho informací k proměně struktury poptávaných služeb, než k jejich navýšení. Co se týká struktury, tak Respondent B upozoroval trend, kdy se průměrná oprava automobilu zdražila, nízkopříjmové zakázky, tedy opravy automobilů s konečnou cenou v řádu stovek korun českých mu začaly ubývat a naopak zakázek, na nichž Respondent B utrží více peněz (okolo deseti tisíc korun českých) začalo přibývat. Mohlo by se zdát, že se jedná o pro Respondenta B pozitivní změnu struktury poptávaných zakázek, že jedna zakázka za deset tisíc korun českých vykompenzuje odliv zakázek v nízkém cenovém pásmu, avšak není tomu tak. Odliv zakázek s nižší cenou je totiž znatelně vyšší, než příliv pro zákazníky dražších zakázek. Respondent B však tvoří jakousi výjimku v rámci dotazovaných řemeslníků, neboť Respondent E, rovněž automechanik, úbytek zakázek nepocítil, stejně tak jako nepocítil změnu struktury poptávaných služeb.

Vzhledem k rostoucímu počtu zakázek se autorka během rozhovorů s živnostníky dotazovala rovněž na způsob, jakým živnostníci své zakázky získávají. Zda většinu svých zakázek získávají pouze prostřednictvím doporučení, nebo zda využívají i nějaký způsob reklamy, případně zda mají jiný zdroj, odkud své zakázky získávají. Zároveň se zajímala o to, jestli mají dotazovaní řemeslníci své webové stránky a pokud ano, zda je skrze ně kontaktují jejich noví zákazníci. Z poskytnutých odpovědí vyplynulo, že všichni respondenti využívají v hojné míře zejména osobního doporučení svými zákazníky. U Respondenta B to bylo dokonce 100% všech zákazníků, u Respondenta C pak 98% zákazníků. Ta část respondentů, která úzce spolupracuje s jinými velkými firmami, získává velké množství zakázek právě od nich. Tímto způsobem získává značné množství zakázek právě Respondent D, který se specializuje na určitou značku tepelných čerpadel, kterou prodává. Díky objemu prodaných tepelných čerpadel se snaží firma s tepelnými čerpadly s Respondentem D udržet spolupráci a na relativně pravidelné bázi mu zasílají různé poptávky po tepelných čerpadlech. „*Kdokoliv v tomto okresu poptává tepelné čerpadlo, já o něm skrze tu firmu vím. Díky tomu získávám enormní množství zakázek.*“ říká Respondent D. Avšak zároveň zmiňuje, že až o 50% takto získaných zakázek přijde

v důsledku nedostatku pracovních sil. Na základě dobrých obchodních vztahů a jejich renomé si Respondenty A a D doporučují velké firmy navzájem.

Některý ze způsobů propagace využívá jen malá část dotazovaných živnostníků. „*Nepropaguji*

se moc agresivně, protože se domnívám, že častá reklama je spíše kontraproduktivní. Já sám získávám k často opakované reklamě odpor.“ říká Respondent E, který se propaguje pouze na svých webových stránkách a na sociální síti Facebook. Webové stránky mají všichni respondenti, vyjma Respondenta C, který uvedl, že webové stránky nepotřebuje, neboť skrze doporučení získává takové množství zakázek, které není schopen zvládnout. Proto se domnívá, že jsou pro něj webové stránky zbytečné. Respondent A, který webové stránky má, uvedl, že jsou mu spíše na obtíž. Díky webovým stránkám ho totiž kontaktují zákazníci, kteří poptávají drobné opravy a jiné, z pohledu výdělku, bezvýznamné zakázky. Jinou formu reklamy nevyužívá žádný z respondentů, pouze Respondent D zmínil svého kolegu, který využívá letáků, jež rozdává po stavbách. Podle zkušenosti Respondenta D je to, ve stavebnictví, jediný účinný způsob, jak prezentovat své služby. „*Jiná reklama spíše škodí.*“ říká.

Hlavní zjištění:

- výrazné zvýšení počtu zakázek zejména z důvodu konjunktury a nedostatku řemeslníků
- termíny zhotovení a dodání zakázky se prodlužují
- snižující se vliv sezónnosti
- většinu zakázek získávají živnostníci prostřednictvím doporučení, další reklama je podle jejich názoru zbytečná, neboť už nyní musí zakázky odmítat

4.7 Využívání podpory státu ze strany živnostníků

V roce 2002 byl v České republice přijat zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání, podle něhož jsou podpory pro MSP poskytovány prostřednictvím vládou schválených programů, které mají za cíl posílit jeho národohospodářský vliv. Nicméně z aktuálně dostupného přehledu jednotlivých programů na podporu rozvoje MSP je patrné, že žádný z programů není zaměřen na podporu řemeslné výroby a vzdělávání řemeslných pracovníků. Nevládní organizace Asociace malých a středních podniků

a živnostníků ČR si je vědoma zhoršující se situace v této oblasti a domnívá se, že by se MSP mělo začít státem aktivně podporovat. Sama pak vyhlásila rok 2016 rokem řemesel a navázala tak na svůj dosavadní projekt Fandíme řemeslu, v rámci kterého systematicky zviditelňuje jak řemeslné cechy a společenstva, tak i konkrétní řemeslné aktivity. Cílem projektu je jednak zvýšení prestiže řemeslné práce a profesních spolků, posílení kvality a bezpečnosti, ale i motivace mladé generace, provedení změn v učňovském školství, zavedení praktické výuky na základních školách a aktualizace oborů středních škol. Jedná se o historicky největší tuzemskou ofenzívu na podporu živnostenského řemesla (k podoře se poprvé v historii rozhodlo 23 cechů, asociací a společenstev, jež zastřešují na 35 profesí) a probíhá pod záštitou prezidenta republiky, MPO, MŠMT, Ministerstva zemědělství a za podpory soukromých subjektů (Komerční banka, Mediatel, MAFRA a Citroën ČR).¹⁰⁷¹⁰⁸

Na využívání podpory (dotací) ze strany státu, případně Evropské Unie, byli dotazováni i vybraní živnostníci. Dále byli dotazováni, zda zaznamenali podporu AMSP a jejich vyhlášení roku 2016 rokem řemesel. Na závěr se pak autorka živnostníků dotazovala, zda jsou členy nějaké asociace, či cechu a případně proč. Všichni živnostníci odpověděli, že v současné době ani v minulosti nevyužívali žádný z dotačních programů, a to ani ze státních programů, nebo programů Evropské Unie. Hlavní důvod nevyužívání dotačních programů jmenovali živnostníci složitost celého procesu. Jediný způsob, jakým Respondent D využívá dotačních programů je prostřednictvím svých zákazníků. Jako topenář ocenil zejména tzv. Zelené dotace, nebo tzv. Kotlíkové dotace, které stát poskytuje svým občanům na výměnu starých kotlů na pevná paliva za ekologické kotle, mezi něž patří i Respondentem D montovaná tepelná čerpadla.

Vyhlášení roku 2016 rokem řemesel nezaznamenal ani jeden z dotazovaných živnostníků, a to i přesto, že o této zprávě informovala média. Je fakt, že cílovou skupinou projektu byli koneční spotřebitelé, jímž byly v mediálních kampaních postupně představovány různé

¹⁰⁷ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹⁰⁸ AMSP ČR, *Rok řemesel 2016* [online]. Praha: AMSP ČR, ©2016 [vid. 2016-05-28]. Dostupný z: http://www.rokprumyslu.eu/soubory/pdf/2016/2016-01-analyza_remesel2_amspace_cr_leden_2016.pdf

profese, ovšem za konečné spotřebitele se dají považovat i dotazovaní živnostníci. Je tedy otázkou, do jaké míry byla kampaň AMSP úspěšná. V rámci projektu byl vytvořen a spuštěn i web www.mistrireusel.cz, v němž mohou koneční spotřebitelé vyhledávat řemeslníky z jednotlivých profesí, včetně jejich referencí. Jedná se dobrý počín ve vztahu ke konečným spotřebitelům, avšak ze zjištěných informací od respondentů vyplývá, že pro samotné řemeslníky je webový portál k ničemu. Jedná se totiž o reklamu, o kterou živnostníci nemají zájem, neboť v důsledku nedostatku řemeslníků už nyní čelí přebytku poptávky nad nabídkou.

Dotazovaní živnostníci se všeobecně shodli, že v členství různých asociací, či cechů nevidí pro ně žádný přínos. Ba právě naopak, Respondent D v této souvislosti uvádí: *„Cechy a asociace jsou stejně zakládány lidmi, kteří z toho vždycky chtějí něco mít. Výsledky tomu odpovídají. Jejich aktivity jsou mi buď k ničemu, nebo mi ještě uškodí. Například pokud jste členy cechu Česká peleta, musíte mít nespočet zkoušek a certifikátů, které potvrzují vaši kvalitu. Já to nepotřebuji, nezbytná osvědčení mám a moji zákazníci vědí, že svou práci odvádím kvalitně, proto si mě také doporučují.“* Obdobný názor má i Respondent C, který ve členství vidí spíše ztrátu pro něj již tak drahocenného času. Respondent A nazval členství v asociacích a cechách dokonce fraškou. Dotazovaní živnostníci nevidí přínos asociací ani v jejich vyjednávací síle vůči státu. *„Stát si stejně udělá, co chce.“* uzavírá celou problematiku Respondent C.

Hlavní zjištění:

- nevyužívání státních a evropských dotací, zejména z důvodu nadměrné složitosti celého systému
- respondenti nezaznamenali žádnou mediální podporu řemesel
- v členství v asociacích a sdružení nevidí respondenti žádný přínos pro jejich podnikatelskou aktivitu, spíše naopak

5 Návrh podpory rozvoje malého a středního podnikání

V rámci kvalitativního šetření provedeného formou interview byly od malých a středních podnikatelů zjištěny nejdůležitější bariéry a problémy, jež tyto podnikatele tíží, snižují jejich konkurenceschopnost a znesnadňují jim jejich podnikatelskou činnost. Detailnější pohled na zmíněné problémy byl poskytnut v předchozích kapitolách, avšak pro účely návrhu podpory rozvoje malého a středního podnikání, byly vybrány pouze problémy respondenty označené jako nejzásadnější. Jedná se zejména o nedostatky podnikatelského prostředí, jako je nízká a těžko dosažitelná vymahatelnost pohledávek, složitý daňový systém, zvětšující se administrativní zátěž malých a středních podnikatelů nebo příliš časté změny v právních normách. Dále také problematika negativního vnímání řemeslníků společností a nedostatek kvalifikovaných pracovníků a učňů.

Hlavní návrhy podpory malého a středního podnikání:

- reforma systému vymáhání pohledávek, jeho zjednodušení, zrychlení a zvýšení efektivity, a to podle vzoru ze Spojeného království či Německa
- zjednodušení daňového systému, snížení administrativní a časové zátěže a nákladů spojených s odvodem daní, elektronizace a zjednodušení komunikace s úřady
- zjednodušení konstrukce jednotlivých daní, redukce množství odčitatelných položek, odstranění institutu superhrubé mzdy
- odstranění vízové povinnosti pro občany Východní Evropy
- provedení kvalifikované prognózy vývoje českého školství, potřeb zaměstnavatelů a ekonomické situace České republiky
- stimulace zájmu rodičů a studentů o učební obory
- úprava státního programu preferované nabídky studijních oborů
- účelná spolupráce mezi státními orgány, učilišti a firmami, inspirovat by se měl stát v učebním systému ve Francii nebo Rakousku

5.1 Návrh podpory konkurenceschopnosti podniků

Pro zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků je potřeba provést několik změn. Nejprve by se mělo jednat o reformu systému vymáhání pohledávek, který by se měl znatelně zjednodušit a především urychlit tak, aby dlužníci neměli ambice a nebylo pro ně výhodnější své dluhy neplatit. Správné nastavení systému vymáhání pohledávek není snadné, proto je autorkou doporučeno, aby byla státem provedena podrobná analýza současného stavu a charakterizovány zásadní nedostatky, které ve vymáhání pohledávek jsou. Na základě zjištěných nedostatků by měl stát nastavit pravidla, která bude po jednotlivých subjektech striktně vyžadovat. Při nastavování pravidel by se měla Česká republika inspirovat v zemích Evropské Unie, zejména pak v Německu a Spojeném království, kde jsou náklady na celý proces nižší, proces je rychlejší a oproti ČR má vyšší úspěšnost. Avšak je nutné zmínit, že by reforma měla brát ohled na zájmy všech zainteresovaných subjektů a měla by nastavovat rovná pravidla pro všechny, se zachováním základních principů exekučního řízení.

Tabulka 1: Porovnání nákladů exekucí

	ČR	Německo	Spojené království
Dlužná částka	1.020	1.020	1.020
Soudní výlohy	400	576	710
Náklady na právní zastoupení v nálezném řízení	5.220	744	0
Náklady právního zastoupení v exekučním řízení	2.920	372	0*
Exekutor	7.800	595	835
Celkem	17.360	3.307	2.565

Zdroj: Mgr. Olga Kupec Ph.D., Přednáška v rámci Konference Insolvency 2014: Hledání cesty k vyšším výnosům, Předlužení občané věc soukromá nebo veřejná?, Praha, 2014¹⁰⁹

Dalším způsobem, jak by stát mohl zvýšit konkurenceschopnost malých a středních podnikatelů je zjednodušení daňového systému a s tím související zlevnění pracovní síly.

Daňové předpisy by měly být více přehledné a srozumitelné tak, aby se v nich mohli, bez nutnosti detailní znalosti daňového systému, orientovat i běžní občané České republiky. Současně by se měla snížit administrativní a časová náročnost spojená s daňovou agendou, včetně vyplývajících režijních nákladů na odvod daní. Všeobecně by se agenda povinností, jež podnikatelé vykonávají namísto státu, neměla nadále rozšiřovat. Stát by měl naopak nalézt způsob, jak tuto agendu maximálně snížit. Jedním ze způsobů jak provést snížení administrativní agendy a ulehčit podnikatelům, by byla elektronizace a zjednodušení veškeré komunikace se státní správou. Jednotlivé úřady by spolu měly více spolupracovat a předávat si podnikatelem poskytnutá data (v souladu se zákony

¹⁰⁹ Mgr. Olga Kupec Ph.D., *Předlužení občané věc soukromá nebo veřejná?*, [online]. Praha: Mgr. Olga Kupec Ph.D., ©2014 [vid. 2017-03-09]. Dostupný z: <http://www.vyzkuminsolvency.cz/data/files/vedecke-konference/cnb-2014/prezentace/kupec.pdf>

na ochranou osobních údajů). Řešením způsobu kooperace úřadů by mohla být společná databáze těchto údajů, do níž by měly přístup zejména finanční úřady, Česká správa sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny a živnostenský úřad. Jakémukoliv zkomplikování již tak složitého daňového systému, či navýšení administrativní zátěže by měl stát v maximální míře předcházet.

Zjednodušená by měla být i konstrukce jednotlivých daní, například výpočet daně z příjmů je v ČR oproti Spojenému království o mnoho složitější. Je to dáno velkým množstvím odečitatelných položek a slev, které mohou občané uplatňovat. Redukce množství odečitatelných položek, kterých je v současné době přibližně 150, či jejich určité spojení v jednu položku, by tedy systému velice prospělo. Dalším způsobem, jak zároveň zjednodušit daňový systém a zlevnit pracovní sílu, by bylo odstranění institutu tzv. superhrubé mzdy, který v ostatních státech Evropské Unie neexistuje. Institut navíc porušuje daňovou zásadu, podle níž je povinný reálný výdaj výdajem vyjmutým ze základu daně z příjmů. V případě daně z příjmů je za reálný výdaj považováno pojistné hrazené zaměstnancem. Započítávat výdaj zaměstnavatele, který ovšem není příjmem zaměstnance (poplatníka) do daňového základu je podle autorky nesmyslné. Ideální z pohledu zaměstnavatelů i zaměstnanců by bylo vytvoření harmonizovaného vyměřovacího základu, z něhož by se jednoduchou metodou srážely konkrétní sazby daně z příjmů a odvodů na sociální a zdravotní pojištění.

S ohledem na nedostatek řemeslníků, který v současné době trápí Českou republiku, by se měl pracovní trh více otevřít cizincům, a to například zrušením vízové povinnosti pro občany východní Evropy, zejména pak Ukrajiny, či Gruzie. Avšak aktuálně je problém s nedostatkem pracovní síly natolik citelný, že je nutné jej řešit bez odkladu. Krátkodobým řešením může být proto například navýšení kvót pro Ukrajince a zrychlení vyřizování pracovních povolení. Avšak využití migrujících pracovníků není dlouhodobým řešením.

5.2 Návrh podpory rozvoje technického vzdělávání

Problém s nedostatkem technických pracovníků a řemeslníků je nejvíce patrný nyní, v období konjunktury, nicméně jedná se o problém, který vznikl již dříve. Lze říci,

že se jedná o výsledek špatných rozhodnutí politické reprezentace státu, zejména pak souborem administrativních opatření, která usměrňují vzdělanostní strukturu obyvatelstva k vyšším stupňům dosaženého vzdělání. Podíl na tomto problému mají i změny koncepce vzdělávací politiky ČR, přesun kompetencí a odpovědnosti od orgánů státní správy na kraje, které nyní plní funkci zakladatelů učilišť. S tím souvisí i další příčina problému, metodika a objem financování školství. Normativ státních škol pokrývá nezbytné náklady provozu, mzdové náklady personálu, avšak prostředky na obnovu technického vybavení učeben již nezbyývají. Dlouhodobý nedostatek finančních prostředků a chybějící investice do vybavení odborných učeben mají vliv na kvalitu výuky. Státní školy jsou tak v boji o žáka ve značné nevýhodě oproti soukromým školám, které získávají prostředky ze státního rozpočtu (normativ pro soukromé školy je určován v rozmezí 60 - 90% dle pravidelně hodnocené úspěšnosti školy), přičemž další finanční prostředky získávají soukromé školy ze školného, které jejich studenti často hradí. Stát by tedy měl řízeně podporovat vzdělávání na učňovských oborech, tak, aby došlo k nápravě aktuálně negativního vývoje pracovního trhu.

Nejprve by měla být státem provedená kvalifikovaná prognóza vývoje, jež by měla být konzultována s příslušnými orgány státní správy (Ministerstvo průmyslu a obchodu apod.), se zaměstnavatelskými svazy a také s profesními sdruženími a asociacemi. Současné parametry stanovené koncepcí rozvoje vzdělání v ČR by měly být přehodnoceny v souvislosti s přirozenou skladbou obyvatelstva tak, aby při jejich uplatňování nevznikala disproporce na trhu práce například v souvislosti s poptávkou zaměstnavatelů po určitých, zejména technických pracovnících. Státní správa by měla monitorovat trh práce z hlediska struktury zaměstnanců a svá administrativní rozhodnutí by měla činit pouze na základě získaných dat a v souladu s požadavky trhu práce.

Samotnou obnovu systému učňovského školství ovlivňuje hned několik faktorů, bez jejichž proměny nebude možné tuto obnovu systému realizovat. Prvním a rozhodujícím faktorem je zájem rodičů a dětí ukončujících základní školu o volbu povolání v technickém směru. Druhým faktorem je spolupráce podnikatelské sféry s učilišti, bez níž není možné připravit kvalifikovaného řemeslníka, který bude schopen vyhovět současným i budoucím

požadavkům. Třetím a posledním faktorem je pak nabídka v současné době neregulovaná nabídka vzdělávacích programů, která má vliv na odliv studentů z učebních oborů a v důsledku toho i snižující se nároky na studenty a tudíž i kvalitu výuky.

Stimulovat zájem rodičů a dětí končících základní školu lze poskytnutím relevantních informací o technických a řemeslných oborech. Cílem informačních kampaní by mělo být zlepšení vnímání řemeslných profesí, zvýšení jejich prestiže, poukázání na fakt, že šikovný řemeslník si dokáže vydělat více peněz než manažer a vyvrácení domněnky veřejnosti, že se jedná pouze o těžkou manuální práci prováděnou za nepříznivých povětrnostních podmínek. Aby mohly být rodičům a žákům poskytnuty relevantní informace, je třeba, aby se výchovní poradci na základních školách zaměřovali pouze na studijní předpoklady žáka, nikoliv na rady ohledně volby povolání. Tyto rady jsou totiž ovlivňovány jejich nedostatečnou znalostí konkrétních odvětví a jejich podmínek práce, a proto také často dochází ke špatnému odhadu možností žáka studovat určitý obor. Konkrétní informace o daném odvětví, či práci by pak měly poskytovat samotné firmy, a to ať už na Dni otevřených dveří učilišť, nebo samotných firem. Jako další způsob, jak usměrnit žáky ke studiu učebních oborů je úprava státního programu preferované nabídky studijních oborů, kde by neměly být preferované obory nabízené gymnázií nad obory technickými a řemeslnými. Veškerý zájem potenciálních budoucích studentů učňovských oborů je nutné v maximální míře podchytit a přesvědčit žáka i jeho rodiče, že jeho volba řemeslného oboru je správná.

To, že je účelná spolupráce mezi státními orgány, učilišti a firmami klíčová, potvrzují i zkušenosti ze zahraničí, které potvrzují, že bez této spolupráce není systém výchovy učňů úspěšný. Česká republika by se mohla inspirovat učebním systémem ve Francii, Německu nebo Rakousku, kde učiliště při výuce studentů s podniky úzce spolupracují. Například v Rakousku se na samotné výuce podílí 400 firem ve všech oborech. Právě model Rakouska by byl podle autorky pro Českou republiku nejoptimálnější.

Zde jsou v rámci regionální Rakouské hospodářské komory (s povinným členstvím podnikatelů, jež vzniká ohlášením živnosti) zřizovány učňovské úřady. Ty ověřují způsobilost firem, které se chtějí zapojit do provádění výuky učňů, vydávají oprávnění

k výuce, zřizují školy pro teoretickou výuku, kde hradí náklady na vyučující, a také jmenují zkušební komise. Firmy pak zabezpečují odbornou výuku podle učebních plánů, přičemž se mezi firmou a učněm uzavírá pod dozorem Učňovského úřadu smlouva o vyučení. Náklady na vyučení jsou hrazeny vládou, firma pak vyplácí učňům odměnu, která v posledním roce dosahuje až 80% obvyklé mzdy v oboru. Státní příspěvek firmě činí v Rakousku 1000 EUR za učně/rok a to formou odpisu daní (ne odečtu ze základu daně). Zároveň firmy dostávají příspěvek na učně/rok z oborového fondu, kam povinně přispívají všechny podniky z oboru (a to i když učně nemají). Teoretická výuka zabírá 20% času, odborná pak 80%. V Rakousku prochází učňovským školstvím 40% mládeže, 90% studentů výuku úspěšně dokončí a 60% z nich pak zůstává pracovat ve firmě, kde se vyučili. Ve financování celého systému by se Česká republika mohla inspirovat i francouzským modelem, kde stát namísto odpisu daní firmy osvobozuje od sociálních odvodů za učně. Možná i díky tomu je ve Francii až 80% učňů školen malými podniky (i pro potřeby velkých firem).¹¹⁰¹¹¹

Třetím a posledním faktorem, jež silně ovlivňuje obnovu učňovského vzdělávacího systému, je široká, dosud neregulovaná nabídka vzdělávacích programů. Žáci posledních ročníků základních škol pak častěji volí obory nabízené gymnázií. Tím, že se snižuje počet žáků, která by šli studovat učební obory, se zároveň ve snaze naplnění kapacity školy, snižují nároky na studijní předpoklady nových žáků. Ke studiu jsou pak přijímáni žáci s horším prospěchem, nebo i nedokončeným základním vzděláním. Z praxe vyplývá, že velká skupina nově přijatých žáků je z nestabilizovaných, sociálně slabých rodin, včetně rodin, kde jsou dlouhodobě nezaměstnaní jedinci, kteří ztratili pracovní návyky. Tyto rodiny žáků pak nedoceňují význam vzdělání a přistupují k němu lhostejně. Student se pak také příliš neztotožňuje s oborem, který studuje a stává se tak z něho potenciální člen skupiny nezaměstnaných. Nabídku vzdělávacích programů samu o sobě nelze

¹¹⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Education and Training Monitor 2016 Austria* [online]. Austria. European Commission, 2016. [cit. 2017-03-08]. Dostupný na https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-at_en.pdf

¹¹¹ SCOTTISH EXECUTIVE. *Vocational education and training in Scotland and France – a comparative study*. Scottish Executive. 2007. ISBN: 978-0-7559-5498-8

regulovat, avšak stát by měl alespoň striktněji nastavit kvalitativní parametry jednotlivých oborů a kontrolovat jejich dodržování. Zároveň by měl zavést takové způsoby udělování akreditace, jež by zamezily vzniku nedostatečně kvalitních oborů.

6 Závěr

Malé a střední podnikání se z velké části podílí na vývoji české, ale i evropské ekonomiky. V České republice tvoří 99,83% podnikatelských subjektů právě malé a střední podniky, proto je jakákoliv efektivní podpora tohoto odvětví nesmírně důležitá nejen pro samotné podniky, ale i pro celý stát. Správně nastavené podnikatelské prostředí je základem, pro úspěšné fungování jakékoliv podniku, těch malých a středních zvláště.

Ze zjištěných informací však vyplynulo, že sami malí a střední podnikatelé podnikající v řemeslné výrobě vnímají ze strany státu a veřejnosti řadu překážek, které jim brání v úspěšném rozvoji jejich podnikatelské činnosti. Jednalo se zejména o nedostatek učňů řemeslných oborů, zvyšující se administrativní zátěž a s ní spojené náklady, špatné vnímání řemeslníků širokou veřejností, zhoršující se platební morálka zákazníků a s ní spjatou špatnou vymahatelnost pohledávek a ohrožení druhotnou platební neschopností.

Vzhledem k neochotě státu řešit zmíněné problémy, je více než pravděpodobné, že se v budoucnu nebude situace nijak výrazně zlepšovat. V krátkodobém horizontu se podle autorky bude prohlubovat zejména problém s nedostatkem učňů. Tato situace bude mít významný negativní dopad na ekonomiku státu a zbrzdí nejen její rozvoj, ale i rozvoj většiny podniků.

Avšak nedostatek učňů a také řemeslníků značně pocítí i zákazníci, kteří budou muset déle čekat a zaplatit více peněz, obzvláště u kvalitních řemeslníků. Potřeba kvalitních řemeslníků a jejich nedostupnost bude mít vliv na chování zákazníků a na celkové vnímání řemesel. Autorka se domnívá, že jakmile zákazníci a veřejnost zjistí, že se výdělky v řemeslných oborech zvyšují, poroste atraktivita řemesel a dojde tak i k navýšení počtu studentů, kteří půjdou učební obory studovat. S problematikou nedostatku řemeslníků se zákazníci setkají záhy, nicméně změny týkající se jejich vnímání řemesel jako atraktivního oboru a zvýšení počtu učňů nastanou, s ohledem na aktuální stav ekonomické a společenské situace v ČR, až v horizontu několika desítek let.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní tituly

MAŠKOVÁ, Radka. *30 největší absurdit – 1. Kontrolní hlášení k DPH*. Němec J., Šeda V. Ekonom: týdeník, 2016. č. 36, str. 16 [vid. 2016-11-22]. ISSN 1210-0714

MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

NĚMEC J., ŠEDA V. *30 největší absurdit*. Ekonom. Roč. LX, Praha: Economia a.s., 2016, č. 36, s. 12-23., ISSN 1210-0714

SCOTTISH EXECUTIVE. *Vocational education and training in Scotland and France – a comparative study*. Scottish Executive. 2007. ISBN: 978-0-7559-5498-8

VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

VODÁČEK, L., VODÁČKOVÁ, O., *Malé a střední podniky: konkurence a aliance v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-099-6.

VOLLMER MICHAEL, *Determining Labour Shortages and the need for Labour Migration in Germany*. Working Paper 64 of the Research Centre of the Federal Office. 2015. Nuremberg: Federal Office for Migration and Refugees. ISSN: 1865-4770

Právní normy

Nový občanský zákoník: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

FIALA, Josef. *Živnostenský zákon a předpisy související*. V Brně: Iuridica Brunensia, 1995. Komentované kapesní zákony. ISBN 80-85964-14-7.

Zákon o obchodních korporacích: zákon č. 90/2012 Sb. ze dne 25. ledna 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-00-1.

Elektronické zdroje

BĚLOBRÁDEK, Pavel. Vláda České Republiky: *Projev vicepremiéra Bělobrádka na konferenci k 25. výročí Evropského institutu pro postgraduální vzdělávání.* [online]. 2015 [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/pavel-belobradek/aktualne/projev-vicepremiera-belobradka-na-konferenci-k-25--vyroci-evropskeho-institutu-pro-postgradualni-vzdelavani-134955/>

DANĚK, Otto. Deník.cz, *Není, kdo by pracoval. Firmy na tom loni trátily 150 miliard.* [online]. 2017. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.denik.cz/ekonomika/neni-kdo-by-pracoval-firmy-na-tom-loni-tratily-150-miliard-20170125.html>

HOLANOVÁ, Tereza, Aktuálně.cz. *Motor české ekonomiky se může zadřít. Brzdí nás naprostý nedostatek zaměstnanců, varují firmy* [online]. Praha: Aktuálně.cz, ©2016 [vid. 2017-02-10]. Dostupný z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/motor-ceske-ekonomiky-v-ohrozeni-vyrabime-mene-nez-chceme-ch/r~be35637cfb3f11e590710025900fea04/?redirected=1486728259>

HORÁKOVÁ, Veronika. iDNES.cz. *České špičky řešily v Brně učně. Zrušte víza pro Ukrajince, zaznělo* [online]. 2016. [vid. 2017-02-12]. Dostupné na: http://brno.idnes.cz/strojirensky-veletrh-brno-zahajeni-dbu-/brno-zpravy.aspx?c=A161004_2277073_brno-zpravy_krut

HOVORKOVÁ, Kateřina. iDNES.cz. *S výučním listem vydělávají jako manažeři. Na trhu chybějí řemeslníci* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslnici-mzdy-nabidka-firem-d2v-/podnikani.aspx?c=A160509_182258_podnikani_kho

CHVÁTALOVÁ, Kateřina. iDNES.cz/Finance: *Řemeslníků ubývá, zájem o ně roste. Pomohou stipendia či soutěže?* [online]. 2016. [vid. 2017-02-12]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslo-nedostatek-ucnu-kampan-dmv-/podnikani.aspx?c=A160615_2253568_podnikani_kho

KINSKÝ, Constantin. iDNES.cz/Finance: *S výučním listem vydělávají jako manažeři. Na trhu chybějí řemeslníci.* [online]. 2016. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: http://finance.idnes.cz/remeslnici-mzdy-nabidka-firem-d2v-/podnikani.aspx?c=A160509_182258_podnikani_kho

KOVANDA, Lukáš. Aktuálně.cz: *Motor české ekonomiky se může zadřít. Brzdí nás naprostý nedostatek zaměstnanců, varují firmy* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/motor-ceske-ekonomiky-v-ohrozeni-vyrabime-mene-nez-chceme-ch/r~be35637cfb3f11e590710025900fea04/?redirected=1486728259>

KUPEC Olga PhD., Mgr., *Předlužení občané věc soukromá nebo veřejná?*, [online]. Praha: Mgr. Olga Kupec Ph.D., ©2014 [vid. 2017-03-09]. Dostupný z: <http://www.vyzkuminsolvence.cz/data/files/vedecke-konference/cnb-2014/prezentace/kupec.pdf>

MACH, Jiří. Novinky.cz: *Třetina učňů vzdělání nedokončí. Nudí je to* [online]. 2016. [vid. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/390547-tretina-ucnu-vzdelani-nedokonci-nudi-je-to.html>

ŠTEFEK J. Reflex: *Češi jsou na slevách závislí jako na drogách. Kvůli nim mnohdy jedí skoro nestravitelné blafy* [online]. Praha. Reflex, 2017. [cit. 2017-03-08]. Dostupný na <http://www.reflex.cz/clanek/komentare/77434/cesi-jsou-na-slevach-zavisli-jako-na-drogach-kvuli-nim-mnohdy-jedi-skoro-nestravitelne-blafy.html>

VYCPÁLEK, Martin. Hospodářské noviny: *Odvedené DPH za nezaplacené pohledávky vám stát jen tak nevrátí* [online]. 2015. [vid. 2016-12-21]. Dostupné na: <http://byznys.ihned.cz/podnikani/finance-dane/c1-63520370-odvedene-dph-za-nezaplacen-pohledavky-vam-stat-jen-tak-nevratí>

AMSP ČR, *Rok řemesel 2016* [online]. Praha: AMSP ČR, ©2016 [vid. 2016-05-28]. Dostupný z: http://www.rokprumyslu.eu/soubory/pdf/2016/2016-01-analyza_remesel2_amsp_cr_leden_2016.pdf

AMSP ČR, Ipsos. *Vnímání řemesel* [online]. Praha. Ipsos, 2016. [cit. 2016-12-21]. Dostupný na: http://www.amsp.cz/uploads/dokumenty_2016/pruzkum/Vnimani_remesel.pdf

AMSP ČR, *Technické řešení EET* [online]. Praha: AMSP, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.eltrzby.cz/cz/technicke-reseni>

CEEC research. *Kvartální analýza českého stavebnictví Q1/2017*. [online]. 2017. [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.czechstav.cz/files/kvartalni-analyza-ceskeho-stavebnictvi-q1.2017.pdf>

Časopis Stavebnictví, *Krise učňovského školství ve stavebnictví – analýza: zpráva SPS v ČR v plném rozsahu* [online]. Praha: Časopis Stavebnictví. ©2016 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: http://www.casopisstavebnictvi.cz/krise-ucnovskeho-skolstvi-ve-stavebnictvi-analyza-zprava-sps-v-cr-v-plnem-rozsahu_N582

Česká televize, *Události 9.5.2015* [online]. Praha: Česká televize, ©1996 -2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/215411000100509/obsah/399487-nedostatek-remeslniku>

ČSSD, hnutí ANO 2011, KDU-ČSL, *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013-2017* [online]. Praha: ČSSD, hnutí ANO 2011, KDU-ČSL, 2013. [vid. 2017-03-07]. Dostupné na: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf

ČSÚ, *Aktuální populační vývoj v kostce* [online]. Praha: ČSÚ, ©2015 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

DENÍK.CZ. *Češi došli. Firmy potřebují Ukrajince* [online]. Praha. Deník.cz, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.denik.cz/ekonomika/cesi-dosli-firmy-potrebuji-ukrajince-20170206.html>

Enterprise Europe Network, *Programy a dotace* [online]. Praha: Enterprise Europe Network, ©2015 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_publikace/2015/podpora%20MSP%20-%20spojeny%20factsheet.pdf

etrzby.cz, *Kdo, co a odkdy?* [online]. Praha: Finanční správa, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.etrzby.cz/cs/kdo-co-a-kdy>

EURO, *Nejsou lidi. Strojírenské firmy musejí odmítat zakázky* [online]. Praha: EURO, ©2016 [vid. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.euro.cz/byznys/nejsou-lidi-stojirenske-firmy-museji-odmitat-zakazky-1319769>

EURO, *Nezaměstnanost klesla podle dat ČSÚ na historické minimum 3,6 procenta* [online]. Praha. EURO, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.euro.cz/politika/nezamestnanost-klesla-podle-dat-csu-na-historicke-minimum-3-6-procenta-1328067>

EURO Portál, *Řemeslo má dřavé dno* [online]. Praha: EURO. ©2011 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <http://www.euro.cz/byznys/remeslo-ma-derave-dno-828393>

EUROPEAN COMMISSION. *Education and Training Monitor 2016 Austria* [online]. Austria. European Commission, 2016. [cit. 2017-03-08]. Dostupný na https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-at_en.pdf

Evropský parlament. *Fakta a čísla o Evropské unii*. [online]. Praha. Evropský parlament, 2016. [cit. 2016-11-10]. Dostupný na [www:](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.2.html)
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.2.html

Evropská unie, Evropský sociální fond, *Operační program Zaměstnanost, OP Zaměstnanost 2014-2020*, [online]. Praha: MPSV, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <https://www.esfcr.cz/op-zamestnanost-2014-2020>

Finanční správa, *Kontrolní hlášení k DPH* [online]. Praha: Finanční správa, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/dane/dan-z-pridane-hodnoty/kontrolni-hlaseni-DPH>

iPodnikatel. *Máte vlastnosti úspěšného podnikatele?* iPodnikatel.cz [online]. Praha: iPodnikatel.cz ©2011–2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupný z: <http://www.ipodnikatel.cz/Nez-zacnete-podnikat/mate-vlastnosti-uspesneho-podnikatele.html>

Jak na E-tržby 2015, *EET v kostce* [online]. Praha: Jak na E-tržby 2015, ©2015 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.jaknaetrzby.cz/eet/zakladni-informace/>

Lidovky.cz, *Český daňový systém je složitý, náklady poplatníků vysoké, tvrdí NKÚ* [online]. Praha: ČTK, ©2016 [vid. 2016-03-06]. Dostupné na: http://byznys.lidovky.cz/nku-tuzemsky-danovy-system-je-slozity-naklady-poplatniku-vysoke-1c3-/firmy-trhy.aspx?c=A160827_131059_firmy-trhy_ele

Lidovky.cz, *Kde je hranice opilosti? Poslanci ve zmatku nechali v protikuřáckém zákoně absurditu* [online]. Praha: ČTK, ©2016 [vid. 2017-03-06]. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/kde-je-hranice-opilosti-poslanci-ve-zmatku-nechali-v-protikurackem-zakone-absurditu-g3k-/zpravy-domov.aspx?c=A161210_130053_ln_domov_ele

ManPowerGroup. *Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016*. [online]. Praha: ManPowerGroup, ©2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupný z: <https://www.manpowergroup.cz/pruzkumy/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnu-kvalifikaci-2016/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10]. http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Roční přehled podnikatelů a živností* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Dotace a podpora podnikání*. [online]. Praha: MPO, ©2005-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, *Podpora obnovy a rozvoje venkova 2017* [online]. Praha: MMR, ©2012 [vid. 2016-11-22]. <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Programy-Dotace/Podpora-obnovy-a-rozvoje-venkova-v-roce-2017>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Strategie politiky do roku 2020*. [online]. Praha: MPSV, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A TĚLOVÝCHOVY, *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2015/16* [online]. Praha: Ministerstvo školství a tělovýchovy, ©2016 [vid. 2016-17-09]. Dostupný z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky 2020*. [online]. Praha: MŠMT, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *OP Výzkum, vývoj a vzdělávání období 2014-2020*, [online]. Praha: MŠMT, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy-1/op-vvv>

PARLAMENTNÍ LISTY. *Hospodářská komora: Zaměstnavatelé vyzvali vládu, aby řešila nedostatek pracovníků a umožnila dočasný nábor Ukrajinců*. [online]. Praha. Parlamentní listy.cz, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Hospodarska-komora-Zamestnavatele-vyzvali-vladu-aby-resila-nedostatek-pracovniku-a-umoznila-docasny-nabor-Ukrajincu-474424>

POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. *Labour market shortages in the European Union*. [online]. Brusel. Policy department A, Economic and scientific policy, 2015. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na [www: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU\(2015\)542202_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU(2015)542202_EN.pdf)

Práce.cz, *Aktuality z trhu práce: Německo má volná místa pro více Čechů* [online]. Praha: práce.cz. ©2016 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <http://www.prace.cz/poradna/aktuality/detail/article/nemecko-ma-volna-mista-pro-vice-cechu/>

PROFESIA. *TZ: Dočkáme se renesance řemesel?* [online]. Praha. Profesia, 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na <http://firma.prolesia.cz/dockame-se-renesance-remesel/>
REZLEROVÁ, Jaroslava. ManPowerGroup. Průzkum ManPowerGroup – Nedostatek lidí s potřebnou kvalifikací 2016. [online]. Praha: ManPowerGroup, ©2016 [vid. 2016-12-22]. Dostupný z: <https://www.manpowergroup.cz/pruzkumy/tiskova-zprava-nedostatek-lidi-s-potrebnou-kvalifikaci-2016/>

Střední průmyslová škola Otrokovice. *Podpora řemesel v odborném školství pro školní rok 2016-2017*. [online]. Praha: Střední průmyslová škola Otrokovice, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupný z: <http://www.zkola.cz/management/oos/podpora-remesel/Stranky/Podpora-remesel-2014-2015.aspx>

TISCALI.CZ. *Češi jsou závistiví. Ostatním nepřejeme peníze a krásu* [online]. Praha. Tiscali.cz, 2014. [cit. 2017-02-24]. Dostupný na <http://zpravy.tiscali.cz/cesi-jsou-zavistivi-ostatnim-neprejeme-penize-a-krasu-237309>

Vysoká škola ekonomická. *Vymezení malých a středních podniků* [online]. Praha. VŠE, 2005. [cit. 2016-4-11]. Dostupný na [www: <http://km.fph.vse.cz/pedagogika/msp/1_vymezeni_msp.doc>](http://km.fph.vse.cz/pedagogika/msp/1_vymezeni_msp.doc)

Zlínský Kraj, *Statistika živnostenského podnikání – Počty podnikatelů a živností dle krajů* [online]. Zlín: Zlínský kraj, ©2016 [vid. 2016-12-23]. Dostupný z: <https://www.kr-zlinsky.cz/statistika-zivnostenskeho-podnikani-cl-332.html#rozumim>

8 Seznam použitých zkratk

AMSP – Asociace malých a středních podnikatelů

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

DIHK – Deutscher Industrie – und Handelskammertag

DPH – Daň z přidané hodnoty

EU – Evropská Unie

JIM – Jednotné inkasní místo

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MŠMT – Ministerstvo školství a tělovýchovy

MSP – Malé a střední podnikání/Malí a střední podnikatelé

NDR – Německá demokratická republika

OSVČ – Osoba samostatně výdělečně činná

ŽO – Živnostenské oprávnění

ŽÚ – Živnostenský úřad

9 Přílohy

Příloha 1 – Tematické okruhy a otázky pro polostrukturované rozhovory s respondenty

Demografické otázky

1. Jaká je Vaše profese?
2. Jak dlouho již pracujete ve svém oboru?
3. Jak velká je Vaše firma (podle počtu zaměstnanců)?
4. Jste nebo nejste plátcem DPH?

Vnímání řemeslníků veřejností

5. Podle vaší zkušenosti, jak zákazníci a široká veřejnost vnímá řemeslo a řemeslníky?
6. Jakým způsobem podle vás řemeslníky prezentují dnešní média? Máte pocit, že jim spíše škodí, či pomáhají?

Aktuální stav a bariéry MSP

7. V jaké situaci se podle vašeho názoru aktuálně nachází malé a střední podnikání, myslíte, že je konkurenceschopné? Jak konkrétně se daří Vašemu podnikání?
8. Pokud byste měl/a říct pět největších problémů, které trápí vaše podnikání, které by to byly?
9. Z jaké míry se na vašich problémech podílí dle vašeho názoru stát?
10. Vnímáte ze strany státu spíše podporu vašeho podnikání, nebo spíše tvoření bariér? A proč?
11. Souhlasíte s tvrzením, že stát pořádá tzv. hon na živnostníky? Pokud ano, jaké jsou konkrétní projevy státem vytvářených bariér, které vám ztěžují podnikání?
12. Jaký typ podpory ze strany státu by vám nejvíce ulehčil práci a pomohl zvýšit konkurenceschopnost?
13. Zatěžuje vás podle vašeho názoru stát povinnostmi, které by měl plnit sám? Odráží se tato zátěž na vašich nákladech? Pokud ano, zohledňujete tyto rostoucí náklady v cenách za vaši práci?

Ceny a jejich trend

14. Jak se podle vás proměnila cena za řemeslnou práci v posledních 10 letech?
15. Myslíte si, že ceny za odbornou řemeslnou práci odpovídají tomu, jakou službu/práci lidé za dané peníze dostávají?
16. Jste přímo ohroženi druhotnou platební neschopností? Vnímáte druhotnou platební neschopnost za zásadní problém, který by pro vás mohl být i likvidační?

Konkurence

17. Souhlasíte s tvrzením, že kvůli nedostatku řemeslníků vzniká i neodborná a nekvalitní konkurence?
18. Považujete část vaší konkurence za nekvalitní a neodbornou? Pokud ano, jaký dopad má tato konkurence na vaše podnikání a ovlivňuje podle vás tato konkurence ceny a dobrou pověst řemesla?
19. Jak vnímáte jednání velkých společností, jednají podle Vás nefér? Ovlivňuje jejich jednání vaši konkurenceschopnost a jak?

Množství zakázek a jejich trend

20. Jak vnímáte jako řemeslník množství práce, které jste měl/a za posledních 12 měsíců? Pozorujete spíše rostoucí či klesající trend?
21. Odkud získáváte nejvíce zákazníků? Využíváte nějakým způsobem moderní technologie k získávání zákazníků (máte webové stránky atp.)? Pokud ne, proč?

Využívání podpory státu

22. Využíváte některý z programů na čerpání dotací z Evropské Unie? Pokud ano, který využíváte a co jste pro čerpání musel udělat? Pokud ne, proč?
23. Jste členy nějakých cechů, sdružení? Pro obě možnosti odpovědi (ano/ne) - Proč?

Nedostatek mladých učňů

24. Měl/a nebo máte učně, který vám pomáhá s vaší prací? Pokud ne -> jste ochoten, Pokud ano -> Je pro vás snadné získat takového učně? Ano – proč, Ne – proč? Počítáte s tímto konkrétním učněm do budoucna – byl byste ochoten ho/ji v budoucnu zaměstnat/spolupracovat s ním?
25. Jste ochoten/a spolupracovat s učilišti a přijmout k sobě učně do učení? Pokud ne, jaký je důvod vašeho rozhodnutí? Co by veřejná správa (stát, kraj) případně konkrétní učiliště měli udělat, abyste byl/a ochoten/na učně přijmout?
26. Setkal/a jste se ve své podnikatelské činnosti s nedostatkem mladých učňů? Pokud ano, jaký to mělo dopad na vaše podnikání?
27. Kde vidíte příčinu v nedostatku mladých lidí, kteří jdou studovat řemeslo?
28. Podporují podle vašeho názoru rodiče své děti ve studiu řemesla?
29. Co by podle vás mladé lidi motivovalo ke studiu řemesel?
30. Měl by podle vás stát více motivovat mladé lidi ke studiu řemeslných oborů? A jak?
31. Z vaší zkušenosti – zůstávají učni po svém vyučení v oboru, případně přímo u vás? Pokud ano – jaká je podle vás jejich motivace, pokud ne – kam jdou a proč?
32. Je něco, co by se Vám hodilo pro praxi, ale škola vás to nenaučila? Co konkrétně?

Příloha 2 - Porovnání vybraných členských států EU s ohledem na nedostatek pracovních sil na základě hodnocení EU

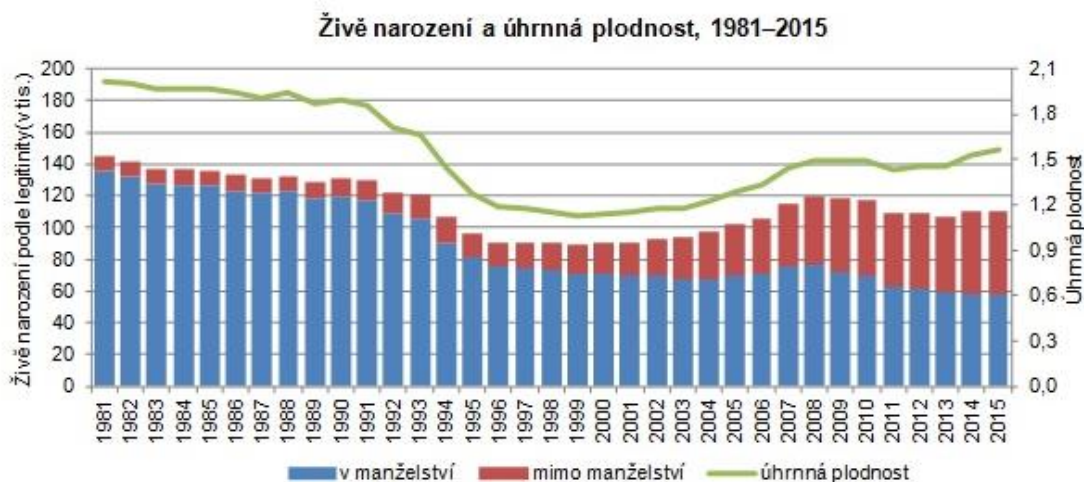
Stát	Odvětví postižená nedostatkem pracovních sil vč. míry postižení	Konkrétní sektory postižené nedostatkem pracovních sil	Chybějící profese	Důvody nedostatku pracovních sil
Česká republika	Stavebnictví, průmysl / mírný až střední nedostatek	Stavebnictví, strojírenství, zdravotnictví, IT	Řemeslníci, dělníci, administrativní podpora, vysoce kvalifikovaní pracovníci ve zdravotnictví, IT specialisté	Nedostatečný zájem o tyto typy práce, nízké mzdy, špatné pracovní podmínky
Slovenská republika	Průmysl / nízká míra	Výroba	Vysoce kvalifikované profese (strojní inženýři), obchodní zástupci, učitelé	Nízký počet kvalifikovaných uchazečů, nízký zájem o technické obory, nedostatek benefitů, emigrace
Polsko	Průmysl, strojírenství, služby / střední až vysoká míra	Strojírenství, doprava, služby	Kvalifikovaní manuální pracovníci, pracovníci v odvětví služeb, vysoce kvalifikované profese	Emigrace, nízká odborná příprava, nedostatek technických znalostí
Maďarsko	Průmysl, služby / střední až vysoká míra	Výroba, doprava, maloobchod	Vysoce i níže kvalifikovaní pracovníci (kuchaři, řidiči nákladňáků, lékaři, IT specialisté, zdravotní sestry)	Nedostatek technických znalostí, konkurence ze zahraničí, poptávka ve zdravotnictví

Rakousko	Služby, výroba / střední míra	IT, zdravotnictví, průmysl, stavebnictví, strojírenství	Vysoce kvalifikovaní inženýři, stavební dělníci, elektrikáři, obráběči kovů	Nízká úroveň spolupráce s podniky, nízká mobilita, nedostatek pracovních zkušeností absolventů
Německo	Služby, průmysl / střední až vysoká míra	Elektrotechnický průmysl, zemědělství, strojírenství, zdravotnictví	Vysoce kvalifikovaní pracovníci v elektrotechnickém odvětví, IT specialisté, strojní inženýři, zdravotní personál	Nedostatek potřebné kvalifikace, nízké mzdy
Spojené království	Průmysl, služby / vysoká míra	Stavebnictví, zemědělství, výroba, ekologická výroba	Odborně vyškolení pracovníci (kuchaři, autoopraváři), pracovníci telekomunikací, vedoucí výroby	Nedostatek technických znalostí, špatné renomé daných sektorů, silný důraz na ekologickou výrobu
Francie	Stavebnictví, průmysl, služby / střední až vysoká míra	Výroba, průmysl, zdravotnictví	Vysoce kvalifikované profese ve stavebnictví, zdravotnictví, IT a průmyslu (pracovníci metalurgie)	Nedostatek kvalifikovaných kandidátů, nízká pracovní mobilita, rychle se rozvíjející technologie

Zdroj: POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. Labour market shortages in the European Union, Brusel, 2015¹¹²

¹¹² POLICY DEPARTMENT A, ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY. *Labour market shortages in the European Union*. [online]. Brusel. Policy department A, Economic and scientific policy, 2015. [cit. 2017-02-20]. Dostupný na [www: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU\(2015\)542202_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542202/IPOL_STU(2015)542202_EN.pdf)

Příloha 3 - Přehled živě narozených a úhrnné plodnosti v letech 1981 - 2015

Zdroj: Český statistický úřad, Aktuální populační vývoj v kostce, Praha, 2015¹¹³

Příloha 4 – Programy na podporu rozvoje malého a středního podnikání

Programy na podporu rozvoje malého a středního podnikání

Přestože se v každé vyspělé společnosti vyskytují statisíce, ne-li miliony malých a středních podnikatelů, nemalé počty z nich skončí neúspěšně. Jejich neúspěch je pak doprovázen značnými finančními ztrátami i osobními tragédiemi. Proto je ku prospěchu každého, nejen začínajícího podnikatele, pokud se zajímá o možnosti podpory podnikatelů, které jsou nabízeny různými institucemi – ať již státní, či soukromé.

Na druhou stranu je nutné, aby taková nabídka byla ze strany státu i soukromé sféry k dispozici. Neboť aby se mohlo malé a střední podnikání rozvíjet, je více než důležité, aby k tomu stát přistupoval zodpovědně a maximálně se snažil vytvořit příznivé podnikatelské prostředí. Jeho zkvalitňování je jeden z nejvýznamnějších úkolů nejen vládní politiky, nýbrž i politiky Evropské unie, potažmo Evropské komise.¹¹⁴ Podporu může stát a Evropská unie nabízet trojí – finanční, materiální a informační. Tato podpora zahrnuje následující oblasti: motivace aktivní populace k podnikání a růst odbornosti občanů; usnadnění vzniku, registrace a rozběhu nových podniků včetně stabilizace podniků stávajících; poskytování zvýhodněných poradenských služeb; nabídka různých forem podpor a dotací;

¹¹³ ČSÚ, *Aktuální populační vývoj v kostce* [online]. Praha: ČSÚ, ©2015 [vid. 2017-02-12]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

¹¹⁴ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

poskytování daňových výhod a dostupnost podnikatelských úvěrů. Podporu lze také rozdělit na přímou a nepřímou – přímé podpory jsou poskytovány skrze programy a získat ji je možné splněním podmínek stanovených pro čerpání. Tyto podpory jsou převážně vyhlašovány jednotlivými ministerstvy, jedná se o finanční příspěvky, dotace, zvýhodněné podnikatelské úvěry a další. Nepřímá podpora je zaměřena na vytváření příznivých podmínek pro rozvoj MSP, zahrnuje například snižování byrokracie, nabídku poradenských služeb, či zvyšování vzdělanosti a informovanosti.¹¹⁵

Programy na podporu MSP v České republice

Česká republika si je vědoma významu a roli malého a středního podnikání a tak přijala zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání, podle něhož jsou podpory pro MSP poskytovány prostřednictvím vládou schválených programů, které mají za cíl posílit jeho národohospodářský vliv. Klíčovými institucemi v tomto směru jsou Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO), jež se zaměřuje na plošné programy podpory rozvoje MSP, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR), které nabízí programy regionálního rozvoje, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV) s programy na podporu zaměstnanosti a v neposlední řadě také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) se svými programy na podporu vzdělávání. Avšak rozvoj MSP ovlivňují samozřejmě i činnosti a podpory dalších ministerstev a nevládních institucí.¹¹⁶

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR má vedle operačních programů, kterým je věnována následující podkapitola, i národní programy na podporu MSP. První z nich nese název INOSTART a je určen na podporu začínajících malých a středních podnikatelů tím, že jim umožní získat úvěr k realizaci inovativních projektů. Program byl vyhlášen v roce 2014 a bude trvat do konce roku 2016. Finanční prostředky v celkové výši 210 mil. Kč jsou vyčleněny z Programu švýcarsko-české spolupráce. Druhým programem je program ZÁRUKA, v rámci něhož budou podnikatelům poskytovány záruky až do výše 80% jistiny zaručovaného úvěru, jehož limit může činit až 30 mil. Kč. Program trvá od roku 2015 do roku 2023.¹¹⁷

Ministerstvo pro místní rozvoj svou podporu věnuje zejména rozvoji cestovního ruchu (skrze Národní program podpory cestovního ruchu) a dále také rozvoji pracovních příležitostí, a to nejvýrazněji prostřednictvím programu Podpora obnovy a rozvoje venkova v roce 2016 a obdobným dokumentem pro rok 2017. Oba dokumenty mají za cíl podporu obnovy místních komunikací, obnovu a údržbu

¹¹⁵ MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

¹¹⁶ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹¹⁷ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Dotace a podpora podnikání*. [online]. Praha: MPO, ©2005-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/>

venkovské zástavby a občanské vybavenosti a oba dokumenty rovněž předpokládají participaci obyvatel venkova.¹¹⁸

Ministerstvo práce a sociálních věcí se nyní zaměřuje převážně na podporu sociálních služeb, integraci cizinců a podporu rodiny. I nadále však pokračuje v podpoře aktivní zaměstnanosti prostřednictvím investičních pobídek zaměřených na tvorbu pracovních míst a podporu školení a rekvalifikace zaměstnanců. Veškerou svou činnost pak MPSV shrnulo do Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020, v níž vymezuje hlavní problémy pracovního trhu a reakci MPSV. Prvním z problémů je přístup k zaměstnání a to zejména pro skupiny ohrožené na trhu práce (mladí, starší osoby, zdravotně postižení a sociálně vyloučené skupiny obyvatel), druhým z problémů je rovnost mužů a žen na trhu práce, třetí oblastí, na kterou se MPSV zaměřuje je přizpůsobení podniků, zaměstnanců a nezaměstnaných změnám a potřebám trhu práce (nedostatek pracovních sil v některých oborech, vzdělávání a kvalifikovaná pracovní síla, jejíž kvalifikace odpovídá potřebám pracovního trhu). Posledním problémem je pak rozvoj služeb zaměstnanosti.¹¹⁹

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypracovalo Strategii vzdělávací politiky do roku 2020. Dokument obsahuje tři klíčové priority. Tou první je snižování nerovnosti ve vzdělávání, přičemž se konkrétně jedná o zvýšení dostupnosti a kvality vzdělávání, zavedení tzv. mistrovské zkoušky u oborů středního vzdělávání bez maturitní zkoušky, do maturitní zkoušky zařadit matematiku. Druhou prioritou je podpora kvalitní výuky a učitele, se zaměřením na modernizování vzdělávacího systému učitelů a zavedení kariérního systému pro učitele. Třetí a poslední prioritou je odpovědné a efektivní řízení samotného vzdělávacího systému. V žádné z uvedených priorit není zmínka o podpoře učňovských oborů a snaze snížení nerovnosti mezi poptávkou pracovního trhu a nabídkou absolventů.¹²⁰ Mezi národní programy podpory MŠMT spadá program Kontakt II, jehož účelem je mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji a podpora mezinárodních dvoustranných projektů základního a aplikovaného výzkumu s nečlenskými státy EU. Evropskou podobou, tedy program se stejným zaměřením, avšak s projekty se zeměmi EU se jmenuje EUREKA. Dále je možné jmenovat programy EUROSTARS 2, GESHER/MOST, či společnou technickou iniciativu ECSEL.¹²¹

¹¹⁸ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, *Podpora obnovy a rozvoje venkova 2017* [online]. Praha: MMR, ©2012 [vid. 2016-11-22]. <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Programy-Dotace/Podpora-obnovy-a-rozvoje-venkova-v-roce-2017>

¹¹⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Strategie politiky do roku 2020*. [online]. Praha: MPSV, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

¹²⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky 2020*. [online]. Praha: MŠMT, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

¹²¹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MPO, ©2014 [vid. 2016-11-

Z aktuálně dostupného přehledu jednotlivých programů na podporu rozvoje MSP je patrné, že žádný z programu není zaměřen na podporu řemeslné výroby a vzdělávání řemeslných pracovníků, a to i přesto, že situace českých řemeslníků je čím dál horší. Důkazem, že se situace zhoršuje a je třeba začít řemeslníky podporovat, je i činnost nevládní organizace Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, jež jako jedna z prvních začala řemeslníky podporovat. Vyhlásila rok 2016 rokem řemesel a navázala tak na svůj dosavadní projekt Fandíme řemeslu, v rámci kterého systematicky zviditelňuje jak řemeslné cechy a společenstva, tak i konkrétní řemeslné aktivity. Cílem projektu je jednak zvýšení prestiže řemeslné práce a profesních spolků, posílení kvality a bezpečnosti, ale i motivace mladé generace, provedení změn v učňovském školství, zavedení praktické výuky na základních školách a aktualizace oborů středních škol. Jedná se o historicky největší tuzemskou ofenzívu na podporu živnostenského řemesla (k podpoře se poprvé v historii rozhodlo 23 cechů, asociací a společenstev, jež zastřešují na 35 profesí) a probíhá pod záštitou prezidenta republiky, MPO, MŠMT, Ministerstva zemědělství a za podpory soukromých subjektů (Komerční banka, Mediatel, MAFRA a Citroën ČR).¹²²

Podporou rozvoje řemeslné výroby a vzděláváním a vznikem pracovních příležitostí s důrazem na řemeslné a technické obory se zabývají i jednotlivé kraje, střední odborné školy a učiliště. Příkladem může být Zlínský kraj, který stojí za projektem Podpora řemesel v odborném školství. Projekt má za cíl zvýšit motivaci a zájem žáků, rodičů a veřejnosti o řemeslné obory a hledat tak cestu jak reagovat na dlouhodobý rozkol mezi poptávkou na trhu práce a nabídkou absolventů středních škol.¹²³

Programy na podporu MSP v evropském prostoru

Hlavní nástrojem realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti jsou fondy EU. Jejich prostřednictvím se rozdělují finanční prostředky, které jsou určené zejména ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými státy a regiony. EU má k dispozici tři základní fondy – Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), Evropský sociální fond (ESF) – dohromady se jedná o strukturální fondy – a třetí Fond soudržnosti (FS). Každá země, Českou republiku nevyjímaje, si pak s Evropskou komisí dojednává konkrétní operační programy, které jsou mezistupněm mezi

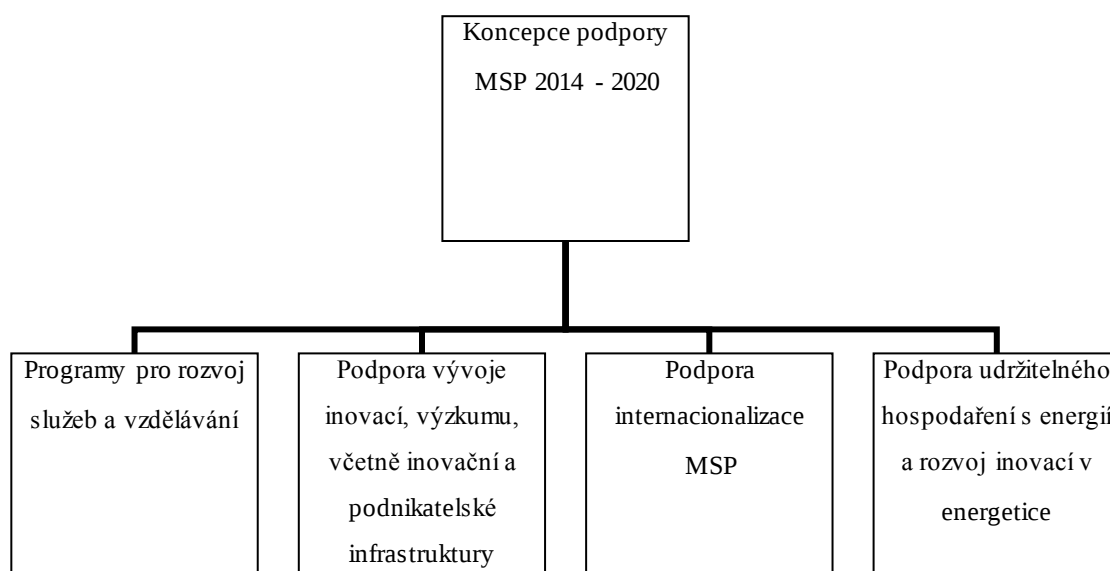
10].http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

¹²² AMSP ČR. *Rok řemesel 2016*. [online]. Praha: AMSP, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupný z: <http://rokremesel.cz/o-projektu>

¹²³ Střední průmyslová škola Otrokovice. *Podpora řemesel v odborném školství pro školní rok 2016-2017*. [online]. Praha: Střední průmyslová škola Otrokovice, ©2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupný z: <http://www.zkola.cz/management/oos/podpora-remesel/Stranky/Podpora-remesel-2014-2015.aspx>

fondy a jednotlivými příjemci finanční podpory v členských státech a regionech. V ČR jsou operační programy týkající se rozvoje MSP vyhlášovány v rámci Koncepce podpory malých a středních podniků. V současné době je platná Koncepce podpory malých a středních podnikatelů pro období 2014 – 2020, která byla dne 12. prosince 2012 přijata usnesením vlády ČR č. 923. Koncepce MSP 2014+ představuje zásadní strategický dokument, jež stanovuje priority a nástroje k jejich dosažení, včetně rámcového vymezení podporovaných sektorů. Podpora se zaměřuje na zvýšení konkurenceschopnosti podnikatelů, a to díky vytváření a šíření inovací a kontinuální zvyšování kvality poradenských služeb MSP. Dále se Koncepce MSP 2014+ zaměřuje na oblast energetiky a proces kultivace podnikatelského prostředí s důrazem na snižování administrativní zátěže, tak, aby podnikatelská aktivita nebyla nadbytečně omezována byrokracií a neefektivností státní správy.¹²⁴

Obrázek 6: Základní strategické priority Koncepce podpory MSP 2014 – 2020

Zdroj: Mulac, Mulacova, *Obchodní podnikání ve 21. století*, Praha, 2013, str. 51

Koncepce je realizována prostřednictvím nástrojů, které spadají do kompetence příslušných resortů, vyhlášením programů podpory MSP. To vše s využitím prostředků strukturálních fondů a státního rozpočtu.

Mezi programy podpory Ministerstva průmyslu a obchodu spadají operační programy Podnikání a inovace (OPPI), Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OPPIK), dále pak Národní program EFEKT (zaměřený na zvyšování účinnosti užití energie) a dále je připravován program ENERG, který

¹²⁴ MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

je zaměřený na území Prahy a jeho cílem je snížení energetické náročnosti činnosti podnikatelů, využití energie z obnovitelných zdrojů a dosažení úspor v konečné spotřebě energií.¹²⁵

OPPI byl základním programovým nástrojem pro čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU v letech 2007 – 2013 a byl určen na podporu a zvyšování konkurenceschopnosti ČR v oblasti průmyslu, inovací a výzkumu a vývoje. Z OPPI bylo k 31. prosinci 2015 podpořeno 12 976 projektů MSP a na tyto projekty bylo vyčerpáno na 2 818 148 360 EUR. Nejvíce se pak čerpalo z oblastí podpory 6.1 Podpora poradenských služeb a 6.2 Podpora marketingových služeb, kde byly finanční prostředky alokovány z 100% na MSP. Pro programové období 2014 - 2020 je platný operační dokument OPPIK, jehož gestorem je CzechInvest. Cílem OPPIK je dosažení konkurenceschopné a udržitelné ekonomiky založené na inovacích a znalostech. OPPIK je založený na prosazování místních podniků na světové úrovni, vzniku nových pracovních míst a přenosu technologií, výzkumu a vývoje a inovací firem. Celková alokace OPPIK činí 4 905 786 895 EUR vč. národních zdrojů.¹²⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR je řídicím orgánem operačního programu Zaměstnanost 2014 – 2020. Ten pokrývá oblasti podpory zaměstnanosti, rovných příležitostí mužů a žen, adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů, dalšího vzdělávání, modernizace veřejné správy a veřejných služeb. Operační program poskytuje intervence nehmotného charakteru.¹²⁷ Pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spadá operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání a je určen pro programové období 2014 - 2020. OP VVV se zaměřuje na zvýšení kvality vzdělávání, rozvoj lepších kompetencí pro trh práce, snížení rizik neúspěchu mladých lidí ve vzdělání a posilování kapacit pro kvalitní výzkum.¹²⁸

Dalším způsobem, jak Evropská unie podporuje členské státy a regiony, jsou Komunitární programy, které jsou přímo financované z rozpočtu EU. Jejich účelem je podpora mezinárodní spolupráce subjektů z členských států v oblastech přímo souvisejících s evropskými politikami (podané projekty musí vždy zahrnovat subjekty z více členských zemí). Optikou řemeslné výroby je nejdůležitější komunitární program Zaměstnanost a sociální inovace, jež je nástrojem na podporu zaměstnanosti, přiměřených sociálních jistot, proti sociálnímu vyloučení a chudobě a za zlepšení pracovních podmínek. Dalším významným komunitárním programem je pak COSME, který je určen pro malé a

¹²⁵ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2015* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2014 [vid. 2016-11-10]. http://www.mpo.cz/assets/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/2016/11/Zprava_MSP_2015.pdf

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Evropská unie, Evropský sociální fond, *Operační program Zaměstnanost, OP Zaměstnanost 2014-2020*, [online]. Praha: MPSV, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <https://www.esfcr.cz/op-zamestnanost-2014-2020>

¹²⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *OP Výzkum, vývoj a vzdělávání období 2014-2020*, [online]. Praha: MŠMT, ©2013-2016 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy-1/op-vvv>

střední podniky a pomáhá jim zvýšit konkurenceschopnost a zaměstnanost v členských státech EU. Program je komplementární k programu Horizont 2020¹²⁹ i ke kohézní politice EU.¹³⁰

Organizace poskytující služby podnikatelům ČR

Na pomoc malým a středním podnikům bylo založeno i nespočet různých organizací, jež se liší jednak svým účelem, ale také druhem poskytované pomoci. Organizace jsou různých právních forem, avšak lze je rozdělit na organizace vládní, nevládní a finanční instituce. V této práci budou uvedeny pouze ty nejvýznamnější z nich.

Vládní organizace

Organizace vládního charakteru byly založeny především s informačním účelem. Konkrétně tedy poskytovat zvýhodněné poradenství a dalších užitečných služeb, a to nejen pro malé a střední podnikatele. Organizace mají jak celostátní, tak i regionální působnost.

1. CzechInvest

Jedná se o státní příspěvkovou organizaci zřízenou Ministerstvem průmyslu a obchodu jako národní rozvojovou agenturu podporující restrukturalizaci průmyslu ČR. Od počátku roku 2004 CzechInvest sdružuje tři původně samostatné organizace – Agenturu pro rozvoj podnikání (ARP), Agenturu pro rozvoj průmyslu ČR (CzechIndustry) a Českou agenturu pro zahraniční investice (CzechInvest). Pobočky CzechInvestu se nachází ve všech regionech České republiky. Hlavní úlohou CzechInvestu je působit jako zprostředkovatel státních investičních podpor, podávání informací o jednotlivých podporách MSP ze strukturálních fondů EU a spolupráce s ostatními institucemi na rozvoji podnikatelského prostředí. V oblasti podpory malého a středního podnikání se úsilí CzechInvest zaměřuje na zjednodušení podnikatelského prostředí – monitorování podnikatelského prostředí, sledování a podávání aktuálních informací ze všech oborů, navrhování legislativních změn, spolupráce s podnikatelskými institucemi, konzultace se zahraničními experty a další. Pod CzechInvest spadá i projekt podpory českých subdodavatelů, jehož hlavním cílem je zvýšení výkonnosti klíčových místních dodavatelů dodávajících nadnárodním firmám. I tento projekt ovlivňuje malé a střední podniky a CzechInvest zde hraje důležitou roli ve zprostředkování informací mezi zahraničními výrobci a českými dodavateli a v zajišťování komplexního poradenství vedoucímu ke zvýšení úrovně dodavatelů.¹³¹

2. CzechTrade

¹²⁹ Jedná se o rámcový program pro výzkum a inovace EU, platný pro období 2014 až 2020.

¹³⁰ Enterprise Europe Network, *Programy a dotace* [online]. Praha: Enterprise Europe Network, ©2015 [vid. 2016-11-22]. Dostupné na: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_publicace/2015/podpora%20MSP%20-%20spojeny%20factsheet.pdf

¹³¹ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

Opět se jedná o příspěvkovou organizaci zřízenou MPO. Jedná se především o agenturu na podporu obchodu s hlavním cílem prosazování a upevňování pozic českých exportérů na zahraničních trzích. Již od roku 1997 tak pomáhá českým exportérům, získává informace o zahraničních trzích (celní sazby, možnost založení společnosti v zahraničí, lokální legislativa). Snaží se, aby se zvýšila konkurenceschopnost českých exportérů v zahraničí i tím, že ve své rozsáhlé síti zahraničních i regionálních kanceláří poskytuje poradenské a asistenční služby.¹³²

3. Regionální poradenská a informační centra a podnikatelská inovační centra (RPIC a BIC)

Organizace zřízená MMR ČR byla zřízena po vzoru EU za účelem poskytování poradenských a informačních služeb pro malé a střední podnikatele. Regionální poradenská a informační centra (RPIC) poskytují MSP cenově zvýhodněné úvodní konzultace, pomoc při vytváření podnikatelských plánů a realizačních projektů, zprostředkování bankovních úvěrů, pomoc s tvorbou nových pracovních míst, organizují vzdělávací semináře a dále také poskytují informace o dalších možných programových podporách. Inovační centra se věnují podnikatelskému, technickému a technologickému poradenství, transferu technologií ze zahraničí, realizaci výsledků výzkumu a vývoje s využitím možností Evropské sítě podnikatelských a inovačních center. Specifickou činností je pak podpora firem v tzv. podnikatelských inkubátorech, ve kterých se nachází často začínající firmy, kterým je poskytován zvýhodněný pronájem výrobních prostorů a další servis. BIC mají vazbu na vysoké školy, případně i na velké průmyslové podniky. Služby RPIC i BIC jsou dotovány ze státního rozpočtu, popřípadě z dalších programů podpory malých a středních podniků, proto je jejich využití pro podnikatele výhodnější.¹³³

4. Centrum pro regionální rozvoj ČR

Příspěvková organizace zřízená v roce 1996 MMR ČR, jež má za úkol podporovat činnosti ministerstva při realizaci regionální politiky, přeshraniční spolupráce a implementaci programů a projektů EU v České republice. Centrum koncentruje informace o různých možnostech podpory regionálního rozvoje a to převážně ze zdrojů EU. Nabízí pomoc při zpracování příslušných žádostí, dokumentace aj. související s tímto typem podpory. Jako koordinátor rovněž zabezpečuje výstavbu a provoz regionálního informačního systému (RIS) a integrovaného regionálního informačního systému (IRIS).¹³⁴

5. Informační portály

¹³² VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Tamtéž

Samostatné státní informační portály určené podnikatelské veřejnosti existují vedle dílčích informačních zdrojů uvedených na jednotlivých webech konkrétních vládních institucí. Prvním ze samostatných státních informačních portálů je Integrovaný systém informací pro podnikání a export – www.businessinfo.cz. Portál má pro podnikatele a exportéry fungovat jako vstupní brána a jednotný on-line informační místo na internetu. Jedná se o jeden z projektů realizovaných v rámci akčního plánu realizace státní informační politiky. Na portálu mohou podnikatelé najít informace týkající se legislativy, financí a daní, exportu, podpory podnikání, Evropské unie, ochrany spotřebitele a dále také oborové informace či různé analýzy a studie. Druhým ze samostatných státních informačních portálů je Euro Info Centrum (EIC) – www.crr.cz. V současnosti je na území České republiky k dispozici celkem šest EIC, která jsou od roku 1999 plnoprávními členy evropské sítě EIC. Centra se nachází v Praze, Plzni, Ostravě, Brně, Mostě a Liberci. Centra nabízí informace o legislativě, clech, daních, veřejných zakázkách a podnikatelském prostředí v zemích EU. Dále také informace o podnicích v EU, o programech a projektech EU a nabízí i zprostředkování účasti českých firem na evropských akcích zaměřených na podporu podnikání.¹³⁵

Nevládní organizace

Jedná se o různorodé spektrum subjektů, které v rámci plnění svých funkcí poskytují služby užitečné různým podnikatelským subjektům, včetně malého a středního podnikání.

1. Hospodářská komora

Je členěna jak regionálně, tak oborově – profesní společenstva, svazy, asociace. Je velice důležitou formou zájmového sdružování. Profesní komory jsou instituce, jež registrují a z hlediska odbornosti a etiky kontrolují výkon některých tzv. svobodných povolání.¹³⁶ Nicméně kromě etického a odborného dohledu slouží komora i jako poskytovatel odborných informačních služeb pro své členy; jako diskuzní fórum; jako prostředek, skrze něj může každý ze členů uplatnit svůj vliv a zájem. Malým a středním podnikům nabízí komora poradenství a konzultační činnosti, a to jak ekonomického charakteru, tak informace týkající se řízení podniků, dovozu, vývozu aj. Hospodářská komora, společně s Agrární komorou založily Rozhodčí soud, který je určen k řešení obchodních sporů mezi členy komor.¹³⁷

2. Asociace malých a středních podnikatelů a živnostníků ČR

Dobrovolné účelové a profesní sdružení právnických osob, které působí v různých průmyslových oborech, si klade za cíl realizovat řadu činností týkajících se malých a středních podniků. Svým

¹³⁵ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹³⁶ Ne každé svobodné povolání má svou profesní komoru. Podle zákona existuje v ČR 12 svobodných povolání s povinnou registrací ve své profesní komoře, mezi nejznámější patří lékaři, advokáti, notáři, auditoři a další.

¹³⁷ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

vlivem chce pomoci v zlepšování podnikatelského prostředí, dostupnosti finančních prostředků, nabídce širších a kvalitnějších informací, reprezentování zájmu svých členů vůči vládním institucím.¹³⁸

3. Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR

Vrcholové, nezávislé, dobrovolné a otevřené zájmové sdružení reprezentuje svazy, asociace, malé a střední firmy obchodu, pohostinství, cestovního ruchu a souvisejících služeb na českém trhu. Sdružují rovněž i velké retailingové a distribuční společnosti, spotřební družstva či obchodní aliance a franchisingové sítě. Je zastáncem podnikatelských zájmů a potřeb a pro podnikatele z odvětví obchodu nabízí další řadu služeb.¹³⁹

4. Sdružení podnikatelů České republiky

Jde o zaměstnavatelský svaz soukromých podnikatelů, převážně malé a střední velikosti. Jeho hlavní rolí je prosazovat a obhajovat zájmy svých členů a jejich podpora a pomoc. V rámci této pomoci poskytuje informační a konzultační činnost, pomoc při navazování obchodních kontaktů v tuzemsku a zahraničí, poradenství ve věci úvěrů, či při řešení ekonomicko-právních vztahů.¹⁴⁰

Finanční instituce

Finanční podporu malým a středním podnikatelům poskytuje Českomoravská záruční a rozvojová banka, která byla založena již v roce 1992. Finanční podporu poskytuje převážně v podobě záruk a zvýhodněných úvěrů. Přitom využívá prostředky ze státního rozpočtu, fondů Evropské unie, krajských rozpočtů a dalších. K jejím akcionářům patří Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Ministerstvo financí ČR, Česká spořitelna, a.s., Československá obchodní banka, a.s. a Komerční banka, a.s.¹⁴¹

¹³⁸ VEBER J., SRPOVÁ J. a kolektiv., *Podnikání malé a střední firmy*. Dotisk 2006. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1069-2

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. *Obchodní podnikání ve 21. století*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.